

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaalian koulutusohjelma
Toiminnalliset menetelmät
2012

Noora Väisänen

KÄSIKIRJA PÄIVÄLEIRIEN OHJAAJILLE

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali-alan koulutusohjelma | Toiminnalliset menetelmät

Huhtikuu 2012 | 70

Airi Ylinen

Noora Väisänen

KÄSIKIRJA PÄIVÄLEIRIEN OHJAAJILLE

Toteutan opinnäytetyöni toiminnallisena ja sen tuotoksena syntyy työelämän tarpeiden pohjalta muotoiltu käsikirja päiväleiriohjaajille. Käsikirja käsittelee leiriohjaajan työnkuvaan kuuluvia asioita, kuten koulutuksia, suunnittelu- ja ohjaamistyötä sekä leirin kulkua ja sen edetessä huomioitavia asioita. Käsikirjan päätavoitteena on toimia päiväleiriohjaajien työkaluna ja työelämän opetusmateriaalina leiriohjaajien koulutuksissa kevästä 2012 lähtien.

Käsikirja on ajankohtainen, sillä päiväleiritoiminta on kasvanut lähivuosina. Päiväleirit tarjoavat erilaisen vaihtoehdon kauan suosiossa olleille yöleireille. Päiväleiritoimintaa voidaan verrata koulun iltapäiväkerhotoimintaan. Se on suunnattu 7-10-vuotiaille lapsille ja toiminta-aika on 9-15. Päiväleirien suosio on kasvanut etenkin kesän alkuvuokoina, jolloin lasten vanhemmat ovat töissä. Pienille koululaisille päiväleirit mahdollistavat turvallisen tavan tutustua leirielämään sekä tarjoavat virikkeellistä ja kesäistä tekemistä lapsille. Yhteistyössä työelämän kanssa tekemäni käsikirja on kehittää päiväleirityötä. Panostamalla päiväleiriohjaajien koulutuksiin ja työhön perehdyttämiseen pystytään parantamaan päiväleirien laatua. Onnistuneen leirikokemuksen luominen lapsille on pitkälti leiriohjaajien käsissä.

Opinnäytetyöraporttini koostuu tietoperustasta, tuotoksen esittelystä ja sen eri työvaiheiden kuvaamisesta. Olen hyödyntänyt käsikirjaa tehdessäni omaa kokemustani päiväleiriohjaajana työskentelystä, sosionomin opinnoissa aiemmin keräämääni materiaalia ja tietämystä. Tein yhteistyötä työelämän kanssa sekä hain tietoperustan täydentämään ja tukemaan aiempaa osaamistani ja teoretietoani aihepiiristä.

ASIASANAT:

Käsikirja, päiväleiritoiminta, lapsiryhmän ohjaaminen, kirjoittaminen, lapsi ja liikunta

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in social services | Activating methods in social services

April 2012 | 70

Airi Ylinen

Noora Väisänen

HANDBOOK TO DAY CAMPS INSTRUCTORS

My thesis is practical and work life oriented. The outcome of this thesis is a handbook to summer camps instructors. The handbook discuss about relevant tasks in day camps such as planning, instruction and how the camp proceed during week etc. The main objective of this handbook is to be a tool for camp instructors. It is also designed to be used as a teaching material in the spring 2012.

The summer camps are more popular than ever which makes this topic very timely. Day camps offer a nice and convenient option compared to night camps. Day camps are held during days from 9 am to 3 pm. Day camps include same characteristics than afternoon club because both are for children in school age. Day camps popularity is highest during first weeks on June. This is because parents are in work and they don't want to leave their children alone all day. Day camps offer fun and diverse program to children. I was able to participate in developing the camps. The handbook helps the employer with orientation and to training the coming instructors. Instructors are in important role in creating a successful summer camp for children.

My thesis report includes theory part, characterization about the product and important stages in the handbook writing process. I used my own working experience as a day camp instructor, existing knowledge from my studies and the information from the client to write as practical handbook as possible. In addition I had extensive theoretical background to support the practical side.

KEYWORDS:

Handbook, day camp, instruction with children, writing, child and P.E.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TARKOITUS	9
2.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	9
2.2 Kansallinen Lastenliitto ry	9
2.2.1 Organisaatio	10
2.3 Toimeksiantaja	10
2.3.1 Kansallinen Lastenliitto – Helsingin piirijärjestö ry	10
2.4 Aiheen taustaa	11
2.5 Tavoitteet	12
3 TIETOPERUSTA	14
4 KOULUIKÄISEN LAPSEN KEHITYKSEN TUKEMINEN PÄIVÄLEIRILLÄ	16
4.1 Minäkäsityksen muodostuminen	17
4.2 Moraali	17
4.3 Sosiaaliset taidot	18
4.4 Fyysinen kasvu ja motorinen kehitys	20
4.5 Kognitiivinen kehitys	21
4.5.1 Oppiminen	22
5 LAPSIRYHMÄN TOIMINTA JA OHJAAMINEN	24
5.1 Lapsiryhmän ohjaaminen	24
5.2 Oma ohjaajanäkemyks	26
5.2.1 Lapsilähtöisyys	27
5.3 Ryhmän toiminta	28
5.3.1 Ryhmän muodostumisen vaiheet	29
6 PÄIVÄLEIREILLÄ TOIMINNALLISINA MENETELMINÄ LIIKUNTA JA DRAAMA	33
6.1 Lapsi ja liikunta	34
6.1.1 Ryhmän merkitys liikunnassa	35
6.2 Draaman käyttö kasvatuksessa	36
6.2.1 Tarinan suunnittelu	37
6.2.2 Draaman työtavat ja tekniikat	37

7 LEIRITOIMINTA	39
7.1 Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirijärjestö ry:n päiväleirit	39
7.1.1 Päiväleirien ohjaajat	40
7.2 Huomioitavia asioita päiväleiriohjaajan työssä	40
7.2.1 Leirin suunnittelu	40
7.2.2 Palaverit ja työnjako	42
7.2.3 Leirin säännöt	43
7.2.4 Leirin ilmapiiri ja motivointi	44
7.2.5 Vaitiolovelvollisuus	45
8 KÄSIKIRJAN KIRJOITTAMINEN	46
8.1 Kirjoitusviestintätaidot	46
8.2 Kirjoittaja ja lukija	46
8.2.1 Lukijalähtöisyys	47
8.3 Tekstityypit	47
8.4 Kirjoittamisprosessi	48
8.4.1 Valmistautuminen	49
8.4.2 Suunnittelu ja sisällön ideointi	49
8.4.3 Luonnoksen muokkaaminen tekstiksi	50
8.4.4 Palautteen hankkiminen	51
8.4.5 Tekstin viimeistely, luovutus ja arviointi	52
9 OPINNÄYTETYÖHÖN KERÄÄMÄNI MATERIAALIT	53
9.1 Ohjauskeskustelut	53
9.2 Harjoittelu	53
9.2.1 Ohjaajana toimiminen päiväleireillä	54
9.2.2 Toimeksiantajalta saadut materiaalit	55
9.2.3 Koulutukset ja palaverit	55
9.3 Valokuvat	56
10 TUOTOKSEN ESITTELY	57
10.1 Kansilehti, sisällysluettelo ja otsikointi	57
10.2 Johdanto	58
10.3 Leiriin valmistautuminen	58
10.4 Lapsiryhmän ohjaaminen	59
10.5 Leirivaihe	59
10.6 Leirin lopetus	60

10.7 Yhteystiedot	60
11 POHDINTA	61
11.1 Tavoitteiden toteutuminen	62
11.2 Käsikirjan käyttötarkoitus	63
11.3 Toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuus	63
11.4 Lopuksi	67
LÄHTEET	68

LIITTEET

Liite 1. Käsikirja päiväleirien ohjaajille

1 JOHDANTO

Toteutin opinnäytetyöni toiminnallisena ja tuotoksena syntyi käsikirja Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirijärjestö ry:n päiväleirien ohjaajille. Opinnäytetyöraportissani perustelen valintojani teorian kautta, kerron toiminnallisen osuuden kirjoitusprosessista ja esittelen valmiin tuotoksen. Olen hyödyntänyt käsikirjan teossa omaa työkokemustani päiväleiriohjaajana, Kansalliselle Lastenliitolle suorittamani suuntaavan harjoittelun kautta keräämäni tietoa sekä niitä täydentämään ja tukemaan laajan tietoperustan. Valmis käsikirja löytyy liitteenä työn lopusta (Liite 1).

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen ja työelämälähtöinen eikä sen aihepiiristä ole aiemmin tehty vastaavaa teosta. Koululaisten leiritoimintaa järjestävät vuosittain useat eri tahot, mm. kaupungit, järjestöt sekä yksityiset palveluiden tuottajat. Tarjolla on sekä päivä- että yöleirejä. Päiväleirillä tarkoitetaan leiriä, jonka toiminta-aika on vain päivisin ja yöleirillä leiriä, jossa lapset viettävät myös yön. Leirityössä toteutetaan nuorisotyön tehtäviä, kuten ohjataan lasten ja nuorten kehittymistä omaksi itsekseen, omat tarpeensa ja tavoitteensa tiedostavaksi yksilöksi (Nieminen 2007, 24–25). Leireillä lapset saavat mahdollisuuden ystävyysuhteiden luomiseen, uusien asioiden oppimiseen sekä ryhmässä toimimiseen. Lasten onnistuneen leirikokemuksen takaavat ammattitaitoiset ja päiväleiritoimintaan hyvin perehdytetyt ohjaajat.

Lähivuosina päiväleirien suosio ja kysyntä on kasvanut, etenkin kesäkuun alkuviikkoina. Kansallinen Lastenliitto on järjestänyt päiväleirejä 1990-luvulta lähtien ja viimeisen viiden vuoden aikana toiminta on laajentunut huomattavasti. Helsingin piirin päiväleireille osallistuu kesän aikana noin 1200 lasta. Tähän kasvuun vaikuttavat osaltaan vanhempien työelämän paineet; vanhemmat eivät halua tai pysty pitämään kesälomiaan heti kesäkuun alussa ja pieniä koululaisia ei haluta jättää kesälomalla yksin kotiin vanhempien työpäivän ajaksi. Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirin toiminnanohjaaja Tapio Rostedt (2011) kuvaa Yle Areenan haastattelussa päiväleiritoimintaa

iltapäiväkerhotoiminnan jatkeeksi, jolla pyritään tarjoamaan lapsille kivaa kesäistä lomatoimintaa, ilman koulunomaista vaikutelmaa.

Käsikirjan tarkoituksena on toimia opetusmateriaalina päiväleiriohjaajien koulutuksissa ja työvälineenä tuleville Helsingin Kansallisen Lastenliiton päiväleirien ohjaajille. Käsikirja käsittelee leirien suunnittelua ja toteutusta sekä ohjaajana toimimista. Olen pyrkinyt kokoamaan käsikirjaan päiväleiriohjaajan työn kannalta oleelliset asiat, kuten informaatiota työnantajasta, päiväleiritoiminnasta, koulutuksista, teemoista, leiripaikoista, suunnittelutyöstä, leirin aikana huomioitavista asioista ja lapsiryhmän ohjaamisesta. Käsikirjan tavoitteena on palvella useamman vuoden ajan uusien työntekijöiden apuna leiriohjaajan taipaleella ja kehittää Lastenliiton päiväleiritoimintaa Helsingissä. Leirikäsikirjan tavoitteena on valmistaa ohjaajat mahdollisimman hyvin tulevaan leirikesään ja se otetaan käyttöön päiväleiriohjaajien koulutuksissa keväällä 2012.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TARKOITUS

2.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toteutan opinnäytetyöni toiminnallisena. Airaksinen & Vilkka (2003, 13–20) määrittelee toiminnallisen opinnäytetyön työksi, jossa opiskelija järjestää tapahtuman, toimintaa tai valmistaa tuotteen. Tuotoksena voi syntyä näyttely, opas, kehittämissuunnitelma tai kansio. Toiminnallinen opinnäytetyö on kaksiosainen. Se sisältää tuotoksen ja siitä tehdyn raportin. Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus on päiväleiriohjaajille tekemäni leirikäsikirja.

Toiminnallisen opinnäytteen tulee perustua selkeästi jäseneltyyn tietoperustaan ja valinnat tulee perustella kunnolla. Opinnäytteellä opiskelija todistaa osaavansa yhdistää ammatillisen teoreettisen tiedon ammatilliseen käytäntöön. Opiskelijan täytyy osata pohtia alan teorioiden avulla kriittisesti käytännön ratkaisuja ja pystyä kehittämään niiden avulla oman alan ammattikulttuuria. Teoria näkyy toiminnan tasolla opinnäytetyön koko matkan ajan muun muassa erilaisissa valinnoissa ja niiden perusteluissa. Kaikki valinnat tulee perustella hyvin teorian kautta, jolloin teoria ja käytäntö voivat nojata toisiinsa. Toiminnallinen osuus tulee myös suunnitella tiettyä kohderyhmää palvelevaksi. (Airaksinen & Vilkka 2003, 13–20.)

2.2 Kansallinen Lastenliitto ry

Kansallinen Lastenliitto ry on vuonna 1972 perustettu lapsi- ja varhaisnuorisojärjestö. Järjestö on Kokoomuksen läheisjärjestö ja se on aloittanut toimintansa nimellä Kansallinen koululaisliitto – Minit ry. Järjestö on toiminut nimellä Kansallinen Lastenliitto ry vuodesta 2008. (Kansallinen Lastenliitto 2012.)

Kansallisen Lastenliiton (2012) toiminnan tavoitteina on toimia vanhemmuutta tukevana, osallisuutta edistävänä ja elämyksiä tuottavana järjestönä. Se

järjestää monipuolista toimintaa ja harrastusmahdollisuuksia lapsille ja nuorille. Lastenliiton toiminta painottuu iltapäiväkerhoihin ja leireihin. Järjestö saa vuosittain avustusta toimintaansa opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Kansallisen Lastenliiton visio vuoteen 2015: ”Kansallinen Lastenliitto ry on verkostoitunut vaikuttaja sekä asiantunteva ja arvostettu palvelujärjestö, joka järjestää laadukasta kerho- ja leiritoimintaa lapsille, nuorille ja lapsiperheille koko Suomessa” (Kansallinen Lastenliitto 2012). Järjestön visio tukee työni ajankohtaisuutta ja työelämälähtöisyyttä.

2.2.1 Organisaatio

Kansallisen Lastenliiton organisaatio koostuu keskusjärjestöstä, yhdeksästä piiristä ja paikallisyhdistyksistä. Järjestön korkein päättävä elin on liittokokous, joka järjestetään vuosittain yksipäiväisenä. Päätösten toteutuksista huolehtii keskustoimisto, jossa työskentelee kaksi työntekijää, liiton toiminnanjohtaja ja viestintäsihteeri. Kansallisen Lastenliiton alaisuudessa toimivat piirit sijaitsevat Helsingissä, Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla, Satakunnassa, Hämeessä, Keski-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa. Järjestö työllistää toimintaa suunnittelevia ja koordinoivia työntekijöitä sekä kerho- ja leiritoiminnan ohjaajia Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Hämeenlinnassa, Porissa, Turussa, Jyväskylässä ja Tampereella. (Kansallinen Lastenliitto 2012.)

2.3 Toimeksiantaja

2.3.1 Kansallinen Lastenliitto – Helsingin piirijärjestö ry

Kansallinen Lastenliitto - Helsingin piirijärjestö ry (2012) on Helsingin alueella toimiva lapsi- ja varhaisnuorisojärjestö. Lastenliitto järjestää toimintaa lapsiperheille ja varhaisnuorille. Kansallisen Lastenliiton tarkoitus on vaikuttaa ja osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun lasten ja nuorten hyvän elämän edellytysten luomiseksi. Toiminnalla pyritään perheiden yhdistämiseen,

vanhemmuuden tukemiseen, osallisuuden lisäämiseen ja elämysten tuottamiseen. Kansallinen Lastenliitto järjestää erilaista harrastustoimintaa, kuten kerho-, leiri-, retki- ja koulutustoimintaa, erityisesti lapsille ja nuorille. Toiminnassa edistetään terveitä elämäntapoja, hyvää käytöstä, luovuutta, vahvaa itsetuntoa sekä kansainvälistä vastuuta, kestävästä kehitystä ja suvaitsevaisuutta. Leirivalikoimaan kuuluu erilaisia päivä- ja yöleirejä, joilla jokaisella on oma teemansa.

2.4 Aiheen taustaa

Toteutan opinnäytetyöni yhteistyössä Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirijärjestö ry:n kanssa. Opinnäytetyöni aihe muodostui työelämälähtöisesti ja toimeksiantajani toivoo käsikirjan olevan valmis keväällä 2012. Suoritin suuntaavan harjoitteluni Kansalliselle Lastenliitolle kevään ja kesän 2011 aikana. Työtehtäviini harjoittelun aikana kuului leirien suunnittelua, järjestämistä, yhteistyötä leiriohjaajien kanssa sekä leirillä ohjaamista. Idea opinnäytetyöstä lähti harjoitteluni aikana ja muotoutui hiljalleen. Huomasimme harjoittelun ohjaajani kanssa leirejä järjestäessä, että järjestöllä ei ole juuri lainkaan dokumentoitua tietoa leirien ohjaamisesta. Mietimme, että jonkinlainen opas siitä, mitä leiriohjaajan työ kokonaisuudessaan sisältää, olisi ohjaajille hyödyllinen. Opinnäytetyönäni tekemä käsikirja annetaan ohjaajille ensimmäisessä koulutuksessa, jossa se toimii opetusmateriaalina.

Opinnäytetyö on ajankohtainen ja sellaista ei ole tässä muodossaan tehty ennen. Toimeksianto on lähtöisin Helsingin Kansalliselta Lastenliitolta, eli se on työelämälähtöinen ja heidän tarpeidensa pohjalta muotoiltu. Opinnäytetyön alkuvaiheessa etsin vastaavista töistä tietoa monipuolisesti sekä kirjastoista että sähköisistä lähteistä. Käytin haussa Turun ammattikorkeakoulun Auran tietokantaa, Turun ja Kaarinan sekä Helsingin, Vantaan ja Espoon verkkokirjastoja, Googlea ja Google Scholaria sekä useamman yliopiston verkkokirjastoja.

Löysin muutamia opinnäytetöitä, graduja ja tieteellisiä artikkeleita, jotka sivusivat aihettani hieman. Näiden töiden aiheina olivat muun muassa leirien kehittäminen, erityisryhmien leirit sekä leirityön malli. Löytämäni teokset painottuivat yöleireille. Yöleireille suunnattuja oppaita löytyy kirjastoista muutamia. Törmäsin taustatutkimusta tehdessäni Vuolasvirran vuonna 1946 kirjoittamaan Leirikäsikirjaan, Ketolan vuonna 2002 kirjoittamaan teokseen Leirituuli: Käsikirja leiritoiminnan ohjaajille ja järjestäjille sekä seikkailukasvatusta käsitteleviin teoksiin, joissa oli käsitelty erätaitoja. Päiväleireille suunnattuja oppaita tai ylipäänsä päiväleirejä käsitteleviä teoksia en löytänyt. Kävin tutustumassa monipuolisesti myös muiden leirijärjestäjien kotisivuihin, joista löytyi vaihtelevasti tietoa päiväleireistä. Yhdenkään leirijärjestäjän sivuilta en löytänyt päiväleiriohjaajille suunnattua laajempaa tietopakettia.

2.5 Tavoitteet

Tavoitteenani on saada jo olemassa olevasta materiaalista, Lastenliitolta saamastani informaatiosta, keräämästäni tietoperustasta sekä omasta kesän 2011 päiväleirin ohjaajana toimimisesta koottua käsikirja Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirijärjestön käyttöön. Tavoitteenani on tehdä käsikirjasta mahdollisimman selkeä. Siinä tulee olla päiväleirien ohjaajan työssä tarvitsema tieto mahdollisimman helppolukuisesti ja lyhyesti.

Onnistuakseen oppaan tulisi olla siirrettävissä, koska sen tarkoitus on palvella tarvetta useamman vuoden ajan. Toimitan käsikirjan Kansalliselle Lastenliitolle pdf-tiedostona, jolloin sen voi lähettää ohjaajille sähköpostiin tai tulostaa halutessaan.

Teoksen on tarkoitus kuvata päiväleiriohjaajien työnkuvaa leirien suunnittelussa, järjestämisessä ja ohjaajana toimimisessa. Leirit työllistävät Lastenliiton työntekijöitä alkukesästä hyvin paljon. Käsikirjan valmistuttua ohjaajat toivottavasti etsivät ja löytävät kysymyksiinsä vastauksia sieltä, jolloin toimiston työntekijöiden työkuorma helpottuu.

Aikatavoitteena on saada käsikirja käyttöön kesän 2012 leiriohjaajille, joten sen tulee olla valmiina keväällä 2012. Käsikirjan tavoitteena on kehittää päiväleirien toimintaa työntekijöiden perehdytyksen osalta. Lastenliitto toivoo käsikirjan toimivan opetusmateriaalina päiväleiriohjaajien koulutuksissa.

3 TIETOPERUSTA

Kansallinen Lastenliitto on lapsi- ja varhaisnuorisojärjestö. Lastenliiton päiväleiritoiminta on suunnattu 7-10-vuotiaille lapsille, jonka vuoksi koen tarpeellisena käsitellä opinnäytetyössäni tämän ikäisten lasten kasvua ja kehitystä. Peilaan teoriaan kouluikäisen lapsen kehitystä ja sitä, miten ohjaajat voivat tukea kehitystä oikeanlaisella leiriohjelmalla.

Käsikirja on suunnattu päiväleirien ohjaajille, joten tieto lapsiryhmien toiminnasta, ohjaamisesta ja ohjaajien ominaisuuksista ovat tärkeitä. Leiriohjaajan työn tärkein osa on lapsiryhmän ohjaaminen. Mietin ohjaajan taitojen merkitystä mm. motivoimisessa ja hyvän ilmapiirin luomisessa. Lapsiryhmää ohjattaessa tulee tiedostaa ryhmän toimiminen ja sen kehitysvaiheet. Pohdin ohjaajan roolia ryhmän kehittymisessä ja kerron esimerkkejä siitä, miten ryhmän eri vaiheet toteutuvat leiriviikon aikana.

Toiminnalliset menetelmät ovat suuressa osassa leiriohjelmaa. Liikuntaleireillä toiminnallisia menetelmiä sovelletaan erilaisten leikkien ja pelien muotoon niin, että toiminnassa painottuu liikunnallisuus. Tarinaleireillä korostuu toiminnallisista menetelmistä draaman käyttö. Leiriohjelma perustuu tarinaan, joka näkyy koko leiriviikon ajan toiminnassa. Tarinaa tuodaan esille erilaisten draaman työtapojen ja tekniikoiden avulla.

Käsikirjan kirjoittaminen edellyttää minulta tietoa yleisesti leiritoiminnasta ja eritoten paneutumista päiväleiritoimintaan. Käytin omaa kokemustani päiväleiriohjaajana sekä teoriatietoa leiritoiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta pohjana leiritoiminnan kuvauksessa. Koin tarpeelliseksi tuoda lukijalle esille päiväleirien toiminta-ajatusta ja Kansallisen Lastenliiton päiväleiritoimintaa Helsingissä.

Hain tietoperustaa käsikirjan kirjoittamisen tueksi ja perehdyin kirjoittamiseen pohjautuviin teoksiin. Käsitelen raportissani käsikirjassa käyttämiäni tekstilajeja, kirjoitusviestintätaitoja, lukijalähtöisyyttä sekä kirjoittamista prosessina. Kuvaan

kirjoitusprosessiani vaiheittain käyttäen apuna Mattisen (1995) ja Linnakylän ym. (1992) luomia kirjoitusprosessin vaiheita.

4 KOULUIKÄISEN LAPSEN KEHITYKSEN TUKEMINEN PÄIVÄLEIRILLÄ

Kansallisen Lastenliiton päiväleirit ovat suunnattu 7-10-vuotiaille lapsille. Tämän ikäisen lapsen kehitysvaiheista puhuttaessa löytyy kirjallisuudesta monia eri termejä. Käytän työssäni käsitettä keskilapsuus ja kouluikäinen lapsi määrittellessäni 7-10-vuotiaan lapsen kasvua ja kehitystä.

Kouluiän alkaessa lapsen sosiaalinen ympäristö hiljalleen laajenee kotipiiristä esikouluun ja kouluun. Vilén ym. (2006, 133) määrittelee ympäristöksi kaiken sen, missä lapsi kasvaa. Ympäristö on kulttuuri missä lapsi elää, se on lapsen sosiaalinen ympäristö, perhe ja muu arkipäivän ympäristö, tunneilmapiirin ympäristö sekä fyysinen ympäristö, johon kuuluu esimerkiksi kaupunki ja leikkipaikat.

Lapsi kohtaa kouluiässä paljon uusia haasteita sekä omaksuu uusia rooleja ympäristön ja kaveripiirin laajentuessa. Nämä muutokset vaikuttavat suuresti lapsen kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen sekä heijastuvat lapsen käyttäytymiseen. Lapsen kyky suoriutua uusista haasteista niin kotona, koulussa kuin laajenevassa kaveripiirissä vaikuttavat merkittävästi lapsen myönteisen minäkäsityksen muodostumiseen sekä käsitykseen omasta osaamisesta ja selviytymisestä. (Nurmi ym. 2010, 70.)

Keskilapsuuteen siirryttäessä lapsen ajatukset, kieli, tunteet ja käyttäytyminen sitoutuvat vahvasti toisiinsa (Järvinen ym. 2009, 49). Keskilapsuuden kehityksessä kognitiiviset, sosiaaliset ja biologiset kehityksen muutokset yhdistyvät ja mahdollistavat yhdessä kokonaisvaltaisen kehityksen. (Nurmi ym. 2010, 71.)

4.1 Minäkäsityksen muodostuminen

Leiriohjaaja ei pysty viikon aikana vaikuttamaan lapsen minäkäsityksen muodostumiseen. Ohjaaja pystyy kuitenkin tukemaan lapsen positiivisen minäkäsityksen kehittymistä luomalla positiivista ryhmähenkeä, kannustamalla lasta tämän onnistuessa ja puuttamalla kiusaamistilanteisiin.

Nurmi ym. (2010, 71) määrittelevät teoksessaan Ihmisen psykologinen kehitys kouluikäisen lapsen minäkuvan kehitystä ja määrittelevät minäkäsityksen yksilön itsestään muodostavaksi kuvaksi. Keskilapsuuden kokemukset omasta osaamisesta, oppimisesta, uusista tilanteista selviytymisestä ja sosiaaliseen yhteisöön kuulumisesta vaikuttavat suuresti lapsen minäkäsityksen muodostumiseen. Myönteisen minäkäsityksen muodostuminen keskilapsuudessa suojaa lasta myöhemmiltä tunne-elämän ongelmilta ja käytöshäiriöiltä, kun taas negatiivisen minäkäsityksen muodostaminen kasvattaa niiden muodostumisen riskiä myöhemmin.

Mikäli lapsen minäkäsityksen kehitys ei etene suotuisasti, lapselle syntyy huonommuuden ja alemmuuden tunteita. Säilyessään nämä tunteet ovat suuri uhka lapsen älylliselle ja emotionaaliselle kehitykselle ja ne voivat heijastua kielteisesti lapsen ihmissuhteissa kokemaan hyvinvoinnin tunteeseen. Negatiivisen minäkuvan omaava lapsi tuntee esimerkiksi ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta, joka johtaa eristäytymiseen. Ulospäin suuntautuva oireilu näkyy erilaisina käytöshäiriöinä, levottomuutena ja aggressiivisuutena. Lapsen positiivisen minäkäsityksen muodostumiseen vaikuttavat monet tekijät, kuten kasvuympäristö, lapsen vuorovaikutussuhteet vanhempien kanssa, kaveripiiri, koulu ja harrastukset. (Nurmi ym. 2010, 71.)

4.2 Moraali

Keskilapsuudessa lapsen moraalit, eli ero oikean ja väärän välillä, muodostuu. Sinkkonen, J. (2010, 33) kuvailee kouluikäistä lasta tiukkapipoiseksi moraalinvartijaksi, jonka maailmankuva on mustavalkoinen. Lapsi erottaa hyvän

ja pahan jyrkästi toisistaan. Nurmi ym. (2010, 73) viittaavat Freudin luomaan psykoanalyysiin, jonka mukaan keskilapsuuden aikana lapselle kehittyy yliminä, joka syyttää ja tuomitsee lasta ulkoisesta kontrollista riippumatta. 7-8-vuotiaalla lapsella yliminä saattaa vaivata nukkumista, jos lapsen mieltä painaa jokin teko. Syyllisyydentunne helpottaa anteeksipyyntöä, asioiden selvittämisen ja vahingon korvaamisen kautta. Syyllisyydentunteen muodostuminen kertoo persoonallisuuden saavuttamasta uudesta kypsyyssasteesta.

Havainten päiväleireillä yliminän näkyvän lasten erimielisyyksissä ja toisten tekemisten kanteluna. Lapset hakevat usein ohjaajasta apua erimielisyyksien selvittelyyn ja tulevat kantelemaan toisten lasten sanomisista ja tekemisistä. Lapsiryhmiä ohjattaessa ohjaajan täytyy osata suodattaa lasten riidoista ja kanteluista puuttumista tarvittavat asiat sekä asiat, jotka he osaavat selvittää ilman ohjaajan apua. Kouluikäiset osaavat hyvin itse selvittää erimielisyyksiään, joka kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten neuvottelu- ja ongelmanratkaisutaitoja, kompromissien tekoa ja anteeksipyyntämistä. Yhteisten sääntöjen luominen leirille ja sääntörikkomuksiin puuttuminen tukevat lapsen moraalien kehitystä.

4.3 Sosiaaliset taidot

Lapsen sosiaaliseen taitavuuteen vaikuttavat vastavuoroisesti vanhemmat ja kaverit. Lapsi omaksuu arvoja ja luo käsitystä itsestään vertaissuhteissa. Kouluiässä lapsen ympäristön laajetessa laajenee myös kaveripiiri. Lapsi suuntautuu entistä vahvemmin ikätovereihin ja ystävyys-suhteisiin. Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät ystävyys-suhteiden kautta. Lapsuusiän suhteet opettavat lapselle tärkeitä ihmissuhtetaitoja, kuten luottamusta ja läheisyyttä. Nämä varhaiset ystävyys-suhteet luovat pohjaa lapsen myöhempään ihmissuhteisiin. Lapsi tarvitsee tunnetta muihin kuulumisesta, joka vahvistaa perusturvallisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. (Ritokoski 2010, 59–61; Laaksonen 2010, 6.)

Nurmen ym. (2010, 103–106) mukaan lapsen tunteiden säätelykyky kehittyy vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja on sidoksissa hänen muuhun kehitykseensä. Keksilapsuudessa lapsi oppii etsimään sosiaalista tukea muilta, yhteistyötaitoja, jakamista ja käyttämään ongelmanratkaisutaitoja. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea opetellessaan tunteiden säätelyä. Etenkin kielteisiä tunteita täytyy oppia säätelemään ja puhumaan niistä, sillä ne vaikuttavat suuresti lapsen sosiaalistumiseen.

Ritokoski (2010, 61) korostaa ystävyysuhteiden muodostamisen tärkeyttä lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisessä, sillä niissä esiintyy vastavuoroisuutta ja molemminpuolisia tunteita. Ystävyysuhteet suojaavat lasta kiusatuksi joutumiselta ja mahdollistavat sosiaalisten taitojen kehittymisen, luottamuksen ja läheisyyden kokemisen, itsetunnon parantumisen sekä tuen, neuvojen ja avun saamisen. Ystävyysuhteiden avulla lapsi oppii vastakkain asettumista mielipide-erojen ilmaantuessa, jolloin lapsen taito tuoda omia mielipiteitä esille kehittyy. Poikien ja tyttöjen kaverisuhteiden muodostumisessa on huomattavissa eroja. Tytöt muodostavat enemmän kahdenkeskeisiä suhteita, kun taas pojat toimivat mielellään suuremmissa ryhmissä. Keskilapsuudessa ystävyysuhteiden avulla lapset oppivat ennen kaikkea käyttäytymisen normien luomista, joka näkyy esimerkiksi pukeutumisessa, puhetyylissä ja käyttäytymisessä. Lapsi alkaa yhä enemmän miettiä mitä muut hänestä ajattelevat.

Ohjaajan asema lasten erimielisyyksien selvittelyssä ja kielteisten tunteiden hallinnassa on päiväleireillä merkittävä. Poikien ja tyttöjen kaveri- ja ystävyysuhteiden muodostumisen erot tulevat selvästi esille leiriviikon aikana. Pojat pelaavat vapaa-ajalla pallopelejä isommissa ryhmissä, kun taas tytöt piirtävät ja leikkivät 2-3 hengen ryhmissä. Tyttöillä tulee helpommin erimielisyyksiä leikkien roolijaoista ja siitä, että mahtuuko kaikki mukaan leikkiin. Pojat osaavat selvittää paremmin keskenään erimielisyyksiään ja tulevat harvemmin pyytämään apua asioiden selvittelyyn. Tyttöillä erimielisyydet aiheuttavat useammin itkua ja pahaa mieltä, kun taas pojat helpommin ratkovat ongelmiaan fyysisin keinoin.

4.4 Fyysinen kasvu ja motorinen kehitys

Vilen ym. (2006, 132–133) korostavat perintötekijöiden ja elinympäristön merkitystä lapsen fyysiseen kasvuun ja motoriseen kehitykseen. Perimä on geenien säätelemää ja se säättää kypsymistä, joka on edellytys lapsen oppimiselle. Ihmisen kypsymiseen vaikuttavat herkkyys- ja kriittiset kaudet, jotka tulevat esille lapsilla eri aikoina. Herkkyyskaudella tarkoitetaan ajanjaksoa, jolloin lapsen kyky oppia jotain asiaa on normaalia parempi, koska aivoissa jokin osa-alue muovautuu normaalia vauhdikkaammin. Kriittisillä kausilla tarkoitetaan aikaa, jolloin ihmisen kyky oppia jokin asia on parhaimmillaan ja kriittisen kauden jälkeen oppiminen vaikeutuu.

Vilén ym. (2006, 132–133) toteavat fyysisen kasvun olevan enimmäkseen solujen lukumäärän ja koon lisääntymistä. Kasvun aikana kudokset, kuten lihakset ja luusto lisääntyvät määrällisesti. Keskilapsuudessa fyysinen kasvu on edellytys lapsen aiempaa itsenäisempään toimintaan. Keskilapsuudessa kasvu on yleisesti ottaen melko tasaista. Tytöt ja pojat kasvavat keskilapsuudessa pituutta keskimäärin 5-6 senttimetriä ja paino nousee noin 2,5 kiloa. Nurmi ym. (2010, 72) painottavat perimän ja ympäristön lisäksi oikeanlaista ravitsemusta ja yleistä terveydentilaa lapsen fyysisessä kehityksessä. Terveellinen ruokavalio ja hyvä terveydenhoito takaavat heidän mukaansa fyysisen kehityksen.

Vilen ym. (2006, 132–133) määrittelevät motorisen kehityksen liikkeiden kehitykseksi, joka on fyysisen kasvun tapaan jatkuva tapahtuma hedelmöityksestä aikuisuuteen. Lapsi tarvitsee motorisia taitoja selviytyäkseen erilaisissa olosuhteissa ja tilanteissa. Autio (2001, 28) korostaa lapsen motoristen taitojen kehittymistä suhteessa oman kehon tuntemukseen. Lapsi oppii tuntemaan omia rajojaan; mihin hän pystyy ja mihin ei erilaissa tilanteissa.

Lapsen itsenäinen liikkuminen lähiympäristössä lisääntyy lapsen koulun aloittamisen myötä. Keskilapsuudessa lasten liikkumiseen liittyvät havaintotaidot sekä kyky arvioida omaa suoritustaan kehittyvät huomattavasti. Motoristen taitojen kehittyminen näkyy myös lasten leikeissä, joissa alkavat

korostua fyysistä aktiivisuutta vaativat vauhdikkaat leikit, kuten painiminen, kiipeily ja erilaiset takaa-ajoleikit. (Nurmi 2010, 74–76.)

Lapsi pystyy laajentamaan elämänpiiriään kehittyvien liikunnallisten ja motoristen taitojen avulla. Lapsen aloittaessa esikoulun ja koulun hän kohtaa uusia haasteita, jotka vaativat erityisesti hienomotorisia taitoja. Nurmen ym. (2010, 75) mukaan 30–60 % koulupäivästä sisältää hienomotoristen taitojen käyttämistä. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi kynän käyttö kirjoittamisessa, kengännauhojen solmiminen ja tietokoneen käyttö.

Keskilapsuudessa lasten lihashallinta paranee ja liikkeet muuttuvat sujuvammiksi, liikkeiden muodot monipuolistuvat ja kehittyvät, tasapainotaidot parantuvat ja koordinaatio, eli liikkeiden yhteensovittaminen, kehittyy. Näiden taitojen myötä keskilapsuudessa lapset kykenevät koko ajan taidokkaampiin suorituksiin ja monimutkaisimpiin liikuntaleikkeihin. Keskilapsuudessa poikien ja tyttöjen erot motorisissa taidoissa alkavat erottua. Pojat pärjäävät keskimäärin paremmin lihasvoimaa ja nopeutta vaativissa suorituksissa, kun taas tytöt hallitsevat keskivertoisesti poikia paremmin hienomotorisia taitoja vaativat suoritukset, kuten piirtämisen ja tasapainoa vaativat voimisteluasennot. (Nurmi ym. 2010, 75–76.)

Liikuntaleireillä tyttöjen ja poikien erot motorisissa taidoissa tulevat esille. Pojat pärjäävät paremmin esimerkiksi viesteissä ja keihään heitossa, kun taas tytöt päihittävät pojat hyppynarulla hyppelyssä ja temppuiluradoilla. Ohjaajien täytyy osata suunnitella leiriohjelma niin, että sieltä löytyy sekä tytöille että pojille lajeja, joissa heidän vahvuutensa tulevat esille. Ohjaajien tulee muodostaa viesteissä ja kilpailuissa tasavertaiset joukkueet niin, että kaikissa joukkueissa on sekä tyttöjä että poikia.

4.5 Kognitiivinen kehitys

Kognitiivinen kehitys pitää sisällään tietoisuuden hankkimisen ja kehittymisen sekä kognitiiviset prosessit (Das Gupta & Richardson 1995, 3). Kognitiivinen kehitys on havaintojen, ajattelun, muistin, kielen ja oppimisen kehittymistä

(Karling ym. 2009, 134.) Opinnäytetyöni kannalta on oleellista nostaa tarkemman pohdinnan kohteeksi oppiminen ja sen tukeminen leiriviikon aikana.

4.5.1 Oppiminen

Jokainen lapsi oppii omalla tavallaan. Salminen ym. (2003, 20–21) tarkastelevat lapsen oppimista systeemiteoreettisesti. Lapsen oppimiseen vaikuttavat tällöin lihakset, jänteet, luusto ja nivelet, eri aistit ja se montako aistikanavaa lapsi pystyy käyttämään, verenkierto- ja ravinnonsaantijärjestelmä, hermosto, muisti, tahtotekijät, oivalluskyky, merkitysten ymmärtäminen, kielellinen viestintäkyky, luovuus ja ideointikyky sekä tunnemaailma. Salminen ym. korostavat oikeanlaisen oppimisen tunnuspiirteinä leikkimielisyyttä, onnistumisen ja uusien asioiden kokemuksia sekä ohjaamistilanteen turvallisuutta. Päiväleireillä ohjaajien johdolla luodaan lapsille turvallinen ympäristö uusien asioiden oppimiseen ja onnistumisen kokemusten mahdollistamiseen.

Leikki on tärkeä oppimisen väline lapselle. Leikkiessään lapsi oppii valintojen tekemistä ja niiden seurauksia. Autio ja Kaski (2005, 42–44) kirjoittavat leikin tärkeydestä teoksessaan Ohjaamisen taito. Heidän mukaansa leikki on oppimismenetelmä. Se on sisäisesti motivoitunutta toimintaa, joka tuo iloa. Leikki on vapaasti valittua ja turvallista sekä siinä on uusia mahdollisuuksia. Leikin avulla lapsi pystyy tutkimaan ympäristöään sekä kokemaan ja käsittelemään asioita. Se kehittää lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää tiedollista ja ajatuksellista kehitystä. Leikki opettaa lapselle oppimista. Leiriohjelmassa on tärkeää olla varattuna vapaa-aikaa lapsille, jolloin he saavat tehdä mitä haluavat ja leikkiä vapaasti. Varsinkin tytöt leikkivät vapaa-ajalla erilaisia koulu- tai kotimaailmaan liittyviä leikkejä, joita seuratessa pystyy hahmottamaan lasten tapoja käsitellä asioita ja käyttää vuorovaikutustaitoja.

Leikin lisäksi Autio ja Kaski (2005, 54–55) korostavat liikunnan tärkeyttä lapsen oppimisen välineenä. Liikunnalla on tärkeä osa kouluiän mukanaan tuomissa uusien kehitystehtävien kohtaamisessa. Oppiminen alkaa muuttua välilliseksi oppimistoiminnaksi ja oppimisen tulos nousee entistä tärkeämmäksi. Oman

ympäristönsä kokeminen ja ymmärtäminen edellyttää lapselta jatkuvasti liikettä, koskettamista, tuntemista, erottelemista ja kokonaisuuden hahmottamista. Liike on lapselle luonnollinen oppimisväline ja liikkumisen ilo näkyy lapsessa. Liike kehittää kaikkia kehityksen osa-alueen tekijöitä ja liikkuessaan lapsi saa mahdollisuuden tutustua muuttuvaan kehoonsa. Liikkeen avulla lapsi oppii, oivaltaa ja saa onnistumisen kokemuksia. Lapsi oppii enimmäkseen aistien ja motoristen toimintojen välityksellä, joten liikunnan tulee olla monipuolista ja tarjota riittävästi näkö-, kuulo-, liike- tasapaino- ja tuntoaistimuksia. Rinta ym. (2008, 12–13) pitävät liikuntaa tärkeänä tunteiden hallinnassa. Lapsi pystyy purkamaan tunteitaan ja energisyyttään liikunnan avulla ja näin kehittämään tunteiden hallintaa. Liikunnan avulla lapsi opettelee pelisääntöjen noudattamista ja oppii yhteisvastuullisuutta. Liikunnallisilla päiväleireillä toteutetaan liikuntaa oppimisen välineenä. Monipuolinen leiriohjelma ja – ympäristö takaavat lapsille uusien oppimiskokemusten syntymisen.

5 LAPSIRYHMÄN TOIMINTA JA OHJAAMINEN

5.1 Lapsiryhmän ohjaaminen

Autio & Kaski (2005, 5) kuvailevat teoksessaan Ohjaamisen taito hyvän ohjaajan ominaispiirteitä. He toteavat, että erilaisia ohjaajia on niin monia, kuin on persoonallisuuksiakin. Hyvä ohjaaja osaa hyödyntää persoonallisuuttaan työssään ja on aidosti kiinnostunut lasten ohjaamisesta. Kokemuksen myötä ohjaajan persoona vahvistuu ja näkyy erilaisten tuokioiden toteutuksessa. Kataja ym. (2011, 27) painottavat ryhmän ohjaajan roolia johtajana, hän on vastuussa hyvästä ilmapiiristä ja yhteisten normien luomisesta sekä niiden noudattamisesta

Hyvä ohjaaja osaa ottaa lapset huomioon yksilöinä. Lapsen liikkumiseen vaikuttavat hänen muuttuvat ja kasvavat raajansa sekä kehittyvä persoonallisuutensa. Ohjaajan tulee huomioida jokainen lapsi hänen kehitystasonsa, ikänsä, sukupuolensa ja yksilöllisten taitojensa mukaisesti. Hyvä ohjaaja voi auttaa lasta kehityksessä myös ohjaustavan ja ohjausmenetelmien valinnoilla. Osaava ohjaaja osaa huomioida tyttöjen ja poikien eron liikkumisessa ja liikuntakäyttäytymisessä. He oppivat opeteltavat asiat samassa ajassa, mutta tapa oppia voi olla erilainen. Myös lasten motivoimiseen vaaditaan tietynlaista taitoa sekä lasten liikunnasta saatavan ilon ylläpitäminen on haastavaa. Liikunnan ohjaaminen edellyttää jaksamista myös ohjaajalta ja on tärkeää, että ohjaaja osaa pitää huolta omasta hyvinvoinnistaan. Ohjaajalle tärkeitä ominaisuuksia ja toimintatapoja ovat myös aitous, hyvä itsetuntemus, kannustaminen, luotettavuus, turvallisuus, aito kiinnostus ja välittäminen sekä luovuus. (Autio & Kaski 2005, 5-66.)

Eerola ym. (2005, 3-8) painottavat ohjaajan roolia lasten ihailun kohteena ja hyvän esimerkin antajana. Lapset usein ihailevat ohjaajia ja omaksuvat heiltä käyttäytymisnormeja. Ohjaajan on näytettävä lapsille hyvää esimerkkiä ja mietittävä tarkkaan omaa käyttäytymistään. Osaava ohjaaja mahdollistaa

lapsen itsetunnon ja minäkuvan kehittymisen. Hyvä ohjaaja antaa palautetta ja esittää kehittämisalueet realistisesti. Ohjaajan vastuulla on mahdollisimman turvallisen ilmapiirin luominen ja hyvän esimerkin antaminen lapsille. Liikuntaleireillä ohjaajan tulee näyttää lapsille hyvän käytöksen lisäksi esimerkkiä pukeutumalla liikunnallisiin vaatteisiin.

Lapsiryhmän ohjaaminen on aina haastavaa, mutta kouluikäisten ohjaaminen on ohjaajalle hieman helpompaa kuin tätä nuorempien lasten ohjaaminen. Tämän ikäiset lapset liikkuvat mielellään ja jos perusliikkeet on jo opittu, tapahtuu oppiminen helpommin. Ohjaaminen muuttuu vähitellen tekemisen mahdollistamiseksi. Lapset ovat oma-aloitteisempia ja ohjaajan rooli muuttuu enemmän sivusta ohjaamiseen, joka mahdollistaa jokaisen lapsen yksittäisten taitojen ja tarpeiden huomioimisen. Taitojen oppimisessa siirrytään tässä iässä erityistaitojen opetteluun ja tällöin ohjaajan tulee kiinnittää erityistä huomiota motivaatioilmapiiriin. Ohjaajan tulee miettiä, että mikä liikunnassa ja harrastuksessa on tärkeää ja kenen ehdolla lapset liikkuvat. (Autio & Kaski 2005, 28.)

Lapsiryhmän ohjaamisessa on erityisen tärkeää suunnitelmallisuus ja varasuunnitelmien teko. Tuokioissa ei saa olla liikaa vapaata ohjelmaa tai odottelua, koska silloin lapsiryhmä helposti tulee levottomaksi ja riehaantuu. Ohjaajan täytyy olla varma tekemisestään ja pitää lapsiryhmän hallinta itsellään, lapset vaistoavat helposti epävarmuuden ja osaavat hyödyntää sitä. Ohjaajan täytyy osata huomioida epäkohdat ryhmän toiminnassa ja tehdä muutoksia niihin, jotta ryhmä kulkee kohti tavoitteitaan. (Kataja ym. 2011, 27.)

Kouluikä tuo mukanaan myös uusien kehitystehtävien kohtaamisen. Oppiminen alkaa muuttua välilliseksi oppimistoiminnaksi ja oppimisen tulos nousee entistä tärkeämmäksi. Harrastusten parissa ohjaaja voi mahdollistaa lapsen leikin maailman ja luoda positiivisen oppimisilmapiirin. Kouluikässä lapset usein aloittavat uusia harrastuksia kavereiden innoittamina ja omien taitojen lisääntyminen kannustaa harrastuksen jatkamista. Tämän ikäisen lapsen tulisi saada kokeilla mahdollisimman paljon eri lajeja ja liikkua liikkumisen ilosta. Tämä mahdollistaa lapsen myös käyttämään kehohaansa mahdollisimman

monipuolisesti, joka on hyvä kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Se mahdollistaa myös eri lajeihin erikoistumisen ja lajin vaihdon vanhemmallakin iällä. Tärkeintä on luoda lapselle elinikäinen liikuntamalli pienestä pitäen. (Autio & Kaski 2005, 29–30.)

5.2 Oma ohjaajanäkemys

Ajattelen, että hyvällä ohjaajalla on hyvä itsetuntemus. Hyvä ohjaaja tuntee omat vahvuutensa ja heikkoutensa ohjaajana. Tällöin ohjaaja voi hyödyntää osaamistaan parhaalla mahdollisella tavalla, mutta osaa pyytää apua toisilta, koska tiedostaa omat heikkoutensa. Olen oppinut ohjaajaryhmissä työskennellessäni, että itsetuntemuksesta todella on apua. Täytyy osata sanoa rohkeasti vahvuutensa ja myöntää heikkoutensa. Ryhmässä ohjaamisen rikkaus on se, että ohjaajista löytyy eri persoonia. Esimerkiksi joku ottaa auktoriteetin roolin, kun taas toinen on hyvä käsittelemään lasten kanssa muun muassa koti-ikävää sekä muita murheita. Toinen etu ryhmässä työskentelyssä on palautteen saaminen ja antaminen, jonka pohjalta pystyy kehittämään itseään ohjaajana.

Ohjaamiseen vaikuttaa mielestäni paljon kokemus. Ohjaamisesta voi lukea paljon ja tutustua eri teorioihin, mutta loppujen lopuksi ohjaamisen oppii parhaiten käytännön kautta. Hyvä ohjaaja osaa ottaa vastaan palautetta sekä oppii virheistään ja pystyy kehittämään toimintaansa näiden pohjalta.

Olen huomannut itse ohjatessani lapsiryhmiä, että ohjaajan työssä aito kiinnostus, varmuus, suunnitelmallisuus sekä heittäytymiskyky ovat tärkeitä piirteitä. Lapsiryhmiä ohjatessa suunnitelman teko on tärkeää, mutta sitä täytyy myös osata muokata tarvittaessa ja siihen on hyvä jättää liikkumavaraa. Suunnitelma tuokiosta tuo ohjaajalle varmuutta ja antaa uskottavuutta lasten silmissä. Toiminta tulee toteuttaa lapsilähtöisesti, mutta aikuisen johdolla. Lapset aistivat hyvin asioita ja huomaavat, jos ohjaaja ei ole kiinnostunut asiasta. Itse menen usein mukaan toimintaan, esimerkiksi hippaan, askartelemaan ja pelaamaan pallopelejä. Olen huomannut, että lasten

motivaatio tekemiseen paranee, kun olen ohjaajana mukana ja itsekin innoissani tekemisestä.

5.2.1 Lapsilähtöisyys

Ohjaamisenäkemykseni perustuu lapsilähtöisyyteen, jota haluan käsitellä lyhyesti työssäni. Lapsilähtöisessä ohjaamisessa lapsen tarpeet ovat ensisijaisia (Kalliala 2008, 19). Kinos (2001, 6-34) yhdistää lapsilähtöisyyden ja Reggio Emilia- pedagogiikan, jota hän kutsuu lapsilähtöisyyden edelläkävijäksi. Reggio Emilia- pedagogiikassa lasten ideat ja ehdotukset otetaan vakavasti, lapset saavat olla mukana toiminnan suunnittelussa ja valita itse tekemisensä oman kiinnostuksen mukaan. Lapsilähtöisessä pedagogiikassa aikuinen ja lapsi ovat tasavertaisia. Aikuinen takaa lapselle turvallisen oppimisympäristön ja toimii lopullisena vastuunottajana lapsen oppimisesta.

Lapsilähtöisyydessä painotetaan lapsen oppimisen ja oivaltamisen ehtoina tutkimista, kokeilemista, kysymysten asettamista ja niihin vastauksien etsimistä. Todellinen oppiminen tapahtuu, kun lapsi saa käyttää vapaasti kaikkia aistejaan. (Doddigton & Hilton 2007, 100–101.)

Lapsilähtöisyydessä toiminnan tavoitteet, sisällöt ja menetelmät valitaan lasta ajatellen. Toiminnassa korostetaan lapsen havainnointia ja kuuntelemista, jolloin oppimisesta tulee lapselle mielekkäämpää, tuloksellisempaa ja kestävämpää. (Wood 2007, 124.)

Ohjaajana toimiessani liikuntaleireillä lapsilähtöisyys näkyi ohjaamisessani. Itse näen liikunnan ja leikin mahdollistavan monipuolisen aistien käytön, jonka vuoksi pidän niitä tärkeinä ohjaamisen välineinä. Liikuntaleireillä lapsilähtöisyys näkyi toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Teimme suunnitelman valmiiksi leiriviikkoa varten, mutta jätimme siihen liikkumavaraa lasten toiveiden huomioimista varten. Pyrin ohjaajana luomaan virikkeellistä oppimisympäristöä, turvallisuutta sekä kannustamaan lapsia ympäristön ja itsensä havainnoimiseen ja tutkimiseen. Hyödynsimme leirin aikana monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja teimme retkiä lähimaastoon. Pyrin huomioimaan lasten

yksilölliset tarpeet, kannustamaan heitä kysymysten esittämiseen, asioiden kyseenalaistamiseen sekä pohdintaan. Leiriohjelma koostui monipuolisista liikuntalajeista ja leikeistä sekä muusta tekemisestä, kuten askartelusta ja ongelmanratkaisusta. Kansallisen Lastenliiton asettama päätavoite päiväleireillä on, että lapsilla on hauskaa ja tekemistä riittää. Tavoite on lapsilähtöinen ja lapsilähtöisyyden avulla helposti toteutettavissa.

5.3 Ryhmän toiminta

Niemistö (2004, 16) määrittelee ryhmän yleisiksi tunnusmerkeiksi tietyn koon (2-20), tarkoituksen, säännöt, vuorovaikutuksen, työnjaon, roolit ja johtajuuden.

Päiväleireillä ryhmäkoot vaihtelevat 10–40 lapsen välillä. Niemistön (2004, 57) luokittelun mukaan päiväleirien ryhmät ovat pienryhmiä (5-12), keskikokoisia ryhmiä (noin 20) ja suurryhmiä (yli 20). Ryhmien jäsenmäärä vaikuttaa kiinteytymiseen ja hajoamiseen. Pienryhmissä ryhmästä tulee kiinteämpi ja ryhmäytyminen toteutuu helpommin. Suurryhmien kohdalla usein tapahtuu hajoamista, jolloin ryhmän jäsenet muodostavat pienempiä alaryhmiä.

Vilen ym. (2006, 463–464) kehottavat ohjaajia jakamaan isoja ryhmiä pienryhmiin. Ryhmässä lapset saavat tukea ohjaajilta ja toisiltaan. Lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimisen kannalta ohjaajan kannattaa suosia pienryhmiä. Sosiaalisten taitojen kehittäminen sujuu parhaiten pienryhmissä. Pienessä ryhmässä ujokin lapsi pystyy luomaan hiljalleen sosiaalisia suhteita muihin ryhmän jäseniin. Heterogeenisten ryhmien kanssa, eli ryhmien jossa lapset ovat eri-ikäisiä ja eritasoisia, voidaan hyödyntää lasten toisiltaan oppimista.

Minulla on kokemusta päiväleireistä, joiden ryhmäkoko vaihteli 14–20 välillä. Mielestäni tämä ryhmäkoko toimi leireillä ihanteellisesti. Saimme toteutettua ryhmän kanssa monipuolista ohjelmaa, jaettua sitä joukkueisiin, pareihin ja pienempiin alaryhmiin. Tämän kokoisten ryhmien ryhmäyttäminen onnistui hyvin ja pystyimme huomioimaan jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet.

5.3.1 Ryhmän muodostumisen vaiheet

Ryhmän muodostumisen vaiheet jaetaan pääsääntöisesti kirjallisuudessa neljään tai viiteen alaryhmään ja ne kuvaillaan suunnilleen samalla tavoin, mutta vaiheista käytetään eri nimityksiä. Tunnetuin ryhmän vaiheita tarkasteleva malli on Tuckmanin (1965) kehittämä malli ryhmän kehittymisen vaiheista, joka pitää sisällään viisi ryhmän kehitysvaihetta; ryhmän muodostumisen vaihe (forming), kuohuntavaihe (storming), sääntöjen muodostaminen (norming), uudelleen muodostumisen vaihe (performing) ja hyvin toimiva ryhmä (adjourning) (Robbins ym. 2011, 233).

Tarkastelen päiväleirin ryhmän muodostumista Kopakkalan (2011, 62) ryhmän muodostumisen vaiheiden avulla. Kopakkala jakaa ryhmän muodostumisen vaiheet neljään pääryhmään; alkava ryhmä, rakentuva ryhmä, tiivis ryhmä ja luova ryhmä eli tiimi. Vaikka leiri kestääkin vain viikon ajan, ehtii ryhmä muodostua tiiviiksi ja sen toiminnasta pystyy erottamaan selvästi ryhmän muodostumisen vaiheet 1-3.

Ryhmän jäsenet saapuvat ryhmän tapaamiseen erilaisin odotuksin ja käsityksin, jotka muodostuvat heidän aikaisemmista kokemuksistaan ryhmän jäsenenä toimimisesta (Kopakkala 2011, 62–66). Alkavan ryhmän vaiheessa lapset jännittävät uusia kavereita ja arvioivat omaa asemaansa ryhmässä. Lapset arvioivat toisiaan ja muodostavat käsityksiä jo ennen kuin edes on aloitettu tutustuminen kunnolla. Lapset saattavat toistaa tapoja, joilla he ovat aiemmin tulleet auktoriteettien ja ryhmien hyväksymiksi. Lapset ottavat aikuisia rohkeammin kontaktia ennalta vieraisiin ryhmän jäseniin ja tuovat nopeammin omia mielipiteitään ja mieltymyksiään esille. Lapsiryhmän muodostumisessa ei ole niin vahvasti esillä toisten miellyttäminen ja halu olla muiden kanssa asioista samaa mieltä. Joukosta löytyy todennäköisesti yksi tai useampi lapsi, jotka ovat vastahakoisia. He haastavat ohjaajien taidot ja pätevyyden. Ohjaajien tulisi miettiä etukäteen tällaisiin tilanteisiin varautumista.

Kopakkala (2011, 62–66) kertoo, että alkavan ryhmän vaiheessa kiinnostuksen painopiste kohdistuu usein auktoriteetteihin. Lapset hakevat ohjaajilta vihjeitä

oikeasta tavasta olla ryhmässä sekä haluavat samaistua ohjaajiin. Ohjaajien täytyy tietää mitä he tekevät, koska lapsilla todennäköisesti on epävarma olo itsestään alussa. Ohjaajat ovat tärkeässä asemassa ryhmän normien ja yhteishengen muodostumisessa sekä ryhmän kulussa eteenpäin. Kopakkalan mukaan ensimmäinen vaihe on saavutettu, kun lapset tuntevat kuuluvansa ryhmään, hyväksyvät muut leirin jäsenet ja ohjaajan.

Päiväleireillä ensimmäinen vaihe kesti 1-2 päivää. Tutustumisessa ja sääntöjen luomisen yhteydessä pystyi erottamaan lapsista ujut ja rohkeammat lapset. Jo ensimmäisenä päivänä muutama lapsi haastoi ohjaajataitojani huonolla asenteella. Yksi lapsista otti helposti heti leikkien alussa asenteen, että häntä ei kiinnosta yhteinen tekeminen. Huomasimme ohjaajaparini kanssa lapsen käytöksen vaikutuksen myös muihin lapsiin; huono asenne tarttui ryhmässä. Päätimme ensimmäisen päivän aikana, että jokainen lapsi osallistuu yhteiseen ohjelmaan. Mikäli joku alkoi vastustaa osallistumista, otimme käyttöön jäähyn sekä keskustelimme lapsen kanssa siitä, että leirillä täytyy osallistua yhteiseen ohjelmaan tai sitten ei voi osallistua leirille. Viikon edetessä huomasimme, että kaikkein äänekkäimmällä ja johtajan asemaa hakevalla lapsella oli huono itseluottamus. Leiriviikon edetessä panostimme motivoimiseen sekä lapsen kannustamiseen ja rohkaisuun. Käyttämämme menetelmät tehosivat ja saimme alun vastahakoisen lapsen mukaan yhteiseen ohjelmaan. Tämä lapsi osallistui myös kahden seuraavan viikon päiväleireille.

Jäsenten keskinäisen vuorovaikutuksen lisääntyessä, ryhmä siirtyy toiseen vaiheeseen, eli rakentuvaan ryhmään. Tässä vaiheessa ryhmälle muodostuvat omat tavat, normit ja kulttuuri. Tuttuus kasvattaa turvallisuutta ja liittymistunteet alkavat siirtyä ohjaajasta myös muihin ryhmän jäseniin. Kopakkala (2011, 67) toteaa, että jos ryhmän jäsenellä on edes yksi ”turvaihminen” ryhmässä, on olo huomattavasti kotoisampi. Päiväleirillä rakentuvan ryhmän vaihe oli havaittavissa noin leirin puolivälissä.

Yhteenkuuluvuuden tunne rakentuu ja syvenee ryhmän sisällä nopeasti (Kopakkala 2011, 67–71). Lapset luovat kaverisuhteita aikuisempia ennakkoluulottomammin ja tämän vuoksi yksinkin leireille tulleet lapset löytävät

nopeasti uusia kavereita. Ryhmän rakentumisen vaiheessa muodostuu ryhmän sisälle pienryhmiä niiden kesken, jotka ajattelevat asioista samalla tavalla ja viihtyvät yhdessä.

Leireillä pienryhmät muodostuivat usein poikien ja tyttöjen kesken. Pojat usein halusivat vapaa-ajalla pelata esimerkiksi jalkapalloa, kun taas tytöt piirsivät ja keksivät leikkejä. Pienryhmien välille syntyi usein erimielisyyksiä ja kilpailua. Roolini ohjaajana tässä tilanteessa oli hajottaa pienryhmiä ja saattaa heidät toimimaan keskenään yhteishengen parantamiseksi.

Ryhmien jäseniä on hyvä vaihdella klikkien ehkäisemiseksi (Leskinen 2010, 39). Leireillä on usein sisaruksia tai kavereuksia. Parileikeissä tai ryhmän muodostamisissa luonnollisesti entuudestaan tutut lapset valitsevat toisensa. Joskus on hyvä, että ohjaaja määrää ryhmän muodostumisen. Helppo ja nopea menetelmä on jana-menetelmä. Siinä lapsia pyydetään asettumaan kuvitteelliselle janalle jonkun ominaisuuden mukaisessa järjestyksessä. Tällaisia ominaisuuksia voivat olla etunimen ensimmäinen kirjain, syntymäaika, ikä tai paidan väri. Lasten löydettyä paikkansa janalla se jaetaan järjestyksessä niin moneen ryhmään kuin on tarvetta.

Kopakkala (2011, 79–80) määrittelee ryhmän kolmannen vaiheen, tiiviin ryhmän, alkaneeksi, kun pienryhmät alkavat hajota. Ohjaaja pystyy vaikuttamaan tähän vaiheeseen panostamalla ryhmäyttämiseen, joka onnistuu esimerkiksi erilaisten ryhmäyttämisleikkien avulla. Ryhmäytysleikeissä ryhmä toimii tavoitteellisesti yhdessä jonkin päämäärän saavuttamiseksi (Leskinen 2010, 39). Ohjaajan tehtävä on edistää ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta ja luoda hyvää ilmapiiriä oikeanlaisella motivoimisella. Lapsia täytyy kannustaa ja vahvuuksia, tietoja ja taitoja tulee korostaa ja motivoida kaikkia osallistumaan yhteiseen toimintaan.

Päiväleirillä tiiviin ryhmän piirteitä löytyi leiriviikon lopulla, mikäli ryhmäytyminen ja motivoiminen olivat onnistuneet. Itse toimiessani ohjaajana päiväleirillä tiiviin ryhmän merkkejä pystyi havaitsemaan leirin huipentuessa viimeisenä päivänä leiriolympialaisiin. Eri lajit vaativat lapsilta yksilösuorituksia sekä ryhmässä

toimimista. Ohjaajana oli palkitsevaa huomata, miten lapset kannustivat toisiaan ja toimivat ryhmänä yhteisten tehtävien suorittamiseksi.

Ryhmä saavuttaa Kopakkalan (2011, 82–83) mukaan viimeisen vaiheen, luova ryhmä eli tiimi, turvallisuuden kasvaessa ja saadessaan ilmaista erimielisyyksiä, ilman että se saa aikaan kohtuutonta ahdistusta. Ryhmän ilmapiiri on itsekriittinen ja avoin. Viimeisessä vaiheessa ryhmä on hyväksynyt jäsentensä erilaisuuden ja erimielisyydet osataan hyväksyä. Tällainen ryhmä toimii ilman organisoivaa johtajaa niin, että kaikkien ryhmän jäsenten ominaisuudet osataan hyödyntää ja jokainen tietää oman paikkansa ryhmässä. Ryhmä on tuottelias ja luova. En näe leirillä lapsiryhmän saavuttavan viimeistä vaihetta, sillä toiminta tarvitsee selkeää ohjaamista. Jotakin piirteitä sieltä voi tunnistaa, kuten erilaisuuden ja mielipide-erojen hyväksymistä.

6 PÄIVÄLEIREILLÄ TOIMINNALLISINA MENETELMINÄ LIIKUNTA JA DRAAMA

Päiväleirejä toteutetaan liikuntaleireinä sekä tarinaleireinä, joten opinnäytetyöni kannalta oleellista on tarkastella toiminnallisista menetelmistä tarkemmin liikuntaa sekä draamatyöskentelyä. Liikuntaleireillä leiriohjelma rakennetaan liikunnallisuutta painottaen ja pyritään luomaan mahdollisimman monipuolista liikunnallista ohjelmaa leiriviikon ajalle. Tarinaleireillä leiriviikkoa vie eteenpäin viikoittain vaihtuva tarina, joka tulee näkyä leiriohjelmassa koko viikon ajan. Tarinaleirin teemana voi olla esimerkiksi salapoliisileiri, jolla selvitetään mysteeristä rikosta. Tarinaleiri etenee valmiiksi kirjoitetun tarinan avulla ja koostuu ohjelmaltaan muun muassa erilaisista arvoitusten ratkaisuisista, rekvisiitan askartelusta ja teemaan sopivista leikeistä. Tarinaleirin onnistumisen kannalta on tärkeää, että ohjaajat uppoutuvat tarinaan täysin ja esittävät tarinan vaatimia roolihahmoja uskottavasti. Tarinan selkeyttämisen ja eteenpäin viemisen kannalta on oleellista, että yksi ohjaajista toimii kertojana.

Kataja ym. (2011, 30) määrittelevät toiminnallisten menetelmien pitävän sisällään kaikki tekemiseen ja toimintaan liittyvät harjoitukset, joiden tarkoituksena on yksilön ja ryhmän aktivoiminen toimintaan ja oppimiseen. Päiväleireillä tällaisia menetelmiä ovat mielikuvaoppiminen, narratiivisuus, seikkailu, liikuntakasvatus ja ratkaisukeskeisyys.

Toimintamenetelmissä uskotaan yksilön ja ryhmän kykyyn itse etsiä erilaisia mielenkiintoisia kehittymisen reittejä. On monta tapaa käsitellä tai ratkaista asioita ja toiminta synnyttää usein prosessin, joka avaa ryhmälle uuden näkökulman asiaan. Todellisuus ja kuvitteellisuus sekoittuvat sopivalla tavalla toiminnallisten ryhmäharjoitteiden aikana. Tämä helpottaa työskentelyä ja kiihdyttää mielikuvitusta ja helpottaa uusien toimintamallien löytämistä. Ryhmä löytää usein uusia luovia puolia ja jäsenet huomaavat osaavansa ratkaista yllättäviä pulmallisia tilanteita, mikäli olosuhteet ovat otolliset. Liikunnallisissa menetelmissä fyysiset onnistumisen kokemukset tuovat ryhmälle lisäpontta ja

hyvän olon tunnetta. Monelle fyysinen suoriutuminen on raikastava ja uusi kokemus, joka mahdollistaa uuden ajattelun omasta itsestään. (Kataja ym. 2011, 30.)

6.1 Lapsi ja liikunta

Liikunta-aktiivisuudella lapsuus- ja nuoruusiässä on todettu olevan positiivinen yhteys aikuisuuden liikunnallisuuteen (Tammelin 2003, 18). Karvinen ym. (2008, 4-7) tuovat esiin oleellisen näkökannan liikunnasta ja tietotekniikan kehittymisestä; jatkuvasti kehittyvä ja teknistyvä maailma tuo lisähoukutusja ja aiheuttaa lisää liikkumattomuutta. Huolta aiheuttavat esimerkiksi vuorovaikutteiset ja virtuaaliset pelit Internetissä, jotka tyydyttävät lasten sosiaalisia tarpeita. Pelit valtaavat yhä suurempaa roolia lasten arkielämässä – vieden tilaa ulkoilemiselta ja liikkumiselta. Nuori Suomi (2008) on asettanut yhteistyössä Opetusministeriön kanssa fyysisen aktiivisuuden suosituksen kouluikäisille. Sen mukaan kaikkien 7-18-vuotiaiden tulee liikkua vähintään 1-2 tuntia päivässä monipuolisesti, yli kahden tunnin istumisjaksoja tulee välttää ja viihdemedian parissa saa viettää aikaa korkeintaan kaksi tuntia päivässä. Vain alle puolet kouluikäisistä pojista ja reilu kolmasosa tytöistä liikkuu terveytensä ja kehityksensä kannalta riittävästi.

Liikuntaleirit takaavat lapselle Nuoren Suomen fyysisen aktiivisuuden suosituksen täyttymisen. Lapset viettävät leirillä kuusi tuntia päivässä ja 30 tuntia viikossa. Leiriohjelma koostuu pääosin monipuolisesta liikunnallisesta ohjatusta toiminnasta, unohtamatta rentoutumista ja vapaata aikaa. Leirillä ollessaan lapset liikkuvat päivän aikana keskimäärin neljä tuntia. Liikuntaleirit takaavat lapsen monipuolisen liikkumisen pääosin ulkona. Osa liikuntaleirien lapsista osallistuu leireille, koska muuten he viettäisivät kesälomansa sisällä tietokonepelien äärellä.

Liikunta parantaa lasten hyvinvointia monella eri alueella. Se vaikuttaa psyykkiseen terveyteen; esimerkiksi masennuksen, ahdistuksen ja stressin vähentymiseen, sosiaalisten taitojen vahvistumiseen, positiivisen minäkuvan ja

itsetunnon sekä rentoutumisen ja keskittymiskyvyn parantumiseen. Liikunta auttaa lapsia oppimisessa, parantaa tiimityöskentely- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä kehittää motorisia perustaitoja. Liikunta edistää kokonaisvaltaista tervettä kasvua ja kehitystä; parantaa fyysistä kuntoa, sillä on fysiologisia vaikutuksia, kuten lihasvoiman ja kestävyuden paraneminen sekä luuston vahvistuminen, liikunta edistää terveellisten elämäntapojen noudattamista. (Karvinen ym. 2008, 4.)

Liikunta tukee lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa, lapsen itsenäisyyttä, mutta myös sosiaalisuutta, kehittää lapsen tietoja ja taitoja sekä rentouttaa. Liikunnassa oppimisen kokemukset, kehittyminen, itsensä voittaminen ja onnistumiset vahvistavat lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa. Harrastukset kehittävät lapsen kykyä hyväksyä erilaisuutta ja edistävät muiden kanssa toimeen tulemistä. Harrastaminen kehittää myös lapsen kommunikaatiokykyä ja luo mahdollisuuden ryhmään kuulumisen tunteelle sekä opettaa muiden arvostamista. (Kukkasniemi E. & M. 2010, 163–165.)

Liikuntaleireillä panostimme ryhmäyttämiseen ja hyvän yhteishengen luomiseen. Leiriohjelma koostui erilaisista ryhmätyötä vaativista tehtävistä, kuten viesteistä, joukkuepeleistä ja ongelmanratkaisutehtävistä. Pyrimme muiden ohjaajien kanssa luomaan hyvää ja toisia kannustavaa ilmapiiriä. Voittaminen ei ollut tärkeintä vaan liikkumisen ilo. Leireille osallistui paljon lapsia, jotka eivät harrastaneet liikuntaa vapaa-ajallaan ja sen vuoksi pärjäsivät toisia lapsia huonommin leikeissä ja peleissä. Ohjaajana pyrin kannustamaan lapsia ja suunnittelimme leiriohjelmaa niin, että kaikki saivat koettua onnistumisen elämyksiä leiriviikon aikana.

6.1.1 Ryhmän merkitys liikunnassa

Oman kokemukseni pohjalta voin todeta, että liikunnallisilla päiväleireillä ryhmän merkitys korostuu liikunnallisten tuokioiden toteutuksessa. Leirille osallistuvat lapset ovat hyvin eritasoisia liikkujia. Ryhmän merkitys vaikuttaa siihen, että kaikki uskaltavat osallistua taidoistaan huolimatta yhteiseen

ohjattuun toimintaan. Ihanteellista olisi, että ryhmän kesken ei syntyisi kilpailua, vaan kaikki kannustaisivat toisiaan. Kouluikäisten lasten ryhmissä usein kilpahenkisyys nousee esiin oppimisen tuloksen tärkeyden kasvaessa. Sen vuoksi ohjaajalla on hyvin tärkeä asema ryhmän jäsenenä ja positiivisen ilmapiirin ylläpitäjänä.

Rovio ym. (2009, 179) kuvailevat hyvin toimivaa ryhmää turvalliseksi, siinä jokainen ryhmäläinen uskaltaa olla oma itsensä, ilmaista tarpeensa, tunteensa ja ajatuksensa turvallisesti. Turvallisessa ryhmässä jokainen otetaan huomioon tasapuolisesti ja autetaan toisia. Hyvin toimivassa ryhmässä lapsi tuntee olevansa arvostettu ja siinä kannustetaan toisia yrittämään ja onnistumaan. Siellä myös lasketaan leikkiä ja jokaisella on hauskaa, muistetaan pitää kiinni liikunnan ilosta. Hyvä ilmapiiri mahdollistaa ryhmäläiset parempiin suorituksiin.

Liikunnalliset leikit auttavat ryhmäytymisessä ja niiden avulla lapsille kehittyy ryhmässä toimimisen taitoja. Liikunnan avulla saadaan luotua ryhmätoimintaan yhdessä tekemisen ja yhdessä olemisen kokemuksia. Lapset innostuvat toimimaan yhdessä ja opettelevat noudattamaan yhdessä toimimisen perussääntöjä. Liikuntaleikit, kuten joukkuepelit, kehittävät lasten ryhmässä toimimisen taitoja. Erilaiset liikuntaleikit opettavat lapsia ottamaan toiset huomioon, noudattamaan sääntöjä sekä toimimaan tavoitteellisesti yhdessä. Erilaisten pelien ja liikunnallisten leikkien myötä lapset oppivat reilua peliä, yhteisten sääntöjen noudattamista ja vuoron odottamista. (Ilander & Kemppi 2009, 12–16.)

6.2 Draaman käyttö kasvatuksessa

Owens & Barber (2010, 10–11) toteavat draamatyöskentelyn toimivan motivoivana tekijänä oppimiselle ja edistävän laadullista oppimista. Heidän mukaansa draamaprosessi myös tarjoaa lapselle todellisen mahdollisuuden oppia draamatyöskentelyn tilanteessa ja se voi olla voimaannuttava. Draamalle ominaisia piirteitä ovat toiminnan seurausten tarkastelu ja vaikutus myöhempiin

tapahtumiin, jatkumo, joka vie draamaa eteenpäin kohti päämäärää sekä juoni tai kertomus, jota seuraten tapahtumat etenevät.

Tarinoita voi käyttää monella eri tavalla erilaisten ja erikokoisten ryhmien kanssa. Tarinalla voi olla joko avoin loppuratkaisu, jolloin lapset voivat vaikuttaa siihen tai valmis loppuratkaisu. Satujen ja tarinoiden avulla lapset pystyvät käsittelemään erilaisia tunteita ja vaikeitakin asioita. Kuunnellessaan tarinaa ihminen lisää siihen merkityksiä omasta elämästään. Mielikuvituksen avulla kuulija pystyy käsittelemään jännittäviä ja pelottavia asioita. (Toikka & Toikka 2006, 56.)

6.2.1 Tarinan suunnittelu

Ohjaaja asettaa toiminnalleen selkeät ja yksinkertaiset tavoitteet, huomioiden ryhmän tarpeet ja valmiudet draamatyöskentelyyn. Sisältöä mietittäessä tulee miettiä tarkoituksenmukaisuutta ja innostavuutta kohderyhmälle. Draamatyöskentelyllä pitää olla selkeä impulssi toiminnan aloittamiseen ja ryhmän kiinnostuksen vangitsemiseen. Ohjaajan tulee miettiä valmiiksi kysymyksiä, joilla toimintaa organisoidaan sekä erilaisia keinoja, joilla jokainen lapsi saadaan mukaan toimintaan. (Owens & Barber 2010, 20.)

Päiväleirien ohjaajat saavat valmiin tarinan, jonka pohjalta jokainen ohjaajatiimi toteuttaa omanlaisensa leirin. Teeman ja tarinan tulee näkyä punaisena lankana koko leiriviikon aikana. Suunnitteluvaiheessa on tärkeää pohtia tarkkaan ohjaajien rooleja, heidän rooliasujaan sekä tarinan tukena käytettäviä työtapoja ja tekniikoita. Käsikirjassa kehoitan ohjaajia harjoittelemaan näyttelemistä vaativia kohtauksia sekä ennalta tuntemattomia leikkejä etukäteen.

6.2.2 Draaman työtavat ja tekniikat

Draaman työtavat ja tekniikat ovat sovittu tapa käsitellä aikaa, tilaa ja toimintaa. Dynamiikka draamatyöskentelyssä syntyy siirtymistä ja niiden ajoituksesta toiminnan aikana, sopivasta temposta ja näiden suhteesta sisältöön. Työtavat ja

tekniikat draamassa ovat peräisin useista eri lähteistä, kuten teattereista, kirjallisuudesta, psykologiasta, terapiasta ja taiteista. Työtapoja käytetään osana roolien, tilanteen, toiminnan päämäärän ja näkökulman määrittelyyn. Työtapojen avulla viedään tarinaa eteenpäin kertomalla mitä tapahtuu seuraavaksi. (Owens & Barber 2010, 22.)

Opinnäytetyöni kannalta on oleellista keskittyä tekemisen työtapoihin ja tekniikoihin, joiden tavoitteiksi Owens & Barber 2010, 23 luettelevat mielenkiinnon herättämisen, sisällön pohjustamisen, sopimuksen rakentamisen ja sitoutumisen lujittamisen. Näistä työtavoista esimerkkeinä pelit ja leikit, toiminta ja kertominen samanaikaisesti sekä haastattelut ja kuulustelut, joita voi soveltaa hyvin tarinaleireillä käytettäväksi. Pelejä ja leikkejä voi käyttää ryhmän huomion keskittämiseksi, rauhoittamiseksi, herättämiseksi tai tulevan tilanteen rakenteen esittelyä. Toimintaa ja kertomista voi käyttää niin, että ryhmän ohjaaja pohjustaa tarinaa kertomalla toiminnasta ennen tai kommentoi tarinaa toiminnan aikana. Kertomisen/komentoinnin tarkoituksena on antaa informaatiota, luoda tunnelmaa ja viedä tarinaa eteenpäin tai palauttaa takaisin raiteilleen. Haastatteluja ja kuulusteluja käytetään roolien rakentamiseen. Roolien tarkoituksena on antaa tai hankkia informaatiota ja näin viedä tarinaa eteenpäin.

7 LEIRITOIMINTA

Leiritoiminta tarjoaa monien mahdollisuuksien valikoiman lapsille ja nuorille. Ketola (2002, 51) näkee leiritoiminnan tarjoavan kasvatusta ja yhdessäoloa, mahdollistavan oma-aloitteisen tekemisen ja toiminnan, kehittävän leiriläisiä sosiaalistumisessa ja luovan yhteen kuuluvuuden tunnetta sekä edistävän itsenäistymistä ja uusien asioiden oppimista.

7.1 Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirijärjestö ry:n päiväleirit

Lapsia ei haluta jättää kesälomalla kotiin vanhempien työpäivän ajaksi, jonka seurauksena lähivuosina etenkin päiväleirien suosio on kasvanut (Yle Areena 2011). Kansallisen Lastenliiton päiväleiritoiminta toteutetaan kesä- ja elokuussa arkipäivisin klo 9.00–15.00. Leiritoiminta on suunnattu 7-10-vuotiaille lapsille, joita osallistuu leireille vuosittain noin 1200. Päiväleirejä järjestetään ympäri Helsinkiä kuutisenkymmentä joka kesä. Päiväleirit toteutetaan teema- ja liikuntaleireinä. Kansallinen Lastenliitto pyrkii tarjoamaan leirejä mahdollisimman edullisesti, jotta kaikilla olisi mahdollisuus osallistua toimintaan. Lastenliitto laajentaa päiväleiritoimintaa vuonna 2012 järjestämällä ensimmäistä kertaa syysloma-päiväleirin. Leiri tarjoaa lapsille tekemistä syysloman ajaksi, jolloin koulusta on lomaa ja vanhemmat ovat töissä.

Tapio Rostedt, Helsingin piirijärjestön toiminnanohjaaja, kuvaa Yle Areenan haastattelussa (9.6.2011) päiväleirien toimintaa iltapäiväkerhotoiminnan jatkeeksi. Hän toteaa, että päiväleiritoiminta on laajentunut viimeisen viiden vuoden aikana melkein puolella ja kysyntä on kasvanut erityisesti kesäkuun kahden ensimmäisen viikon kohdalla. Päiväleiritoiminnalla pyritään tuomaan toimintaa, aktiviteetteja ja kavereita lasten kesään sekä ehkäisemään syrjäytymistä. Rostedin mukaan päiväleirien tavoite on tarjota koululaisille kivaa kesäistä lomatoimintaa, ilman koulunomaista vaikutelmaa.

7.1.1 Päiväleirien ohjaajat

Kansallinen Lastenliitto (2012) määrittelee leiriohjaajatiimien koostuvan vastuuhjaajista ja ohjaajista. Lastenliiton leiriohjaajat ovat täysi-ikäisiä ja saavat työstään palkkaa. Ohjaajatiimin lisäksi leirillä saattaa olla myös nuorempia apuohjaajia, jotka harjoittelevat leirin ohjaamista ja osallistuvat Lastenliiton nuorten ohjaajakoulutukseen. Apuohjaajat ovat pääsääntöisesti 15–16-vuotiaita ja nuoret ohjaajat 17–18-vuotiaita. Kaikkien ohjaajien tulee osallistua Lastenliiton ohjaajakoulutuksiin, tutustua leiripaikkaan ja hallita ensiavun perusteet.

7.2 Huomioitavia asioita päiväleiriohjaajan työssä

7.2.1 Leirin suunnittelu

Ennen suunnittelutyön aloittamista ohjaajien kannattaa miettiä leirin toiminta-ajatusta, eli ideaa, perustaa, perimmäistä syytä sekä leirin arvoja ja tavoitteita (Ketola 2002, 55–57). Leirin ohjaajien tulee perustaa toimintansa samoille arvoille ja noudattaa samaa linjaa sääntöjen suhteen. Ketola (2002, 57) kehottaa leiriohjaajia miettimään ennen leirin alkua esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Mikä on leirin kannalta tärkeää? Mihin pyrimme tällä leirillä? Mitkä arvot ohjaavat toimintaamme? Mihin arvoihin haluamme perehdyttää leiriläisiä? Ohjaajien ja leiriläisten on hyvä miettiä leirin alkaessa leirille yhteiset säännöt, jotka perustuvat yhteisiin arvoihin.

Ketola (2002, 62–66) painottaa leirin suunnittelun tärkeyttä ja toteaa, että onnistunut leiri perustuu hyvin tehdyille suunnittelutyölle. Hyvä suunnittelu takaa hyvää palvelua ja laatua leiriläisille sekä ohjaajille. Suunnittelemattomuus aiheuttaa usein leirillä viihtymättömyyttä ja pahaa mieltä. Hyvin suunnitellulla leirillä on sopivasti ohjattua ohjelmaa, mutta myös vapaa-aikaa. Suunnitelmaan tulee jättää liikkumavaraa ja tilaa leiriläisten toiveille sekä keksiä varasuunnitelmia esimerkiksi sääolosuhteiden vaihtelulle.

Leirin suunnittelussa tulee huomioida Ketolan (2002, 61) mukaan ainakin seuraavat seikat; budjetti, leiripaikka, ohjaajat, ruoka, turvallisuus ja ohjelma. Leirin suunnittelua ohjaa pitkälti leirin budjetti, eli käytössä oleva rahamäärä. Budjetti leireille on laskettu etukäteen ja se muodostuu usein leiriläisten lukumäärästä. Budjetin rajoissa ohjaajat voivat suunnitella leirille tarvittavia materiaalihankintoja, leiriohjelmaa ja mahdollisia palkintoja. Ohjaajien tulee tutustua suunnittelun yhteydessä leiripaikkaan, joka vaikuttaa suuresti leirin järjestämiseen. Leiripaikkaan tutustuminen auttaa leiriohjelman suunnittelussa, kun tiedetään leiripaikan resurssit ja ympäristö. Tutustuminen on tärkeää myös turvallisuusseikkojen selvittämisen sekä käytännön asioiden, kuten ruokailun järjestämisen, kannalta. Ohjaajien on hyvä tutustua toisiinsa ennen leirin alkua hyvän ryhmähengen varmistamiseksi. Ohjaajien on myös hyvä miettiä omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan ohjaajina ja sen pohjalta luoda tulevan leirin työnjakoa.

Päiväleirin budjetti muotoutuu Kansallisen Lastenliiton leireillä lapsimäärän mukaan. Jokaista lasta kohden on varattu tietty rahamäärä, joka muodostaa leirin budjetin. Leiriohjaajat saavat käyttää budjettirahoja materiaalihankintoihin, pieniin palkintoihin ja leirin lopussa annettavaan yllätykseen. Toiminnanohjaaja pyysi minua painottamaan käsikirjassa materiaalihankintoita tehdessä tervettä järkeä. Kehotan käsikirjassa ohjaajia miettimään, että olisiko rekvisiittaa mahdollista askarrella itse kierrätysmateriaaleista tai löytyisikö ohjaajilta itseltään asioita, joita voisi hyödyntää leireillä. Lastenliitto toivoo myös, että materiaalihankintoja pystyisi hyödyntämään leirien päätyttyä kerhotoiminnassa.

Päiväleirien ohjaajien suunnittelutyötä tuetaan koulutuksilla, joiden avulla ohjaajat pääsevät hyvin alkuun suunnittelutyössä. Tarinaleirien ohjaajille järjestetään kaksi Teema tarinaksi – koulutusta ja liikuntaleirien ohjaajille yksi koulutus. Näissä koulutuksissa käydään läpi yleisiä asioita, kuten kesän leirien leiriteemoja, leiripaikkoja, käytännön asioita, ryhmäyttämistä, sääntöjä, turvallisuusseikkoja, leirin runkoa ja materiaalihankintoja. Tarinaleirien koulutuksissa painottuu tarina leiriohjelmassa ja liikuntaleirien koulutuksissa

liikunta. Tapaamisessa ohjaajat pääsevät tutustumaan toisiinsa ja pystyvät sopimaan koulutusten jälkeen jatkuvasta suunnittelutyöstä.

7.2.2 Palaverit ja työnjako

Leirin ohjaajien tulee pitää palavereja ennen leirin alkua, leirin aikana ja sen päättyessä. Ennen leiriä pidettävissä palavereissa keskitytään leirin suunnitteluun ja ohjaajat oppivat tuntemaan toisensa. Leirin aikana ohjaajien on hyvä pitää palavereja, joissa he keskustelevat esimerkiksi leiripäivän kulusta, mahdollisista ongelmatilanteista ja leiriohjelman muutoksista. Leirin päätyttyä ohjaajien olisi hyvä käydä läpi purkukeskustelu, jotta leirillä tapahtuneet asiat eivät jää vaivaamaan leiriviikon päätyttyä. Leiriohjaajat voivat antaa toisilleen positiivista ja rakentavaa palautetta, jolloin he pystyvät kehittämään itseään ohjaajina. (Ketola 2002, 95.)

Lastenliiton järjestämien koulutusten jälkeen ohjaajat jatkavat leirien suunnittelua omien ohjaajatiimien kesken. Ohjaajatiimit koostuvat lapsimäärästä riippuen 2-5 ohjaajasta. Ohjaajien tulee pitää useampia kokouksia ennen leirin alkua. Lastenliitto toivoo jokaiselta ohjaajatiimiltä kirjallista suunnitelmaa leiriohjelmasta ennen leiriä. Leiriviikon aikana pidettävät palaverit saattavat toteutua työn ohessa. Oman kokemukseni perusteella suosittelen käsikirjassa, että ohjaajat pitävät lyhyen palaverin jokaisen leiripäivän jälkeen. Tällöin ohjaajat voivat rauhassa keskustella mieltä painavista asioista ja miettiä seuraavaa leiripäivää. Leiriviikon päätyttyä ohjaajien olisi hyvä purkaa yhdessä kulunutta leiriviikkoa niin, ettei kenenkään tarvitse miettiä leirillä tapahtuneita asioita leirin päätyttyä. Kannustan käsikirjassa ohjaajia antamaan toisilleen palautetta, että he voivat kehittää itseään ohjaajina.

Hyvän johtajan on osattava luottaa muiden taitoihin ja jakaa työtehtäviä, eikä hoitaa kaikkia asioita itse. Työnjaon on onnistuttava tasapuolisesti niin, että jokainen ohjaaja hoitaa oman alueensa leirin onnistumisen takaamiseksi. Ohjaajien on luotettava toisiinsa, osattava pyytää apua toisiltaan ja rohkaistava muita. Leireillä on tärkeää, että ohjaajilla on hyvä työilmapiiri ja he osaavat

antaa palautetta toisilleen. Erityisesti nuoret ohjaajat kaipaavat rohkaisua ja kannustamista työtehtävissä, joka tuo heille jatkossa rohkeutta oma-aloitteisempaan toimintaan. Ketola (2002, 94) toteaa osuvasti delegoinnin olevan perimmiltään luottamuksen osoittamista.

Työnjakoa on hyvä miettiä jo leirin suunnitteluvaiheessa, mutta luonnollisesti myös leirin edetessä. Leirin vastuuhjaaja on päävastuussa leiristä ja delegoi työtehtäviä muille ohjaajille. Toimeksiantajani ei halunnut, että erittelen ohjaajien tehtäviä käsikirjaan. Hän näkee vastuuhjaajan olevan päävastuussa koko leiristä ja havainnollisti minulle ohjaajien työnjakoa piirakka-mallin avulla. Piirakka sisältää kaikki ohjaajien tehtävät ja vastuuhjaajan tehtävä on jakaa piirakka palasiin, delegoiden muille tehtäviä.

7.2.3 Leirin säännöt

Ketola (2002, 83) korostaa sääntöjen merkitystä onnistuneen leirin kannalta ja toteaa, että sääntöjä on parempi olla liikaa kuin liian vähän. Ohjaajat voivat kertoa lapsille, että sääntöjä ei ole tehty heidän kiusakseen, vaan onnistuneen leirin takaamiseksi. Kouluikäiset lapset ovat tarkkoja sääntöjen suhteen, kuten aiemmin mainitsin käsitellessäni kouluikäisten lasten moraalien ja syyllisyydentunteen kehittymistä. Sääntöjen luominen leirille tukee yhteisvastuullisuutta ja lasten moraalien kehitystä.

Ohjaajien on tehtävä lapsille selväksi leiripaikan yleiset säännöt, kuten missä tavarat säilytetään, milloin ja missä syödään ja mitkä tilat ovat käytössä. Näiden sääntöjen lisäksi leiriläiset luovat yhdessä ohjaajien kanssa leirin ensimmäisenä päivänä yhteiset säännöt, joita jokainen leiriläinen sitoutuu noudattamaan. Säännöt kirjoitetaan ylös paperille ja kaikki allekirjoittavat ne. Leiriohjaajat toimivat johdattelijoina sääntöjen luomisessa ja korostavat niiden tarpeellisuutta leirin onnistumisen kannalta. Ohjaajat voivat antaa esimerkkejä hyvistä säännöistä, kuten ketään ei kiusata ja ohjaajia totellaan.

7.2.4 Leirin ilmapiiri ja motivointi

Hyvän ilmapiirin luominen leirille on pitkälti ohjaajien käsissä. Ketola (2002, 71–72) kehottaa ohjaajia panostamaan hyvän ilmapiirin luomiseksi leirin huolelliseen aloitukseen, sääntöjen luomiseen, leiripaikkaan tutustumiseen, turvallisuusasioiden läpikäymiseen sekä tutustumiseen ja ryhmäyttämiseen. Onnistunut ryhmäyttäminen varjelee yksinjäämisiltä ja ehkäisee kiusaamistilanteiden syntyä. Leirinohjaajat noudattavat lapsilähtöisyyttä toiminnassaan, unohtamatta kuitenkaan sitä että toiminta tapahtuu aikuisten johdolla.

Käsikirjassa painotan leirin onnistuneen aloituksen tärkeyttä. Ohjaajien tulee olla ajoissa paikalla, he ottavat lapset vastaan, tervehtivät vanhempia, esittäytyvät ja vastaavat kysymyksiin. Ohjaajat esittelevät lapsille huolellisesti leiripaikan tilat ja kertovat oleelliset turvallisuusasiat, missä lapset voivat säilyttää tavaroitaan, missä ja milloin syödään, mitkä ovat leiripaikan rajat ja yleiset säännöt. Korostan myös tutustumisen ja ryhmäyttämisen tärkeyttä. Annan käsikirjassa muutaman esimerkin hyvistä tutustumis- ja ryhmäytysleikeistä, jotka toimivat hyvin toimiessani ohjaajana kesän 2011 päiväleireillä.

Hyvä ilmapiiri edellyttää lapsilta kaikkien kanssa toimeentuloa. Mahdollisiin kiusaamistilanteisiin on puututtava välittömästi ja kiusaamisen jatkumista ei saa hyväksyä. Leiriohjelman suunnitelmaa on osattava muokata, jos siinä huomataan epäkohtia. Leiriin voidaan vaikuttaa pienilläkin asioilla, kuten leirirekvisiittaan panostamalla. Rekvisiittaa voi olla pienet asiat ja niitä voi askarrella itse luontoa hyödyntämällä tai kierrätysmateriaaleista. Ketolan (2002, 75) sanoja lainaten ”leiri toteutuu, syntyy ja muuttuu leiriläisten korvien välissä, mielikuvissa ja tunnelmissa”.

Leirin yhteishenkeä ja motivaatiota voi kohentaa esimerkiksi herkkuyllätyksillä, kuten letunpaistolla tai tilaan piilotetuilla karkeilla, retkellä lähiympäristöön, yllättävällä vieraalla, joka voi olla roolipukuun pukeutunut ohjaaja, ohjelmayllätyksellä, huomioimalla lasten merkkipäivät ja tavoitteellisuudella.

Motivaatioon auttaa tehtävien konkreettisuus ja niistä saatava tulos ja palaute, tehtävien on oltava sopivan haasteellisia, mutta ei mahdottomia. Motivaatioon vaikuttaa väistämättä leirin yleinen ilmapiiri ja leiriläisten väliset suhteet. (Ketola 2002, 79.)

7.2.5 Vaitiolovelvollisuus

Kerron vaitiolovelvollisuudesta käsikirjassa lakiin viitaten. Teksti vaitiolovelvollisuudesta on käsikirjassa seuraavasti: Kaikkia leiriohjaajia sitoo vaitiolovelvollisuus, jota määrittelee laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Tässä laissa säädetään asiakirjasalaisuudesta ja vaitiolovelvollisuudesta. Asiakirjasalaisuus koskee asiakirjoja, jotka sisältävät sosiaalihuollon asiakasta ja muuta yksityistä henkilöä koskevia tietoja. Leirillä tällaisia asiakirjoja ovat kaikki lapsia koskevat asiakirjat, kuten lapsilistat ja lupalaput. Vaitiolovelvollisuus koskee leirillä kaikkea lapsista saatua tietoa. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta leiriohjaajana on päättynyt. (FINLEX 2000.)

8 KÄSIKIRJAN KIRJOITTAMINEN

8.1 Kirjoitusviestintätaidot

Kirjoittajan tulee miettiä tekstiä kirjoittaessaan lukijaa, tilannetta sekä opintojen tai työelämän vaatimuksia. Tekstin tulee olla jäsentynyttä, vakuuttavaa ja ymmärrettävää. Kirjoitusviestintätaitoihin kuuluu myös kieleltään, muodoltaan ja tyylliltään ohjeiden mukaisten asiakirjojen tuottaminen. Taitava kirjoittaja osaa mukauttaa tekstinsä lukijan mukaan, luopumatta kuitenkaan omista tavoitteistaan. (Niemi ym. 2006, 99–100.)

Svinhuvfud (2007, 62–63) lisää edelliseen, että hyvä kirjoittaja tuottaa selkeää ja oikeakielistä tekstiä. Kirjoittamisessa on tärkeää hallita kirjoittamisen eri työvaiheet, kyky pitää kirjoitusprosessi sujuvana ja tuntea eri tekstilajit. Hyvä kirjoittaja on tietoinen sosiaalisista rakenteista ja vuorovaikutuksen muodoista sekä pystyy saavuttamaan asettamansa tavoitteet. Kirjoittamisen keskeinen asia on se, että kirjoittaja valitsee itse sen, mitä hän kirjoittamisellaan tavoittelee.

8.2 Kirjoittaja ja lukija

Niemi ym. (2006, 107) kehottavat teoksessaan Hyvinvointialan viestintä kirjoittajaa miettimään oikean tekstilajin valitsemisessa viestin aihetta, tarkoitusta ja tavoitetta sekä viestin lukijaa. Kirjoittaja luo oikealla tyyli- ja tekstilajin valinnalla luotettavuutta tekstinsä sisältöön. Lukija asettaa erilaisia odotuksia tekstille sen viestintätarkoituksen perusteella. Tekstin rakenteen, sanaston, tyylin ja ulkoasun tulee täsmätä asianyhteyteen. Kirjoittajan viestinnän uskottavuutta vahvistaa viestintätarkoitukseen sopiva tekstilaji, koska lukija lukee tekstiä aiemmin ilmestyneen ja lukemansa tekstin luomaa käsitystä vasten.

8.2.1 Lukijälähtöisyys

Niemi ym. (2006, 108) painottavat lukijälähtöisyyden tärkeyttä kirjoittamisen alussa. Lukijan on saatava kaikki tieto asiasta tekstin perusteella, jonka vuoksi kirjoittajan täytyy osata tekstillään herättää lukijan mielenkiinto. Asiateksti on täyttänyt viestinnälliset vaatimukset, kun lukija ei kiinnitä huomiota siihen, vaan tekstin sisältöön.

Kirjoittajan on mietittävä koko kirjoitusprosessin ajan, miten hänen tekstinsä vaikuttaa lukijaan. Esimerkiksi opinnäytetyötä kirjoittaessa on mietittävä, mitä lukija tietää valmiiksi aiheesta, miten tarkkaan asioista pitää kertoa, voiko käyttää erikoissanastoa, tuleeko käyttää esimerkkejä, kuvia, taulukoita tai kaavioita. Sisältö tulee jäsenellä siten, että lukijan on mahdollisimman helppo seurata tekstin kulkua. (Niemi ym. 2006, 110.)

Aloittaessani käsikirjan kirjoittamista pohdin ensimmäiseksi, että kenelle kirjoitan ja missä muodossa. Päiväleirien ohjaajat ovat pääsääntöisesti nuoria ja nuoria aikuisia. Ohjaajien joukosta löytyy paljon opettajaopiskelijoita sekä sosiaalialan opiskelijoita tai näille ammattialoille opiskelemaan pyrkiviä. Suurimalla osalla ohjaajista ei ole aiempaa päiväleirikokemusta, kokemusta ohjaamisesta ja lapsiryhmistä on vaihtelevasti. Mietin koko kirjoitusprosessin ajan käsikirjan lukijoita. Pyrin kirjoittamaan mahdollisimman sujuvaa ja helppolukuista tekstiä, avaamaan tarvittaessa käsitteitä ja keräämään teoriaa mielestäni tärkeistä asioista, kuten ohjaamisesta. Pohdin alussa, että missä muodossa kirjoitan tekstiä ja päädyin lopulta yhteistyössä Rostedtin kanssa kirjoittamaan tekstiä suoraan ohjaajille. Sinuttelen käsikirjassa ohjaajia ja kirjoittaessani kuvittelin paikoitellen keskustelevani suullisesti heidän kanssaan.

8.3 Tekstityypit

Saukkonen (1984, 35) jakaa tekstit tyylilajin mukaan kolmeen ryhmään: tieteellis-teoreettisiin, tiedottaviin ja taiteellisiin teksteihin. Niemi ym. (2006, 155) jakavat päätekstityypit edelleen viiteen alaryhmään; kertova, kuvaileva,

erittelevä, perusteleva ja ohjaileva. Käytin käsikirjassa tiedottavaa, kuvailevaa ja ohjailevaa tekstityyppiä.

Tiedottava tekstityyppi pyrkii tieteellisen tekstin tavoin täsmällisyyteen sekä asiallisuuteen, mutta perustuu arkiesimerkkeihin. Kuvailevassa tekstissä luonnehditaan ilmiötä, tapahtumaa tai henkilöä ja se liikkuu tilassa. Kuvailevan tekstin avulla liitetään abstrakti asia konkreettiseen todellisuuteen. Ohjailevassa tekstissä pyritään lukijan toimintatapojen muuttamiseen tai hänen toimiansa helpottamiseen. Sen tavoitteena on ohjata suoraan lukijan toimintaa ja antaa selkeitä toimintaohjeita. (Niemi ym. 2006, 155–161.)

Pyrin kirjoittamaan käsikirjaa asiatekstillä, opinnäytetyn vaatimusten mukaisesti. Käytin käsikirjassa arkiesimerkkejä kuvailllessani itse ohjaajana käyttämiäni ja hyväksi havaitsemiani menetelmiä. Kuvailevaa tekstityyppiä käytin luodessani esimerkin päiväleirin arjesta. Kuvailen käsikirjassa yksityiskohtaisesti yhden päivän kulun päiväleirillä, jotta ohjaajat saisivat mahdollisimman realistisen kuvan päiväleirillä työskentelystä. Ohjailevuus tulee tekstityypeistä eniten esille käsikirjassa, sillä käsikirja perustuu lukijan toiminnan ohjaamiseen ja selkeiden toiminnanohjeiden antoon.

8.4 Kirjoittamisprosessi

Kirjoittamisprosessilla tarkoitetaan sitä prosessia, jonka seurauksena teksti syntyy (Svinhufud 2007, 17). Niemi ym. (2006, 118) toteavat kirjoittamisprosessin vaiheiden lomittuvan toisiinsa, jolloin useampi vaihe saattaa olla menossa samanaikaisesti. Teksti elää ja muotoutuu koko ajan, monet ideat ja vastaukset saattavat tulla mieleen alitajunteisesti, esimerkiksi työmatkalla tai nukkumaan mentäessä.

Kirjoittamisen prosessi voidaan ymmärtää erilaisten työvaiheiden joukkona. Kirjoittamisprosessi sisältää esimerkiksi ideointia, luonnostelua, eri versioiden kirjoittamista, muokkausta ja oikolukua. Etenin käsikirjan kirjoittamisessa pääpiirteittäin Mattisen (1995, 13) ja Linnakylän ym. (1992, 11) määrittelemien kirjoitusvaiheiden mukaan, jotka ovat:

1. Valmistautuminen: muistin virkistäminen ja ajatusten koonti
2. Suunnittelu: ajatusten kielellistäminen, asiasisällön rajaaminen, tekstin rakenne: ensimmäinen kirjoitettu versio
3. Palautteen hankkiminen luonnoksesta
4. Luonnoksen muokkaaminen tekstiksi: toinen, kolmas kirjoitettu versio
5. Oikoluku ja kieliasun viimeistely
6. Tekstin luovutus ja arviointi

8.4.1 Valmistautuminen

Valmistautumisen vaiheessa kirjoittaja valitsee itselleen aiheen ja lähtee kehittämään sisältöä. Tavoitteena on ohjata kirjoittaja luomaan tekstiä estottomasti. Mattinen (1995, 15) kehottaa aiheen valinnassa miettimään esimerkiksi asioita, jotka kiinnostavat, ärsyttävät, joita haluaisi muuttaa, mitä haluaisi harrastaa tai mikä tekee onnelliseksi. Nämä asiat kirjoitetaan ylös listaan ja niiden pohjalta muodostetaan aihe.

Sain käsikirjan aiheen toimeksiantajalta, joten siirryin aiheen valinnan ohi suoraan aiheen rajaukseen. Kävin toimeksiantajani kanssa läpi asioita, jotka hänen mielestään tulee olla käsikirjassa. Aloin työstämään käsikirjaa otsikolla leirikäsikirja.

8.4.2 Suunnittelu ja sisällön ideointi

Suunnitteluvaiheessa tekstiä voi kirjoittaa satunnaisessa järjestyksessä, esimerkiksi aloittaa helpoista ja itsestään selvistä asioista. Muistiinpanojen teko kannattaa aloittaa heti aiheen saatuaan ja kirjoittaa kaikki ajatuksensa ylös, sillä näistä ajatuksista voi kehittyä myöhemmin loistavia valmiita ideoita. (Niemi ym. 2006, 117.)

Sisällön ideointivaihe on Miettisen (1995, 19) mukaan luovuuden kaaosvaihe. Kirjoittamisen aloittaminen on usein vaikein osa kirjoitusprosessia. Ideointivaiheessa kaikki mieleen tulevat ajatukset ja mielleyhtymät ovat tärkeitä.

Tässä vaiheessa kirjoittajan tulee lähentyä aihetta monesta eri näkökulmasta. Ideoita karsitaan ja jäsennetään myöhemmin, jolloin teksti alkaa hahmottua. Niemi ym. (2006, 118) kehottavat käyttämään aloituksen ja ideoinnin vauhdittamiseen erilaisia menetelmiä, kuten idealistaa, miellekarttaa, merkityssuhdekaaviota tai käsitekarttaa.

Olin keskustellut toimeksiantajani kanssa asioista, jotka tulisi olla käsikirjassa. Näiden asioiden lisäksi käytin käsikirjan ideoinnissa idealistaa, johon listasin ranskalaisin viivoin aiheeseen liittyviä sanoja, käsitteitä ja asioita. Nämä asiat olivat sellaisia, jotka oman ohjaamiskokemukseni perusteella mielestäni tulisi olla käsikirjassa. Aluksi en ajatellut käsikirjan ulkoasua, vaan keskityin tekstin tuottamiseen.

8.4.3 Luonnoksen muokkaaminen tekstiksi

Niemen ym. (2006, 123–124) mukaan ideointivaiheesta syntynyt materiaali tulee käydä kriittisesti läpi. Aihetta on rajattava ja karsittava siihen liian heikosti liittyvät asiat. Ideointivaiheessa syntyneiden ideoiden joukossa on keskeisiä pääasioita, pääasioita tukevia asioita, sivuasioita ja epäolennaisia asioita. Kriittisen karsinnan jälkeen kirjoittajan on mietittävä sitä, missä järjestyksessä hän kirjoittaa asioista.

Niemi ym. (2006, 123) kehottavat kirjoittajaa käyttämään apunaan jäsentelymalleja, joita ovat kronologinen rakenne, aihepiirirakenne, yleisestä yksityiskohtaiseen – rakenne, temaattinen rakenne tai vertaileva rakenne. Kirjoittaja voi käyttää apunaan myös ideavirkkeitä, jotka sisältävät kappaleen ydinajatuksen ja jota kappaleen muut virkkeet tukevat. Pitkää tekstiä voi hahmotella myös otsikoiden avulla. Pääasioista tulee pääotsikoita ja niitä tukevista asioista alaotsikoita. Otsikot tulee miettiä mahdollisimman täsmällisiksi, sillä ne ohjaavat tekstin tuottamista ja loogisuutta.

Käytin käsikirjan kirjoittamisessa apuna otsikointia. Aloitin kirjoittamisen luomalla tärkeimmistä asioista pääotsikot, joiden alle listasin alaotsikkoina pääotsikoita tukevia asioita. Tämä toimi hyvin tekstin jäsentelyssä ja auttoi

tekemään tekstistä helposti luettavaa sekä loogisessa järjestyksessä etenevää. Otsikoiden järjestys muodostui leiriohjaajan työn vaiheista.

8.4.4 Palautteen hankkiminen

Palautteen saaminen on tärkeä osa kirjoitusprosessia. Rakentava palaute ohjaa työskentelyä ja kirjoittaja saa tietoa siitä, miten teksti toimii lukijan näkökulmasta (Niemi ym. 2006, 117). Pyysin palautetta ensimmäisestä versiostani toimeksiantajaltani. Sain paljon positiivista sekä rakentavaa palautetta. Käsikirjassa oli paljon hyviä asioita, mutta myös lisättävää sekä poistettavaa. Palautteen saamisen jälkeen tiesin olevani käsikirjan kirjoittamisessa oikeilla jäljillä ja sain uutta motivaatiota kirjoittamisen jatkamiseen.

Toimeksiantajani piti tekstiäni helppolukuisena ja piti ideasta, että kirjoitan suoraan ohjaajille. Sain tapaamisessa vastaukset kysymyksiini, kuten esimerkiksi keskimääräiseen lasten lukumäärään päiväleireillä, tavaroiden kuljetuksiin, käsikirjan käyttötarkoituksen tarkentamiseen ja koulutusten pitoon. Kysyin myös vaitiolovelvollisuudesta ja toimeksiantaja piti hyvänä ideana mainita siitä käsikirjassa. Sain palautteen kautta paljon hyviä neuvoja tarinaleirien osalta, koska oma ohjaajakokemukseni koostui vain liikunnallisilta päiväleireiltä.

Toimeksiantaja piti turhana eritellä ohjaajien tehtäviä ja kuvaila leiripaikkoja tarkasti. Hän pyysi painottamaan käsikirjan materiaalihankinnoissa kierrätystä, itse tekemistä ja materiaalien käyttöä myös leirien jälkeen. Toimeksiantaja pyysi minua luomaan käsikirjaan päiväleirin arkea kuvaavan rungon, koska suurella osalla ohjaajista ei ole aiempaa kokemusta päiväleireistä.

Pyysin poikaystävältäni palautetta työn eri vaiheissa. Hänen avullaan sain palautetta tekstin luettavuudesta, selkeydestä ja ulkoasuun liittyvistä asioista. Sain häneltä palautetta henkilönä, jolla ei ole tietoa sosiaalialan sanastosta, päiväleireistä tai kokemusta ohjaajana toimimisesta.

8.4.5 Tekstin viimeistely, luovutus ja arviointi

Saatuani palautetta raakaversiostani, jatkoin käsikirjan työstämistä. Muokkasin tekstin fonttia, kokoa ja sisällysluetteloja sekä tein työlle kannen, johon liitin Kansallisen Lastenliiton logon. Tein pyydettyjä muutokset tekstiin ja lisäilin asioita, jotka mielestäni olivat oleellisia. Koin tarpeelliseksi lisätä käsikirjaan hieman teoriaa ohjaamisesta, motivoinnista ja ryhmän toiminnasta. Mietin myös käsikirjan ulkoasua. Halusin ehdottomasti käyttää kuvia värittämään ja havainnollistamaan tekstiä. Päädyin asettamaan tekstin kahdelle palstalle, jolloin siitä tuli käsikirjamaisempi oloinen ja helppolukuisempi. Tulostin työn ja luin sitä paperiversiona useampaan otteeseen. Näin pystyin paremmin huomaamaan virheet ja lukemaan käsikirjaa asettuen lukijan asemaan. Pysin tekemään toisen versioni mahdollisimman valmiiksi, jonka jälkeen pyysin siitä uudelleen palautetta.

Toimitin toisen version käsikirjasta Kansalliselle Lastenliitolle, opinnäytetyöni ohjaajalle ja pyysin palautetta työstäni läheisiltäni, koska poikkeuksellisesti minulla ei ollut opponointiparia. Näin sain palautetta ihmisiltä, jotka eivät tiedä aiheesta etukäteen mitään. Sain testattua heidän avullaan esimerkiksi käsikirjan selkeyttä. Opinnäytetyöni ohjaaja antoi palautetta ennen toimeksiantajaani ja tein korjauksia työhön. Opettajani löysi työstä kirjoitusvirheitä sekä pyysi miettimään otsikoiden määrää ja keksimään joillekin sanoille synonyymeja. Lastenliitto otti minuun yhteyttä viiveellä ja kertoi jo ottaneensa käsikirjan käyttöön oppimateriaaliksi pitämässään koulutuksessa 18.4.2012. Toimeksiantajan mielestään siinä ei ollut enää tarvetta korjauksille.

Pyysin arviointia valmiista työstäni Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirijärjestö ry:n toiminnanohjaajalta sekä toiminnanjohtajalta. Lähetin heille molemmille sähköpostitse asioita, joihin toivoin palautetta. Annoin heille vastaamisaikaa viikon, jonka jälkeen minun piti palauttaa valmis opinnäytetyöraportti. En saanut heiltä tähän mennessä arviointia. Mikäli aikaa olisi ollut enemmän, olisin pyytänyt palautetta käsikirjasta myös päiväleirien ohjaajilta.

9 OPINNÄYTETYÖHÖN KERÄÄMÄNI MATERIAALIT

9.1 Ohjauskeskustelut

Käsikirjaa tehdessäni kävin useita ohjauskeskusteluita Kansallisen Lastenliiton - Helsingin piirijärjestö ry:n toiminnanohjaajan kanssa. Hän toimi harjoitteluni aikana ohjaajanani ja vastaa Helsingin piirissä leiritoiminnasta.

Pidimme yhteyttä sähköpostitse ja puhelimitse harjoitteluni päätyttyä. Opinnäytetyöni edetessä laitoin hänelle eri versioita käsikirjasta sähköpostiin ja sovimme ajan, jolloin hän antoi minulle palautetta työstäni. Pidin muistiota tapaamisistamme, johon kirjoitin aina ylös korjattavia ja lisättäviä asioita.

Ohjauskeskustelut olivat hyvin oleellisia opinnäytetyöprosessissani. Niiden avulla pystyin varmistamaan, että lopullinen työni vastaa mahdollisimman hyvin työelämän tarvetta.

Kirjoitin jokaisesta tapaamisestamme muistiota, joihin palasin tehdessäni muutoksia käsikirjaan. Muistio on keskustelun, neuvottelun ja päätöksenteon asiakirja, jota käytetään pöytäkirjan sijasta, kun kirjataan palaverin, neuvottelun tai muun vastaavan kulku muistiin (Nurmi ym. 183).

9.2 Harjoittelu

Keksimme yhdessä harjoittelun ohjaajani kanssa opinnäytetyöni aiheen suuntaavan harjoitteluni aikana keväällä 2011. Sovimme, että tekisin käsikirjan seuraavan kesän 2012 leiriohjaajille ja sen tulisi valmistua keväällä 2012. Osallistuin aktiivisesti leiritoiminnan järjestämiseen, palavereihin, suunnitteluun ja toteutukseen kevään ja kesän 2011 aikana. Kirjoitin oppimastani päiväkirjaa koko harjoitteluni ajan ja näin sain itselleni paljon materiaalia käsikirjan tekoon. Apunani toimi myös harjoittelusta kirjoittamani raportti.

Harjoittelu mahdollisti tutustumisen Kansallisen Lastenliiton toimintaan läheltä ja pääsin osallistumaan monipuolisesti leirien järjestämiseen. Opin järjestön toimintamallin, organisaation ja arvot. Ohjaajana toimiminen leireillä täydensi aiemmin harjoittelun aikana oppimiani asioita, pääsin soveltamaan oppimaani tietoa sekä teoriaa käytäntöön.

9.2.1 Ohjaajana toimiminen päiväleireillä

Toimin kesällä 2011 liikunnallisella päiväleirillä ohjaajana kolme viikkoa. Ilman omakohtaista kokemusta leiriohjaajana toimimisesta, olisi ollut hyvin vaikeaa, miltei mahdotonta, toteuttaa käsikirja päiväleirien ohjaajille.

Sain ohjaajana toimimisesta paljon hyödyllistä materiaalia käsikirjan tekoon. Kirjoitin ylös asioita ja kysymyksiä, joita mietimme ohjaajaparini kanssa leiriä suunnitellessa ja leirin aikana. Kysymyksiä nousi esimerkiksi ruokailuun liittyvistä asioista, tavaroiden kuljetuksista ja lapsilistoista. Meille tuli täytenä yllätyksenä, että leiripaikalla on myös muuta toimintaa leirien aikana. Leiripaikkana toimi nuorisotalo ja iltapäivällä talolle tulevat nuoret asettivat haasteita leiriohjelman suunnittelulle.

Ohjaajana sain kokemusta leirin suunnittelusta, toteutuksesta sekä jälkivaiheesta. Sain monipuolisen kokemuksen ohjaajana toimimisesta sekä leikeistä, jotka toimivat leireillä. Leireiltä tuli kokemusta erilaista yllättävistä ongelmatilanteista, kuten kadonneista kotiavaimista ja puhelimesta, jotka johtivat poliisitutkintaan. Haasteita meille toivat toisella leiriviikolla poikaryhmän kilpailutahto ja pakonomainen tarve voittaa tytöt joka lajissa. Sain myös nähdä sääolosuhteiden vaikutuksen leiriin, sillä ensimmäisellä leiriviikolla oli helle ja kahdella toisella satoi melkein koko ajan. Tällöin oli tarvetta ohjaajien luovuudelle ja varasuunnitelmille.

9.2.2 Toimeksiantajalta saadut materiaalit

Viime kesän harjoittelusta minulla oli tallessa paksu pino papereita, joita läpikäymällä sain virkistettyä muistiani päiväleireistä. Tästä pinosta löytyi esimerkiksi yöleireille tehty leirikäsikirja, jokaiselle päiväleireille toimitettavan leiriboksin sisältö, toiminnanohjaajan tekemä muistilista päiväleiriohjaajille ja projektityönä toteuttamani toiminnallisten palaverien aineisto.

Kansallisella Lastenliitolla oli aikaisempien vuosien leireistä niukasti materiaalia. Keräsin pitkälti kaiken materiaalin käsikirjaan oman kokemukseni perusteella. Sain yöleireille tehdyn leirikäsikirjan, joka toimi hieman suuntaa antavana ja auttoi minua kirjoitustyön alkuun pääsyssä. Sen pohjalta sain idean siitä, missä järjestyksessä kirjoitan asioita käsikirjaan. Sain siitä myös tietoa tarinaleireistä, joilta minulla ei ole ohjaajakokemusta. Yöleireille suunnattu käsikirja oli monilta osin puutteellinen ja siinä ei ollut käytetty asiatekstiä. Toimeksiantajani halusi antaa sen minulle siksi, että se antoi hieman kuvaa siitä, että mitä leirikäsikirjalla tarkoitetaan.

9.2.3 Koulutukset ja palaverit

Osallistuin harjoitteluni aikana yhteen Teema tarinaksi – koulutukseen, jossa käytiin läpi yleisiä asioita; tarinaa, leirin suunnittelua, materiaalihankintoja, ryhmäyttämistä ja leiripaikkoja. Tekemäni käsikirja toimii keväällä 2012 opetusmateriaalina ensimmäisessä Teema tarinaksi – koulutuksessa, joten tietämykseni koulutuksen sisällöstä oli tarpeellinen.

Toteutin Kansalliselle Lastenliitolle harjoitteluni ohessa suuntaaviin opintoihin kuuluvan projektin toiminnallisina palavereina. Pidin tuleville liikunnallisten päiväleirien ohjaajille toiminnallisen palaverin koskien liikunnallisia päiväleirejä. Tässä palaverissa kävimme läpi samoja yleisiä asioita, kun tarinaleirien koulutuksissa sekä liikuntaa leiriohjelmassa. Tämän lisäksi mietimme omia ohjaajataitojamme; kokemuksiamme ohjaamisesta, heikkouksiamme ja vahvuuksiamme. Panostin palaverissa ohjaajien toisiinsa tutustumiseen. Käytin

menetelminä tutustumisleikkejä sekä sosiometrian työkaluja, kuten jana-menetelmää. Sosiodraama on ohjaajan johdolla tapahtuva luova ryhmäprosessi, jossa tutkitaan tiettyä aihetta, sosiaalista tilannetta tai ryhmää itseään (Suomen psykodraamayhdistys 2005). Mietimme palaverissa jana-menetelmän avulla omaa ohjaajakokemustamme ja asetuimme janalle sen mukaisesti. Valitsin palaverissa käyttämäni menetelmät siten, että niitä voi käyttää myös lasten kanssa liikuntaleireillä.

9.3 Valokuvat

Sain Lastenliitolta kuvamateriaalia käsikirjaan. Toimeksiantajani toimitti minulle sähköpostitse muutamia kuvia kuva-arkistosta ja sain luvan käyttää heidän kotisivuillaan olevia kuvia. Käytin käsikirjassa myös itse viime kesänä leireiltä ottamiani kuvia. Päädyin käyttämään vain näitä kuvia, koska luvat olivat varmasti kunnossa. Jokaisen lapsen huoltajaa on pyydetty täyttämään kuvauslupalomake ennen leirin alkua ja kuvissa ei ole sellaisia lapsia, joiden kuvaaminen on kielletty. Minusta nämä valokuvat palvelevat hyvin käsikirjan kuvitusta, koska ne on oikeasti otettu järjestön leireiltä ja niistä välittyy aito leiritunnelma.

10 TUOTOKSEN ESITTELY

Opinnäytetyöni toiminnallisena osuutena oli käsikirjan teko päiväleirien ohjaajille. Olen koonnut käsikirjaan vaihe vaiheelta leiriohjaajan työtehtävät; leirin suunnittelun, toteutuksen ja lopetuksen. Käsikirjaa käytetään opetusmateriaalina päiväleiriohjaajille suunnatuissa koulutuksissa. Toiminnanohjaaja käy sen läpi yhdessä tulevien päiväleiriohjaajien kanssa, jonka jälkeen se jää ohjaajille työkaluksi leirin ohjelman suunnittelussa, toteutuksessa ja ohjaajana toimimisessa.

10.1 Kansilehti, sisällysluettelo ja otsikointi

Käsikirjan kansilehdessä lukee työn nimi, tekijä, toimeksiantaja ja siinä on Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirin logo. Hirsjärvi ym. (2007, 248) kertovat, että sisällysluettelon tarkoituksena on tarjota lukijalle käsiteltävät asiat, niiden keskinäiset suhteet ja työn eteneminen luvuittain. Se kertoo miten laajasti mikin asia on käsitelty ja sen avulla löytää helposti etsimänsä asian oikealta sivulta. Noudatin otsikoinnissa opinnäytetyöraportin kirjoitusohjeita, koska mielestäni tämä tapa otsikoida on selkeä. Sisällysluettelo ei ole täysin opinnäytetyöraportin ohjeiden mukainen, mutta se on lähellä sitä. Sisällysluettelossa näkyy pääotsikot isoilla ja alaotsikot pienillä kirjaimilla.

Niemi ym. (2006, 105) määrittelee otsikon tehtäväksi tekstissä lukijan mielenkiinnon herättämisen, tekstin jäsentelyn ja lukijan johdattamisen käsiteltävään asiaan. Asiatekstin otsikointi on lyhyttä ja käsiteltävän asian kattavaa. Noudatan otsikoinnissani näitä kriteerejä, esimerkkeinä otsikot leiriin valmistautuminen, ohjaajat, ruokailu, yhteystiedot, ryhmän toiminta ja leirin lopetus. Olen otsikoinut käsikirjan käyttäen kolmea eri otsikkoa; pääotsikkoa (otsikko 1) ja alaotsikkoa (otsikko 1.1), jonka alle olen eritellyt muutamassa kohdassa vielä alaotsikolla (otsikko 1.1.1) asioita. Opinnäytetyön ohjaajani käski

minun mieltä tarkemmin otsikointia ja pyrin vähentämään alaotsikoiden 1.1.1 käyttöä, joka teki otsikoinnista selkeämpää.

10.2 Johdanto

Käsikirjan tekstiosuus alkaa johdannolla, jossa kerron lyhyesti käsikirjan tarkoituksen ja tavoitteen sekä tietoa Kansallisesta Lastenliitosta. Hirsjärvi ym. (2007, 248) toteavat, että johdannon kuuluu sananmukaisesti johdattaa lukija aiheeseen. Johdannon päätavoitteina on herättää lukijan mielenkiinto käsiteltävään aiheeseen ja antaa alustavat tiedot siitä, mitä tuleva teksti käsittelee. Pyrin noudattamaan johdannon kirjoittamisessa ”mene suoraan asiaan” –periaatetta.

Kerron johdannon alussa Kansallisen Lastenliiton toiminnasta yleisesti sekä leiritoiminnasta. Toimeksiantajani oli kanssani samaa mieltä järjestön toiminnasta kertomisen tärkeydestä, koska usealle ohjaajalle on vielä koulutusten alkaessa epäselvää, että mihin he ovat tulleet töihin. Jatkan johdantoa kertomalla käsikirjan tarkoituksen työvälineenä toimimisena tuleville päiväleirien ohjaajille. Kerron johdannon lopussa lyhyesti mistä pääasioista käsikirja koostuu ja toivotan lukemisen iloa lukijoille. Toivotuksella haluan herättää lukijan mielenkiintoa tekstin lukuun sekä luoda lähempää kontaktia lukijaan.

10.3 Leiriin valmistautuminen

Käsikirjan ensimmäinen osio koostuu leiriin valmistautumisesta, eli leirin suunnittelusta. Valmistautuminen leiriin alkaa ohjaajille suunnatuista koulutuksista, joissa käydään läpi yleisiä asioita, kuten leiripaikkoja, sääntöjä, ryhmäyttämistä, leirin runkoa ja turvallisuusseikkoja. Koulutuksissa käsitellään leirien teemat ja koulutetaan ohjaajat tarinan sisällyttämiseen leiriohjelmassa. Koulutusten jälkeen ohjaajat tapaavat ohjaajatiimeittäin suunnittelupalavereissa, joissa he alkavat suunnitella leiriohjelmaa.

Suunnittelussa ohjaajien tulee huomioida seuraavat asiat; budjetti, materiaalihankinnat, leiripaikkaan tutustuminen, kirjallisen suunnitelman laatiminen, lapsilistoihin tutustuminen ja lasten lukumäärän huomioiminen leiriohjelmassa, tarinaan panostaminen tarinaleireillä ja liikunnan korostaminen liikuntaleireillä sekä tavaroiden kuljetus. Toisen otsikon alla kerron edellisten asioiden lisäksi lasten vanhemmille toimitetuista leirikirjeistä sekä vakuutuksista.

10.4 Lapsiryhmän ohjaaminen

Kolmas otsikko pitää sisällään tietoa leirien ohjaajista ja ohjaamisesta. Osiossa kerron, että Kansallisen Lastenliiton ohjaajat koostuvat vastuuhjaajista ja ohjaajista sekä mahdollisesti apuohjaajista ja nuorista ohjaajista. Käsittelen tässä osiossa myös lyhyesti hyvän ohjaajan tuntomerkkejä, ryhmän toimintaa ja lasten motivointia. Tämä osio koostuu pääosin teorian tiedosta, kun taas käsikirjan muu sisältö omasta harjoittelun kautta saamasta kokemuksestani sekä toiminnanohjaajan kanssa käymistäni ohjauskeskusteluista. Koin tarpeelliseksi laittaa teoriaa ohjaamisesta ja ryhmän toiminnasta käsikirjaan, koska leiriohjaajan työ perustuu niihin. Päiväleirien ohjaajat koostuvat pääosin nuorista opiskelijoista, joilla ei ole lainkaan tai on hyvin vähän kokemusta päiväleireistä ja lapsiryhmän ohjaamisesta.

10.5 Leirivaihe

Seuraava vaihe käsikirjassa on leirivaihe, jossa kerron oleellisia asioita, joita ohjaajien tulee huomioida leirin toteutuksen aikana. Tällaisia asioita ovat vaitiolovelvollisuus, valokuvauslupa, leirin tavoitteet, leirin aloitus, säännöt, esittäytyminen ja tutustuminen, tarinan ja liikunnan näkyminen ohjelmassa, palaverit leiriviikon aikana, työnjako, ruokailu, mahdolliset ongelmatilanteet, turvallisuus ja päiväleirin arki.

10.6 Leirin lopetus

Leirin lopetusta käsittelevässä osuudessa kerron, että ohjaajien tulee huomioida selkeä lopetus leirille, palautteen anto, leiripaikan siivous, tavaroiden laitto oikeille paikoille ja tarvittavan paperityön hoito. Liikuntaleireillä leiriviikko voi huipentua esimerkiksi leiriolympialaisiin ja tarinaleirillä mysteerin ratkeamiseen. Lastenliitto järjestää leiriläisille pienen muiston leiristä, joka voidaan antaa palkintona leirin päätyttyä. Kesällä 2011 se oli monikäyttöinen huivi. Ohjaajat voivat askarrella halutessaan lapsille leirimuistoksi esimerkiksi leiridiplomit, joissa keuhataan lasta hyvästä suoriutumisesta eri lajeissa tai kiitetään arvoituksen ratkaisemisesta ja rosvon kiinniottamisesta.

Leiripaikka tulee jättää sellaiseen kuntoon, kun se oli ennen leirin alkua ja tavarat jätetään sovittuun paikkaan. Lastenliitto vastaa tavaroiden kuljetuksista leiripaikalle ja pois sieltä, mikäli ohjaajilla ei ole mahdollisuutta osallistua kuljetuksiin. Listasin käsikirjaan paperit, jotka Lastenliitto tarvitsee leirin päätyttyä. Toivottavasti ohjaajat pitävät käsikirjaa leirillä, jolloin he voivat leirin loppuessa tarkistaa, että kaikki tarvittavat paperit ovat leiriboksissa.

10.7 Yhteystiedot

Laitoin käsikirjan loppuun Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirijärjestön käyntiosoitteen, kotisivujen osoitteen, toiminnanohjaajan ja johtajan sähköpostiositteet sekä puhelinnumerot. Yhteystiedot ovat kaikki samassa paikassa ja helposti löydettävissä. Toivon, että ohjaajat kävisivät tutustumassa järjestön kotisivuihin nähtyään osoitteen käsikirjassa. Kansallisella Lastenliitolla on kattavat kotisivut, joista löytyy paljon tietoa järjestön toiminnasta yleisesti sekä leiritoiminnasta.

11 POHDINTA

Toiminnallisen osuuden valmistuminen oli pitkä prosessi, käsikirjan valmiiksi saaminen kesti kokonaisuudessaan melkein vuoden. Aiheeni muuttui ja laajeni prosessin aikana. Opiskeluvaihtoni syksyn 2011 aikana hidasti osaltaan käsikirjan valmistumista. Kirjoittamisessa alkuun pääseminen oli vaikeinta ja petyin omaan aikaansaamattomuuteeni monesti. Saavutin kuitenkin työelämän minulle asettaman aikatavoitteen, joten koen onnistuneeni aikataulutuksessani. Toimeksiantajani toivoi alustavasti käsikirjan olevan valmis maaliskuun 2012 loppuun mennessä. Päivämäärä tarkentui leirien lähestyessä ja lopullinen aikaraja valmiille käsikirjalle oli 18.4.2012, jolloin Kansallinen Lastenliitto piti ensimmäisen Helsingin piirin päiväleiriohjaajille suunnatun koulutuksen.

Minulla oli työni edetessä paikoittain motivaatio-ongelmia. Opiskeluvaihtoni vuoksi minä toteutin opinnäytetyöni ilman opponointia. Välillä tunsin oloni todella yksinäiseksi työni kanssa. Minusta myös tuntui, etten saanut toimeksiantajaltani tarvitsemaani apua ja tukea työssäni. Välillä en saanut vastauksia sähköposteihini ja mietin, että teenkö turhaa työtä. Päätin kuitenkin panostaa käsikirjan tekoon kunnolla ja tehdä siitä mahdollisimman hyvän. Asetin sillä hetkellä oman oppimiseni tärkeimmäksi tavoitteekseni. Sain hyödynnettyä omaa leiriohjaajakokemustani sekä harjoitteluni kautta keräämääni tietoa käsikirjan kirjoittamisessa, jotka toimivat hyvin apuna käsikirjan sisällön hahmottamisessa. Hain teoretietoa vahvistamaan valintojani ja näkemyksiäni sekä täydentämään osaamistani.

Koin kirjoitusprosessin alkutaipaleella suuren motivaation muutoksen sen jälkeen, kun olin toimittanut ensimmäisen version käsikirjasta toimeksiantajalleni. Sain hyvää ja rakentavaa palautetta toiminnanohjaajalta, joka oli aidosti kiinnostunut käsikirjasta ja kiitollinen työpanoksestani. Jatkoin käsikirjan kirjoittamista paremmalla mielellä saatuani varmuuden siitä, etten tee työelämää ajatellen turhaa työtä. Pystyin hiljalleen näkemään käsikirjan valmistumisen ulkoasua myöten ja yllätyin positiivisesti lopputuloksesta.

Yhteistyömme työn teon loppuvaiheessa katkeili hieman työelämän yhteyshenkilöni sairasloman takia. Hänen palattuaan töihin kevät oli jo niin pitkällä, että oli ensimmäisen leiriohjaajien koulutuksen aika. Käsikirjassani ei ollut toimeksiantajani mielestä enää korjattavaa ja se oli otettu käyttöön Teema tarinaksi -koulutuksessa.

11.1 Tavoitteiden toteutuminen

Asetin opinnäyteyölleni tavoitteiksi työelämää palvelevan käsikirjan teon määräaikaan mennessä. Käsikirjassa tuli olla päiväleiriohjaajan työn kannalta oleellinen tieto ja tekstin piti olla selkeää sekä helppolukuista. Tavoitteenani oli tehdä työ sellaiseen muotoon, että se on helposti käytettävissä ja siirrettävissä. Tarpeen mukaan toimeksiantaja voisi tulostaa sen halutessaan ja antaa paperiversiona ohjaajille tai toimittaa sähköpostin välityksellä heille.

Koen onnistuneeni käsikirjan sisällössä. Pystyin hyödyntämään sen teossa hyvin omaa harjoittelussa saamaani kokemusta, löysin paljon uutta tietoa eri lähteistä ja sain hyvää palautetta eri näkökantoja edustavilta ihmisiltä. En saanut valmiista käsikirjasta laajempaa arviointia toimeksiantajaltani, vaikka pyysin sitä. Puhuin toiminnanohjaajan kanssa puhelimesta valmiista käsikirjasta, johon hän oli todella tyytyväinen ja kertoi jo ottaneensa sen käyttöön oppimateriaaliksi ensimmäisessä päiväleiriohjaajien koulutuksessa. Sain erityistä kiitosta häneltä käsikirjan ulkoasusta sekä asiatekstin käytöstä ja helppolukuisuudesta.

Palautin valmiin käsikirjan toimeksiantajalle pdf-tiedostona, joten hän voi käyttää sitä haluamallaan tavalla. Hän oli tulostanut sen koulutukseen reiluna 30 kappaleena ja jakanut päiväleirien ohjaajille.

Sain käsikirjan tehdyksi toimeksiantajan määrittelemään päivään mennessä, joka oli 18.4.2012. Koulutusten pito siirtyi hieman pidemmälle, kun aluksi oli tarkoitus. Ehdin tekemään käsikirjaan tämän vuoksi myös opettajani antamaan palautteeseen pohjautuvat korjaukset. Käsikirja otettiin käyttöön 18.4.2012.

Valitettavasti en saanut kohderyhmältä kerättyä käsikirjasta palautetta, mutta se oli minulla jo tiedossa opinnäytetyöni alkuvaiheessa.

11.2 Käsikirjan käyttötarkoitus

Aluksi olimme puhuneet ohjaajani kanssa, että tekisin käsikirjan liikunnallisten päiväleirien ohjaajille. Käsikirjaa työstäessäni minulle heräsi idea, että pienillä lisäyksillä siitä saisi myös tarinaleirin ohjaajia palvelevan. Tein niin suuren työn sen eteen, että olisi mielestäni ollut sääli käyttää sitä vain liikuntaleirien ohjaajien työkaluna. Helsingin piirissä leireistä suurin osa on tarinaleirejä, jolloin käsikirja palvelisi paremmin päiväleirien kehittämistä. Työelämä oli kanssani samaa mieltä ja sisällytin käsikirjaan tietoa liikunnan lisäksi myös tarinasta leireillä.

Alkaessani tekemään käsikirjaa en ollut saanut aivan tarkkaa kuvaa siitä, että miten Lastenliitto aikoo sitä käyttää. Olin ajatellut sen annettavan ohjaajille työsopimuksen teon yhteydessä tai sähköpostitse, jolloin ohjaajat lukisivat sitä kotonaan sekä mahdollisesti ottaisivat mukaan leireille. Yllätyin positiivisesti, kun toimeksiantajani kertoi minulle käyttäneensä käsikirjaa materiaalina koulutuksessa. Hän oli käynyt sen ohjaajien kanssa kohta kohdalta läpi ja kertoi sen saavuttaneen oppimismateriaalin tavoitteet. Käsikirja jää koulutusten jälkeen ohjaajille, jolloin he voivat lukea sitä omalla ajallaan, ottaa mukaan yhteisiin palavereihinsa ja toivottavasti myös leireille.

11.3 Toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuus

Airaksinen & Vilka (2003) käsittelevät toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuutta teoksessaan Toiminnallinen opinnäytetyö. Pohdin oman työni luotettavuutta heidän määritelmiensä pohjalta. Airaksisen & Vilkan (2003, 13–80) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuutta voi lisätä hankkimalla tarpeeksi laajan ja monipuolisen tietoperustan työlleen, olemalla kriittinen

lähteiden valinnassa, perustelemalla tekemänsä valinnat teorian kautta, rajaamalla aiheen oikein ja keräämällä palautetta.

Hankin työlleni laajan tietoperustan ja panostin teorian etsimiseen. Käytin tiedon etsimiseen pääosassa eri kirjastojen tietokantoja, mutta myös Internetistä löytämiäni artikkeleita, kotisivuja ja opinnäytetöitä sekä graduja. Käytin pääosin Turun ammattikorkeakoulun Aura-tietokantaa sekä pääkaupunkiseudun HelMet-tietokantaa. Etsin Internetistä tieteellisiä artikkeleita Google Scholar - hakuohjelman avulla ja löysin laajalti eri artikkeleita suomen- ja englanninkielellä.

Hyödynsin kirjavalinnoissani opiskelujeni aikana tenttimateriaaleina olleita kirjoja ja teoksia, joita olin käyttänyt aiemmissa koulutöissäni. Toiminnallisten menetelmien suuntaavissa opinnoissa tentin viisi kirjaa, joista suurinta osaa käytin lähteenä opinnäytetyössäni. Toteutin toiminnallisiin opintoihin kuuluvan projektin ja suoritin suuntaavan harjoitteluni Kansallisen Lastenliiton – Helsingin piirissä. Pystyin hyödyntämään opinnäytetyöraportissani sekä käsikirjan teossa näihin töihin hankkimaani tietoperustaa sekä tenttimiäni kirjoja. Pystyin hyödyntämään opinnäytetyöraportissani myös opiskeluvaihtoni aikana oppimiani asioita ja materiaalia. Esimerkkinä johtajuuden perusteiden kurssilla käyttämämme Robbinsin y. (2011) teos *Fundamentals of Management*, jossa käsitellään ryhmän ja tiimin toimintaa.

Pyrin olemaan kriittinen tietoperustaa hankkiessani. Kirjoja käyttäessäni tarkistin aina kirjoittajien käyttämät lähteet ja etsin kirjoissa viitatut teokset tarvittaessa. Käytin lähteinä pääosin tuoreita, vuosien 2005–2011, materiaaleja ja harkitsin tarkkaan käyttäessäni vanhempia teoksia. Etsin teoksista uusimmat painokset, mikäli painoksia oli useampi. Poikkeuksena edellä mainituista olivat muutamat kirjoittamista käsittelevät teokset, yksi englanninkielinen artikkeli sekä muutama muu opinnoissani aiemmin opintomateriaalina ollut teos. Osa lähteistä voi olla käyttökelpoisia, iästä huolimattaan. Vanhempia teoksia käyttäessäni pohdin tarkkaan, että onko tieto vanhentunutta, löytäisinkö niistä uudempia painoksia tai muiden kirjoittajien samaa asiaa käsitteleviä teoksia. Opinnäytetyöraporttiini

päätyneet vanhemmat lähteet ovat luotettavia, paikkaansa pitäviä ja niin sanottua ”vanhentumatonta” tietoa sisältäviä.

Airaksinen & Vilkka (2003, 13–80) korostavat toiminnallisen opinnäytetyön tietoperustan etsimisessä valintojen perustelua teorian kautta, jolloin teoria ja käytäntö voivat nojata toisiinsa. Toiminnallinen osuus tulee heidän mukaansa myös suunnitella tiettyä kohderyhmää palvelevaksi ja oman ilmaisun mukauttaminen kohderyhmää ajatellen on tärkeää. Tähän apua voi saada esim. ohjaajalta, opponentilta ja työpaikan henkilökunnalta.

Pyrin perustelemaan työssäni kaikki valintani teorian kautta. Hain laajasti tietoperustaa käsikirjan kirjoittamisesta sekä sen sisällön kannalta oleellisista osa-alueista, kuten lapsiryhmän ohjaamisesta, leiritoiminnasta ja kouluikäisen lapsen kehityksestä. Pystyin hyödyntämään teorian lisäksi käsikirjan teossa omaa kokemustani päiväleirillä ohjaajana toimimisesta. Liitin käsikirjaan teoriaa vähän, koska sen tulisi olla mahdollisimman käytännönläheistä, kevyttä ja helppoa luettavaa. Koin tarpeelliseksi laittaa teorian tietoa kuitenkin hieman lapsiryhmän ohjaamisesta, ryhmän toiminnasta ja motivoinnista. Opinnäytetyöraportissani olen kerännyt laajan tietoperustan, jonka kautta pystyy näkemään teorian ja käytännön sitoutumisen toisiinsa. Raportissani näkyy teorian avulla perusteltuja valintojani esimerkiksi käsikirjan ulkoasun sekä leiritoiminnan suunnittelussa oleellisten asioiden esille tuonnin suhteen.

Mietin käsikirjaa kirjoittaessani lukijalähtöisyyttä. Kirjoitin käsikirjan ohjaavalla tyyllillä siten, että puhun tekstissä suoraan ohjaajille. Ennen kirjoitusprosessin aloittamista mietin tarkasti päiväleiriohjaajien yleisiä ominaisuuksia ja aloin kirjoittaa tekstiä heille.

Luotettavuutta voi parantaa myös aiheen rajaamisella, jolloin saadaan mahdollisimman luotettavaa tietoa kerättyä juuri tärkeistä aiheista niin, ettei opinnäytetyö lähde rönsyilemään (Airaksinen & Vilkka 2003, 13). Mietin tarkkaan opinnäytetyöni tietoperustan rajaamista. Loppua kohden tuntui, että keksin koko ajan lisää asioita, jotka mielestäni olivat tarpeellisia työni kannalta. Toistin joiltakin osin samoja asioita eri otsikoiden alla ja jouduin karsimaan

teoriatietoa. Työni lähtiessä rönsyilemään palasin ajattelemaan käsikirjan sisältöä ja sain karsittua työstäni epäoleelliset asiat. Tästä huolimatta työni on yksin toteutetuksi opinnäytetyöksi sivumäärää ajatellen laaja. Mielestäni se ei kuitenkaan lähde rönsyilemään, jonka vuoksi en halunnut karsia siitä enää enempää tietoa.

Minulla ei ollut poikkeuksellisesti opponointiparia. Pyysin palautetta käsikirjastani toimeksiantajaltani, opinnäytetyöni ohjaajalta sekä läheisiltäni. Näin sain palautetta työelämän kannalta, koululta ja ulkopuolisilta henkilöiltä, joilla ei ollut aiempaa tietoa työstä. Toimeksiantajan palautteen avulla pystyin varmistamaan, että etenen toimeksiantajan odotusten mukaisesti ja työni palvelee mahdollisimman hyvin työelämää. Opettajan palaute kohdistui käsikirjan osalta oikeakielisyyteen ja toiminnallisen opinnäytetyön kriteerien täyttymiseen. Palautetta työstäni pyysin toimeksiantajan ja opinnäytetyön ohjaajan lisäksi, poikaystävältäni, äidiltäni sekä siskoltani. Heidän ansiostaan sain hyvin monipuolista palautetta. Poikaystäväni palaute kohdistui käsikirjan ulkoasuun ja raporttini osalta lähteiden merkitsemiseen sekä kappaleiden sisältöön. Hän myös muistutti minua käsikirjan kytkemisestä opinnäytetyöraportin tekstiin. Siskoni ja äitini antoivat palautetta pääosin oikeinkirjoitukseen ja asiatekstiin liittyvistä asioista. Siskoni on ammatiltaan opettaja ja pyysin häneltä näkemystä tietoperustaan alan ammattilaisena.

Aikarajoitteiden vuoksi en saanut pyydettyä palautetta kohderyhmältä, mikä olisi lisännyt työni luotettavuutta. Keskustelin asiasta toimeksiantajani kanssa ja tulimme siihen lopputulokseen, että halutessaan he voivat pyytää palautetta käsikirjasta leiriohjaajilta ja kehittää sitä palautteen pohjalta. Työni kannalta olisi ollut hyvä, että käsikirjaa olisi voitu testata käytännössä, jolloin olisin voinut tehdä siihen muutoksia ohjaajilta saamani palautteen pohjalta. Uskon kuitenkin työn palvelevan hyvin työelämää, koska toiminnanohjaajalla on yli kymmenen vuoden kokemus päiväleirien järjestämisestä ja leiriohjaajien koulutuksista. Hän tietää, mitkä asiat ovat käsikirjassa tarpeellisia. Pystyin hyödyntämään omaa kokemustani päiväleiriohjaajana, jolloin sain erilaista näkemystä käsikirjan tekoon. Nostin esille sellaisia asioita, joihin itse olisin kaivannut enemmän tietoa

ja jotka tulivat yllätyksenä leirillä. Tällaisia asioita olivat leiripaikka ja siellä pyörinyt muu toiminta leiriviikon aikana sekä se, että liikuntaleireillä lapset ovat liikunnallisilta taidoiltaan hyvin eritasoisia, joka vaikuttaa lasten motivaatioon osallistua liikuntaleikkeihin.

11.4 Lopuksi

Matka opinnäytetyön teon taipaleella oli pitkä, mutta opettavainen ja palkitseva. Sain kokeiltua rajojani ja ylitin omat odotukseni monella eri osa-alueella. Opinnäytetyöprosessi kehitti väistämättä ammatillisuuttani. Kehitin käsikirjaa tehdessäni ja opinnäytetyöraporttiani kirjoittaessani omia kirjoitustaitojani huomattavasti. Pääsin kunnolla refleктоimaan omaa leiriohjaajakokemustani sekä ohjaajanäkemykseni ja niiden näkymistä toiminnallisen työn osiossani. Koen syventäneeni taitoani yhdistää teoriaa käytäntöön ja opin perustelemaan valintojani. Laajan tietoperustan hankinnalla lisäsin teoreettista tietoa kouluikäisten kehityksestä ja sen tukemisesta ohjaajana, lapsiryhmien ohjaamisesta, liikunnan tärkeydestä, kehittämistyöstä ja käsikirjan kirjoittamisesta. Pystyn varmasti hyödyntämään opinnäytetyöhön hankkimaani tietoperustaa myöhemmin työelämässäni. Opinnäytetyötä tehdessäni saavutin varmuuden siitä, että haluan työskennellä lasten ja nuorten parissa. Se myös herätti uudelleen haaveeni kouluttautua tulevaisuudessa seikkailuohjaajaksi.

LÄHTEET

- Airaksinen, T. & Viikka, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Autio, T. & Kaski, S 2005. Ohjaamisen taito: Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Helsinki: Edita Prima Oy..
- Autio, Tuire 2001. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Jyväskylä: Gummerus.
- Das Gupta, P. & Richardson, K. 1995. Theories of Cognitive Development. In Lee, V. & Das Gupta, P. (ed.) Children's Cognitive and Language Development. Oxford: Blackwell Publisher Ltd, 1–43.
- Doddington, C. & Hilton, M. 2007. Child-centered education. Reviving the creative tradition. Thousand Oaks, CA: SAGE publications
- Eerola, Riikka; Kantomaa, Marko; Karvinen, Jukka; Laihonen, Päivi; Salmela, Paula & Viitanen, Marko 2005. Nuoren Suomen koulutusmateriaali iltapäiväohjaajille. Iloa liikkeelle iltapäiviin. Helsinki: Nuori Suomi.
- FINLEX 2000. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000/812. Viitattu 27.4.2012. <http://www.finlex.fi> > Finlex > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 2000 > 22.9.2000/812
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki. Tammi.
- Ilander, A. & Kemppe, I. 2009. ”Mitä isot edellä, sitä pienet perässä” – Liikunta perheiden yhdessäolon tukijana. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.
- Järvinen, M.; Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Yliopistopaino
- Kansallinen Lastenliitto 2012. Viitattu 1.4.2012 > [www.leirit.fi/yleistietoa-leireistä](http://www.leirit.fi/yleistietoa-leireista) > Etusivu > Yleistietoa leireistä.
- Kansallinen Lastenliitto 2012. Viitattu 15.4.2012 > www.leirit.fi/kansallinen-lastenliitto-ry > Etusivu > Kansallinen Lastenliitto ry.
- Kansallinen Lastenliitto 2012. Viitattu 20.3.2012. >www.lastenliitto.fi > Kansallinen lastenliitto ry.
- Karling, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2009. Lapsen aika. 12., uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Karvinen, J.; Löflund-Kuusela, H. & Kantomaa, M. 2008. Koululaisen ja kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen liikunnan avulla. Helsinki: Nuori Suomi ry.
- Karvonen, P., Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. 2003. Varhaisvuosien liikunta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Kataja, J.; Jakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa Hujala, E. (toim.). Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.

- Ketola, T. 2002. Leirituuli: Käsikirja leiritoiminnan järjestäjille ja ohjaajille. Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi: Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. 3. painos. Helsinki: Edita.
- Kukkasniemi E. & M. 2010. Lapsi ja kaverit. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. Jo iso, vielä pieni: Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Lasten Keskus Oy
- Laaksonen, V. 2010. Lasten vuorovaikutustaidot tutkimuksen kohteena. Viitattu 27.4.2012 https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26503/Prologi2010_Laaksonen_6-24.pdf?sequence=1.
- Leskinen, E. 2010. Ryhmä toimimaan! Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Linnakylä, P.; Mattinen, E. & Olkinuora, A. 1992. Prosessikirjoittamisen opas. 3. painos. Helsinki: Otava.
- Mattinen, Eija 1995. Prosessikirjoittaminen: tee kirjoittamisesta seikkailu. 1. painos. Helsinki: Painatuskeskus.
- Niemi, T.; Nietosvuori, L. & Virikko, H. 2006. Hyvinvointialan viestintä. 1. painos. Helsinki: Edita.
- Nieminen, J. 2010. Puuttuva lenkki – Nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehityksenä. Teoksessa Nivala, E. & Saastamoinen M.. Nuorisokasvatuksen teoria: Perusteita ja puheenvuoroja. 2. painos. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Niemistö, R. 2004. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 6. painos. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Nurmi, J.-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2010. Ihmisen psykologinen kehitys. 1.-4. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Nuori Suomi 2008. Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille (7-18-vuotiaille). Helsinki: Opetusministeriö ja Nuori Suomi ry.
- Owens, A. & Barber, K. 2010. Draamakompassi: Prosessidraaman suunnittelu, käytännön työskentely arviointi ja reflektointi. Helsinki: Draamatyö.
- Perheen aika: Kesäleirillä. Yle Areena haastattelee Kansallisen Lastenliiton Helsingin piirin toiminnanohjaajaa päiväleiritoiminnasta. 2011. Toim. Lundberg, T. Julkaistu 9.6.2011 Yle Areena.
- Rinta, Tuire; Lipponen, Henry; Lind, Pasi & Tamminen, Kaisa 2008. Viikarit vauhdissa. Motorisia harjoitteita lapsille ja nuorille. Helsinki: Spurtti
- Ritokoski, S. 2010. Lapsi ja kaverit. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. Jo iso, vielä pieni: Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Robbins. S.P.; DeCenzo. D.A., & Coulter. M. 2011. Fundamentals of Management. 7. edition. Pearson.
- Rovio, E.; Lintunen, T. & Salmi, O. 2009. Ryhmäilmiöt liikunnassa. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura ry.
- Salminen, H.; Paavola, T.; Hirvonen, M. Luona-Helminen, R.; Jääskeläinen, J. Karhu, S. & Peltonen, O-M. 2003. Matkalla metsään – Käsikirja 7-12-vuotiaiden retkeilyyn. Helsinki: Edita.
- Saukkonen, P. 1984. Mistä tyyli syntyy? Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. 2010. Lapsi ja kaverit. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. Jo iso, vielä pieni: Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Suomen Psykodraamayhdistys 2005. Draama terapeuttisena menetelmänä. Viitattu 29.4.2012. <http://www.suomenpsykodraamayhdistys.fi/psykodraama-menetelmana/draama-terapeuttisena-menetelmana/> > Suomen Psykodraamayhdistys > Psykodraama menetelmänä > Draama terapeuttisena menetelmänä.

Svinhuvfud K. 2007. Kokonaisvaltainen kirjoittaminen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tammelin, T. 2002. Physical activity from adolence to adulthood and healthrelated fitness at age 31.: Cross-sectional and longitudinal analyses of the Northern Finland birth cohort of 1966. Oulu: University of Oulu.

Toikka, K. & Toikka, P. 2006. Ratkaisuna ryhmätoiminta – välineenä vuorovaikutus. Löytöretki luoviin ryhmätoiminnan menetelmiin. Vantaa: Urban II –yhteisöaloiteohjelma 2001-2006.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.

Vilén M.; Vihunen, R.; Vartiainen, J.; Sivén, T.; Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Wood, E. 2007. Reconceptualising Child-Centred education: contempoary directions in policy, theory and practise in early childhood. Forum 49 (1&2), 119-133. Viitattu 29.4.2012. http://www.wwwwords.co.uk/pdf/validate.asp?j=forum&vol=49&issue=year=2007&article=14_Wood_FORUM_49_1-2_web.

KÄSIKIRJA PÄIVÄLEIRIEN OHJAAJILLE

Kansallinen Lastenliitto – Helsingin Piirijärjestö Ry

Tekijä: Noora Väisänen

Sisältö

1 JOHDANTO	4
2 LEIRIIN VALMISTAUTUMINEN.....	4
2.1 Koulutukset ja suunnittelupalaverit	4
2.2 Materiaalit ja budjetti.....	5
2.3 Leiripaikat	6
2.3.1 Leiripaikkaan tutustuminen.....	6
2.4 Leiriohjelman suunnitelma	7
2.5 Lapsilistat.....	7
2.6 Tarinan luominen teeman ympärille.....	8
2.7 Liikuntaleirit.....	9
2.8 Lasten lukumäärä	10
2.9 Päiväleirille toimitettavat tavarat	10
2.10 Muita asioita	11
2.10.1 Leirikirje.....	11
2.10.2 Vakuutukset.....	11
3 LAPSIRYHMÄN OHJAAMINEN.....	11
3.1 Hyvä ohjaaja.....	12
3.2 Ryhmän toiminta.....	12
3.3 Motivointi	12
4 LEIRIVAIHE	13
4.1 Vaitiolovelvollisuus	13
4.2 Valokuvauslupa	13
4.3 Tavoitteet.....	14
4.4 Leirin aloitus	14
4.5 Säännöt, esittäytyminen ja tutustuminen	15
4.6 Tutustumisleikkejä	16

4.7 Ryhmien muodostaminen	16
4.8 Ryhmäyttämisleikkejä	17
4.9 Palaverit leiriviikon aikana	17
4.10 Työnjako	17
4.11 Ruokailu.....	18
4.12 Mahdolliset ongelmatilanteet	19
4.13 Turvallisuus	20
4.14 Päiväleirin arkea	20
4.14.1 Leiripäivän runko	20
5 LEIRIN LOPETUS.....	22
5.1 Palaute	22
5.2 Lopetus.....	22
5.3 Leiripaikka	23
5.4 Paperit ja tavarat	23
6 YHTEYSTIEDOT	23
Lähteet	24

1 JOHDANTO

Kansallinen Lastenliitto - Helsingin piirijärjestö ry on Helsingin alueella toimiva asiantunteva lapsi- ja varhaisnuorisojärjestö. Lastenliitto järjestää laadukasta toimintaa lapsiperheille ja varhaisnuorille. Kansallisen Lastenliiton tarkoitus on vaikuttaa ja osallistua aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun lasten ja nuorten hyvän elämän edellytysten luomiseksi. Toiminnalla pyritään perheiden yhdistämiseen, vanhemmuuden tukemiseen, osallisuuden lisäämiseen ja elämysten tuottamiseen. Kansallinen Lastenliitto järjestää erilaista harrastustoimintaa, kuten kerho-, leiri-, retki- ja koulutustoimintaa, erityisesti lapsille ja nuorille. Toiminnassa edistetään terveitä elämäntapoja, hyvää käytöstä, luovuutta, vahvaa itsetuntoa sekä kansainvälistä vastuuta, kestävästä kehitystä ja suvaitsevaisuutta. Leirivalikoimaan kuuluu erilaisia päivä- ja yöleirejä, joilla jokaisella on oma jännittävä teemansa. (Kansallinen Lastenliitto 2012.)

Tämän käsikirjan on tarkoitus toimia työvälineenä sekä reitin näyttäjänä tuleville Kansallisen Lastenliiton - Helsingin piirijärjestön päiväleirien ohjaajille. Olen pyrkinyt kokoamaan tähän teokseen mahdollisimman tiiviisti ja

selkeästi keskeisimmät asiat leirien järjestämisestä, ohjaajana toimimisesta sekä seikoista, jotka tulee huomioida leirien päätyttyä. Toivon, että materiaalista on apua leiriin valmistautumisessa, suunnittelussa, leirillä ohjaamisessa sekä leirin jälkipuinnissa. Leirikäsikirjan tavoitteena on valmistaa sinut mahdollisimman hyvin tulevaan leirikesään. Lukemisen iloa!

2 LEIRIIN VALMISTAUTUMINEN

Olet saanut tiedon, että sinut on valittu leiriohjaajaksi tulevan kesän päiväleireille. Leiriohjaajana toimiminen alkaa kaikille päiväleiriohjaajille suunnatuista koulutuksista.

2.1 Koulutukset ja suunnittelupalaverit

Koulutukset ja suunnittelupalaverit ovat tärkeitä tapaamisia, joihin kaikkien leiriohjaajien tulee osallistua. Mikäli jostain syystä et pääse osallistumaan tapaamiseen, ole yhteydessä vastuuhjaajaan ja ota selvää palaverissa käsitellyistä asioista.

Teemaleirien leiriohjaajille suunnattuja teema tarinaksi -koulutuksia on kaksi. Liikuntaleirien ohjaajille pidetään erikseen koulutus, jossa painotetaan liikunta-temaa. Koulutukset järjestetään arki-iltoina klo 17–20. Saatte tiedon

koulutusten päivämääristä toiminnanohjaajalta.

Näissä koulutuksessa käydään läpi yleisiä asioita, kuten kesän leirien leiriteemoja, leiripaikkoja, käytännön asioita, ryhmäyttämistä, sääntöjä, turvallisuusseikkoja, leirin runkoa ja materiaalihankintoja. Tapaamisessa pääset näkemään ensimmäisen kerran tulevat työkaverisi. Ensimmäinen koulutus antaa tiimillenne hyvät eväät kesän leirien suunnittelussa alkuun pääsemiseen.

Toinen teema tarinaksi -koulutus keskittyy pelkästään tarinaan. Teille on jo mahdollisesti kerrottu leirien teemat ja tarinat pääpiirteittäin. Toisessa koulutuksessa niitä tarkastellaan lähemmin ja annetaan vinkkejä hyvään tarinan vetoon, eli siihen miten tarina aloitetaan, miten roolit luodaan, miten tarina etenee, miten toimitaan ongelmatilanteissa, miten tarina lopetetaan jne. Tapaamiset antavat mahdollisuuden omien ideoiden jakamiseen muiden kanssa sekä kysymysten esittämiseen. Jokainen ohjaajatiimi hioo leiriohjelmasta omansa näköisen annetun teeman ympärille.

Seuraavat oman ohjaajatiiminne suunnittelupalaverit sovitte vastuuhjaajan johdolla yhdessä. Olette saaneet yhteispalaverissa leirinne teeman sekä apua tarinaan. Seuraavaksi

teidän tulee suunnitella leiriohjelma teeman ja tarinan ympärille. Oman tiiminne tapaamiset antavat teille mahdollisuuden tutustua toisiinne sekä luoda hyvää yhteishenkeä tulevan kesän leireille. Jokaisen tiimin jäsenen tulee tuoda oma panostuksensa leiriohjelman suunnitteluun. Olkaa luovia sekä avoimia toistenne ideoille.

2.2 Materiaalit ja budjetti

Jokaiselle leirille on varattu tietty budjetti, joka määräytyy leirille osallistuvien lasten lukumäärästä. Tiedon oman leirinne budjetista saatte suunnittelupalaverissa. Tämän rahasumman rajoissa voitte suunnitella leirille tarvittavia hankintoja.

Lastenliitolta löytyy omasta takaa melko paljon materiaaleja, mm. naamiaisasuja, liikuntavälineitä, pelejä sekä askartelutarvikkeita. Urheiluvälineet ovat ensisijaisesti liikuntaleireille, mutta jokaiselle leirille riittää palloja, hyppynaruja, frisbeitä yms. välineitä, joiden avulla on helppo keksiä ohjelmaa teeman ympärille sekä ”vapaa-ajalle”. Kysykää rohkeasti toimistolta käytettävistä välineistä sekä muusta rekvisiitasta. Leiripaikoissa saattaa olla myös liikuntavälineitä ja pelejä yms., joita voitte hyödyntää leirillä. Selvittäkää leiripaikkojen resurssit tutustumiskäynnillä.

Käyttäkää tervettä järkeä miettiessänne leirin hankintoja ja mikäli jokin asia mietityttää, olkaa yhteydessä toimistoon.

Materiaalihankintojen kanssa saa ja pitää olla luova. Kiinnittäkää hankinnoissa huomiota niiden kestävyteen ja ympäristöystävällisyyteen. Toivottavaa olisi, että hankintoja pystyttäisiin hyödyntämään myös leirien päätyttyä Lastenliiton kerhotoiminnassa tai leireillä seuraavana kesänä. Kaikkea materiaalia ei tarvitse ostaa. Miettikää ennen materiaalien hankintoja, josko joltain ohjaajalta löytyisi omasta takaa sopiva esine tai olisiko se mahdollista askarrella itse esimerkiksi kierrätysmateriaaleista.

Säilyttäkää kuitit hankinnoistanne ja toimittakaa ne sekä tilinumeronne toimistolle. Toivottavaa on, että ohjaajatiimistä yksi henkilö hoitaa kaikki hankinnat, jolloin takaisinmaksu on helpompaa.

Kuva 1: Rekvisiitan askartelua tarinaleirillä.

2.3 Leiripaikat

Leirit järjestetään pääsääntöisesti koulujen ja nuorisotalojen tiloissa pääkaupunkiseudulla. Leiripaikkojen välillä on paljon vaihtelua. Pahimmillaan leiri voidaan joutua toteuttamaan hyvin niukoissa sisä- ja ulkotiloissa. Parhaimmillaan taas leiripaikkana voi toimia esimerkiksi Vartiosaari, jossa on upeat resurssit leirin järjestämiseen.

Kuva 2: Päiväleiripaikkana Mellunmäen toimintakeskus.

2.3.1 Leiripaikkaan tutustuminen

Leiripaikalla käynti on oleellista leiriohjelmalla suunniteltaessa. Vierailu leiripaikalla auttaa mm. hahmottamaan käytössä olevat resurssit, kuten sisä- ja ulkotilat, ympäristön ja niiden käytön, ruokailun järjestämisen, sadepäiville varautumisen, tavaroiden tuomisen ja säilytyksen yms. Vastuuohjaajan työkuvaan kuuluu leiripaikan tutustumiskäynnin järjestäminen, mutta

kaikilta leiriohjaajilta edellytetään yhteistyötä leiripaikan muiden toimijoiden kanssa tarvittaessa. Leiripaikkana voi olla esimerkiksi nuorisotalo, jossa on leirien ohella muuta toimintaa kesällä. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää sopia yhteiset säännöt leiripaikan muiden toimijoiden kanssa ennen leirin alkua.

Kaikkien ohjaajien on hyvä käydä tutustumassa leiripaikkaan etukäteen. Näin kaikki kuulevat leiripaikkaa koskevat oleelliset asiat, kuten turvallisuusseikat, tilojen ja tavaroiden käytön. Tutustumiskäynnin yhteyteen on hyvä ajoittaa ensimmäinen tiimin yhteispalaveri.

2.4 Leiriohjelman suunnitelma

Lastenliitto toivoo jokaiselta ohjaajatiimiltä kirjallisen suunnitelman ohjelmasta hyvissä ajoin ennen leirin alkua. Kirjallisesta suunnitelmasta on myös hyötyä teille itsellenne. Suunnittelu on tärkeää, mutta lasten kanssa työskenneltäessä on muistettava, että harvoin toteutus menee suunnitelman mukaisesti. Leiriohjaajilta edellytetään heittäytymiskykyä ja taitoa sopeutua vaihtuviin tilanteisiin. Mitä luultavimmin joudutte päivittämään leiriohjelmanne leiriviikon kuluessa, kun pääsette tutustumaan lapsiryhmään.

Muistakaa, että kesällä ollaan sään salliessa mahdollisimman paljon ulkona ja retket lähiympäristöön ovat toivottavia. Tehkää myös varasuunnitelma. Mitä teette, jos esimerkiksi koko viikon sataa kaatamalla vettä? Leirin päätyttyä teidän tulee jättää toteutunut ohjelma leiriboksiin.

Leirillä tarvittava materiaali on hyvä valmistaa hyvissä ajoin ja testata se. Leirin teemaan kuuluvia mahdollisia näytelmäkohtauksia olisi hyvä harjoitella etukäteen, jotta ne onnistuisivat mahdollisimman hyvin. Myös muita leikkejä yms. voi testaila etukäteen, mikäli ohjaajalla ei ole aiempaa kokemusta niiden vetämisestä.

2.5 Lapsilistat

Toimistolta toimitetaan vastuuhjaajalle leirien lapsilistat. Nämä listat sisältävät luottamuksellista tietoa, joten vastuuhjaajien tulee olla tarkkana, etteivät ne joudu ulkopuolisille. Kaikkia leiriohjaajia sitoo vaitiolovelvollisuus.

Lapsilistat tulee käydä etukäteen läpi, koska niissä on oleellista tietoa lapsista. Listoista saa tiedon esimerkiksi lasten lukumäärästä, ikähaarukasta, sukupuolten jakautumisesta, sisaruksista, mahdollisesti kaveruksista, ruokavalioista, kuvausluvista, sairauksista tai käytöshäiriöistä. Nämä tiedot helpottavat

leiriohjelman suunnittelussa ja auttavat leiriohjaajia varautumaan lasten mahdollisiin erityispiirteisiin.

Lapsilistat tulee olla tulostettuna, koska niihin merkataan peruutukset, lasten läsnä- ja poissaolot sekä lapsen leiriltä pois lähtö. Niistä löytyy lasten tietojen lisäksi myös vanhempien yhteystiedot, jotka on hyvä olla helposti saatavilla. Lapsilistat jätetään leirin päätyttyä leiriboksiin.

2.6 Tarinan luominen teeman ympärille

Tarina on teemaleireillä keskeisessä osassa leiriä. Tarina kulkee koko viikon punaisena lankana leirin edetessä. Leiriohjelmaan kannattaa jättää ohjatun ohjelman lisäksi liikkumavaraa ja tilaa vapaa-ajalle, jolloin lapset voivat mm. pelailta, piirtää, lukea yms. oman tahtonsa mukaan.

Olette saaneet leirinne tarinan ja myös käyneet läpi sitä yhteisissä palaverissa. Teille annetaan tarinan runko ja hyvät ohjeet sen toteuttamiseen leirillä. Jokainen ohjaajatiimi kuitenkin luo tarinasta omanlaisensa ja loppujen lopuksi ohjaajatiimi vastaa tarinan vedon onnistumisesta.

Miettikää tarkkaan tarinan vaatimat roolihahmot ja päättäkää, mikä kenenkin roolihahmo on ja mitä rekvisiittaa se tarvitsee. Tarinassa on hyvä olla kertoja,

joka aina välillä oikaisee väärinkäsityksiä ja selventää juonen kulkua. Tarinan ei tarvitse olla monimutkainen eikä asujen erikoisia. Pienillä ja yksinkertaisilla asioilla saa paljon aikaiseksi. Esimerkiksi kruunu voi kertoa ohjaajan olevan kuninkaan roolissa ja erikoista hattua pitäessään hän on haltija.

Ohjelman ei tarvitse koko ajan olla näyttelemistä ja kerrontaa, voitte esimerkiksi askarrella lasten kanssa teemaan sopivia juttuja tai soveltaa tunnettuja leikkejä teemaan sopiviksi.

Tarinalla tulee olla selkeä aloitus, joka ilmenee esimerkiksi jonkun normaalista poikkeavan tapahtuman kautta. Pihalle on voinut ilmestyä epämääräinen viesti tai toisesta huoneesta kuulua outoa ääntä. Selkeällä aloituksella ei siis tarkoiteta sitä, että lapset kootaan yhteen ja kerrotaan tarinan alkavan.

Värittäkää tarinaa leirin edetessä. Antakaa lapsille vihjeitä ja luokaa juonenkäänteitä.

Kuva 3: Puuhailua tarinaleirillä.

2.7 Liikuntaleirit

Lasten liikkumiseen vaikuttaa muuttuvat ja kasvavat raajat sekä kehittyvä persoonallisuus. Hyvä ohjaaja voi auttaa lasta kehityksessä ohjaustavan ja ohjausmenetelmien valinnoilla. Osaava ohjaaja osaa huomioida myös tyttöjen ja poikien eron liikkumisessa ja liikuntakäyttäytymisessä. Oppiminen tapahtuu samassa ajassa, mutta tapa oppia voi olla erilainen. Lasten liikunnasta saatavan ilon ylläpitäminen on haastavaa ja lasten motivoimiseen vaaditaan tietynlaista taitoa. (Autio & Kaski 2005, 5.)

Liikuntaleirien tarkoituksena on luoda mahdollisimman monipuolista, liikuntapainotteista ohjelmaa viikon ajalle. Liikuntaleireille osallistuvat lapset omaavat hyvin eritasoiset liikunnalliset lahjat iän, liikunnallisen historian sekä kehitystason vaihtelun vuoksi. Osa lapsista on voitu laittaa liikuntaleirille vanhempien tahdosta, esimerkiksi siksi,

että lapsi ei viettäisi kaikkea aikaansa tietokonepelien äärellä. Toiset lapset taas saattavat harrastaa liikuntaa hyvinkin monipuolisesti. Ohjelmaa suunniteltaessa tulee siis huomioida ohjelman sopivuus eritasoisille lapsille ja on mietittävä motivointikeinoja kaikkien mukaan saamiseksi.

Kouluikäisten lasten tulisi saada kokeilla mahdollisimman paljon eri lajeja ja liikkua liikkumisen ilosta, johon liikuntaleireillä ensisijaisesti pyritään. Eri lajien kokeilu mahdollistaa lapsen käyttämään kehoaan mahdollisimman monipuolisesti, joka on hyvä kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. (Autio & Kaski 2005, 29–30.)

Liikuntapainotteisen ohjelman lisäksi on hyvä miettiä myös muunlaista ajanvietettä, sillä kaikki lapset eivät jaksaa liikkua koko päivää. Liikkumisen väliin on myös hyvä jättää vapaa-aikaa, esimerkiksi ruokailun jälkeen. Tämän ajan lapset voivat käyttää mm. rauhoittumiseen, kirjojen lukemiseen, lautapelien pelaamiseen, piirtämiseen jne.

Kuva 4: Temppuilua liikuntaleirillä.

2.8 Lasten lukumäärä

Lasten lukumäärä leireillä vaihtelee. Lapsia on tavallisesti 10–40. Lasten lukumäärä määrittelee ohjaajien tarpeen. Pääsääntöisesti jokaista kymmentä lasta kohden on yksi ohjaaja.

Lasten lukumäärä luonnollisesti vaikuttaa leiriohjelmaan. Pienen ryhmän kanssa on helpompi työskennellä ja lapset oppii tuntemaan paremmin. Pienistä ryhmistä myös muodostuu usein tiiviimpiä kuin isoista ryhmistä. Ryhmäkoon lähestyessä kahtakymmentä, ryhmä on hyvä jakaa pienryhmiin. Yli kahdenkymmenen jäsenen lapsiryhmää on vaikea hallita. Ryhmien jako pienryhmiin tuo myös paremmin esille lapset yksilöinä ja heidän yksilölliset tarpeensa. Isot ryhmät mahdollistavat paremmin joukkueina pelailun ja esimerkiksi rastytyyppisen ohjelman. Pienryhmien jäseniä on hyvä

vaihdella leirin aikana klikkien ehkäisemiseksi ja yhteishengen ylläpitämiseksi.

2.9 Päiväleirille toimitettavat tavarat

Jokaiselle päiväleirille toimitetaan sisällöltään samanlainen muovinen laatikko, eli leiriboksi sekä kassallinen urheiluvälineitä. Leiriboksi sisältää:

- leiripuhelimen ja laturin,
- peruspaketin, joka sisältää askartelutarvikkeita, kuten sakset, liimaa, kyniä, teippiä, paperia jne.,
- ensiapupaketin,
- kasvovärit,
- palkinnot.

Laatikoiden sisältö saattaa vaihdella hieman vuosittain. Niiden mukana tulee lista, johon on merkattu kaikki laatikon sisältämät tavarat. Listaan merkataan palautettujen tavaroiden lukumäärä leirin päätyttyä ja se jätetään leiriboksiin.

Teemaan liittyvät hankinnat vaihtelevat leireittäin. Luultavasti teillä on teemojen materiaalit itsellänne, sillä olette tehneet hankinnat ohjaajatiimeittäin. Tällöin te vastaatte teemaan liittyvien materiaalien kuljettamisesta leiripaikalle.

Liikuntaleireille toimitettavissa laatikoissa ei ole niin paljon askarteluvälineitä, kuin teemaleirien laatikoissa. Liikuntaleireille ei myöskään toimiteta erikseen kassillista urheiluvälineitä. Liikuntaleirien materiaalit

löytyvät pitkälti valmiiksi toimistolta sekä leiripaikoista. Miettikää, mitä urheiluvälineitä tarvitsette ja kuinka paljon. Olkaa yhteydessä toimistoon tavaroista ja niiden kuljetuksista.

Tavarat voidaan kuljettaa leiripaikoille joko ohjaajatiimin tai Lastenliiton toimesta. Mikäli ohjaajatiiminne jollain jäsenellä on auto käytettävissä, voitte halutessanne toimittaa tarvittavat tavarat toimistolta leiripaikalle omatoimisesti. Tällöin Lastenliitto korvaa bensakulut. Mikäli autoa ei ole käytettävissä, sopikaa yhdessä toiminnanjohtajan kanssa tavaroiden kuljetuksista.

2.10 Muita asioita

2.10.1 Leirikirje

Leiriläiset saavat joko ilmoittautumisen yhteydessä tai ennen leiriä leirikirjeen. Leirikirje sisältää tietoa mm. leiriohjelmasta ja mukaan pakattavista asioista sekä ohjaajien nimet ja leiripaikan yhteystiedot. Osa leirikirjeistä löytyy Lastenliiton kotisivuilta ja vanhemmat voivat sen tulostaa sieltä halutessaan. (Kansallinen Lastenliitto 2012.)

Tässä esimerkkilista päiväleireille mukaan otettavista tavaroista:

- Liikuntaan ja ulkoiluun sopivat vaatteet sään mukaan,

- hyvät ulkoilukengät,
- auringolta suojaava päähine,
- sadevaatteet,
- aurinkorasva,
- juomapullo,
- mahdolliset lääkkeet (Kansallinen Lastenliitto 2012.)

Leiriohjaajien tehtävänä on muistuttaa lapsia ja heidän vanhempiaan ottamaan leirille soveltuvat välineet mukaan, mikäli ne ovat unohtuneet. Esimerkiksi kovilla helteillä on tärkeää, että lapsilla on mukanaan juomapullo ja päähine.

2.10.2 Vakuutukset

Lastenliitto vakuuttaa leiriläiset matka- ja tapaturmavakuutuksella If-vakuutusyhtiössä. Vakuutus ei kata kadonneita tai rikkoutuneita tavaroita. Vakuutus astuu voimaan, kun leirimaksu on maksettu ennen leiriä. Tästä syystä Lastenliitto ei voi ottaa leirille lapsia, joiden leirimaksua ei ole maksettu. (Kansallinen Lastenliitto 2012.)

3 LAPSIRYHMÄN OHJAAMINEN

Lastenliiton ohjaajatiimit koostuvat vastuuohjaajista ja ohjaajista. Lastenliiton leiriohjaajat ovat täysi-ikäisiä ja saavat työstään palkkaa. Ohjaajatiimin lisäksi leirillä saattaa olla myös nuorempia apuohjaajia, jotka harjoittelevat leirin ohjaamista ja osallistuvat Lastenliiton

nuorten ohjaajakoulutukseen. Apuohjaajat ovat pääsääntöisesti 15–16-vuotiaita ja nuoret ohjaajat 17–18-vuotiaita. Kaikkien ohjaajien tulee osallistua Lastenliiton ohjaajakoulutuksiin, tutustua leiripaikkaan ja hallita ensiavun perusteet. (Kansallinen Lastenliitto 2012.)

3.1 Hyvä ohjaaja

Erilaisia ohjaajia on niin monia, kuin on persoonallisuksiakin. Hyvä ohjaaja osaa hyödyntää persoonallisuuttaan työssään ja on aidosti kiinnostunut lapsiryhmän ohjaamisesta. Kokemuksen myötä ohjaajan persoona vahvistuu ja näkyy tuokioiden toteutuksessa. Hyvä ohjaaja osaa ottaa lapset huomioon yksilöinä. Ohjaajan tulee huomioida jokainen lapsi hänen kehitystasonsa, ikänsä, sukupuolensa ja yksilöllisten taitojensa mukaisesti. Ohjaajalle tärkeitä ominaisuuksia ja toimintatapoja ovat myös aitous, hyvä itsetuntemus, kannustaminen, luotettavuus, turvallisuus, aito kiinnostus ja välittäminen sekä luovuus. (Autio & Kaski 2005, 5-66.)

Ryhmän ohjaamisessa tarvitaan ainakin seuraavaa kolmea perusröolia. Ryhmän ohjaaja on johtaja, hän on vastuussa hyvästä ilmapiiristä ja yhteisten normien luomisesta sekä niiden noudattamisesta. Ohjaaja on ymmärtävä kuuntelija, hän osaa käsitellä erilaisia ryhmäilmiöitä ja reflektoida omaa ohjaamisen taitoaan

sekä yksilöiden ja ryhmän toimintaa ja kehitystä. Ohjaaja on vaikuttaja, hän huomaa epäkohdat ryhmän toiminnassa ja tekee muutoksia tarvittaessa, jotta ryhmän kehitys kulkisi kohti ryhmän tavoitteita. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 27.)

3.2 Ryhmän toiminta

Hyvin toimiva ryhmä on jokaiselle jäsenelle turvallinen. Siinä ryhmäläinen uskaltaa olla oma itsensä, ilmaista tarpeensa, tunteensa ja ajatuksensa turvallisesti. Turvallisessa ryhmässä jokainen otetaan huomioon tasapuolisesti ja autetaan toisia. Hyvin toimivassa ryhmässä lapsi tuntee olevansa arvostettu ja siinä kannustetaan toisia yrittämään ja onnistumaan. Siellä myös lasketaan leikkiä ja jokaisella on hauskaa. Hyvä ilmapiiri mahdollistaa ryhmäläiset parempiin suorituksiin. (Rovio, Lintunen & Salmi 2009, 179.)

3.3 Motivointi

Hyvän ilmapiirin luominen leirille on pitkälti ohjaajien käsissä. Siihen pystyy vaikuttamaan mm. leirin huolellisella aloituksella, sääntöjen luomisella, yhdessä leiripaikkaan tutustumisella ja turvallisuusasioiden huolellisella läpikäymisellä. Ohjaajien tulee panostaa leirin alussa ryhmäytymiseen ja tutustumiseen erilaisten leikkien avulla.

Onnistunut ryhmäyttäminen varjelee yksinjäämisiltä ja ehkäisee kiusaamistilanteiden syntyä. Leiriohjaajat noudattavat lapsilähtöisyyttä toiminnassaan, unohtamatta kuitenkaan sitä että toiminta tapahtuu aikuisten johdolla.

Mahdollisiin kiusaamistilanteisiin on puututtava välittömästi ja kiusaamisen jatkumista ei saa hyväksyä. Hyvä ilmapiiri edellyttää ohjattua ohjelmaa, mutta myös sopivassa suhteessa vapaata aikaa. Leiriohjelman suunnitelmaa on osattava muokata, jos siinä huomataan epätoimivuutta. Leiriin voi vaikuttaa pienilläkin asioilla, kuten leirirekvisiittaan panostamalla. Rekvisiittaa voi olla pienet asiat ja niitä voi askarrella itse luontoa hyödyntämällä tai kierrätysmateriaaleista.

Leirin yhteishenkeä ja motivaatiota voi kohentaa esimerkiksi retkellä lähiympäristöön, yllättävällä vieraalla, joka voi olla roolipukuun pukeutunut ohjaaja, ohjelmayllätyksellä ja tavoitteellisuudella. Motivaatioon auttavat myös tehtävien konkreettisuus ja niistä saatava tulos ja palaute, tehtävien on oltava myös sopivan haasteellisia, mutta ei mahdottomia. Motivaatioon vaikuttaa väistämättä leirin yleinen ilmapiiri ja leiriläisten väliset suhteet. (Ketola 2002, 79.)

Kuva 5: Iloista ilmapiiriä päiväleirillä.

4 LEIRIVAIHE

4.1 Vaitiolovelvollisuus

Kaikkia leiriohjaajia sitoo vaitiolovelvollisuus, jota määrittelee laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Tässä laissa säädetään asiakirjasalaisuudesta ja vaitiolovelvollisuudesta.

Asiakirjasalaisuus koskee asiakirjoja, jotka sisältävät sosiaalihuollon asiakasta ja muuta yksityistä henkilöä koskevia tietoja. Leirillä tällaisia asiakirjoja ovat kaikki lapsia koskevat asiakirjat, kuten lapsilistat ja lupalaput. Vaitiolovelvollisuus koskee leirillä kaikkea lapista saamaanne tietoa. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toimintanne leiriohjaajina on päättynyt. (Finlex 2000.)

4.2 Valokuvauslupa

Henkilötietolaki edellyttää, että alaikäisen henkilön kuvan julkaisemiseen on

saatava kuvattavan huoltajan suostumus. Lastenliitto on selvittänyt ennen leirin alkua vanhemmilta luvat valokuvien ottamiseen ja julkaisemiseen. Järjestö tarvitsee valokuvia toiminnassaan erilaisiin markkinointitarkoituksiin, kuten jäsenlehteen, kotisivuille ja esitteisiin. Lomakkeessa vanhempi voi joko antaa suostumuksen tai kieltää lapsen kuvaamisen ja kuvien julkaisemisen. (Kansallinen Lastenliitto 2012.)

Tiedot kuvausluvista löytyy lapsilistoista, joista on enemmän informaatiota sivulla 7 (2.5 Lapsilistat). Kuvia ottaessanne olkaa tarkkoja, että niissä esiintyy vain sellaisia lapsia, joiden vanhemmat ovat myöntäneet kuvausluvan.

4.3 Tavoitteet

Leirien päämääränä on tarjota lapsille unohtumattomia kokemuksia, oppimisen iloa sekä yhdessäoloa. Ohjaajatiimin tulee asettaa leireille tavoitteet, jotka ovat toiminnan pohjana. Ohjaajien vastuulla on tarjota lapsille turvallinen ympäristö ja tavoitteiden toteutuminen niin, että lapset saavat hienon leirikokemuksen. Tavoitteiden asettaminen on lapsilähtöistä, unohtamatta kuitenkaan ohjaajan asemaa aikuisena ja auktoriteettina.

4.4 Leirin aloitus

Päiväleirien toiminta-aika on maanantaista perjantaihin klo 9-15,

poikkeuksena juhannusviikko, jolloin perjantaina ei ole toimintaa.

Innokkaimmat lapset saattavat hyvinkin olla ensimmäisenä päivänä jopa puolisen tuntia ennen leirin alkua paikalla. Ohjaajien tulee siis olla hyvissä ajoin leiripaikalla. Ensimmäisenä päivänä kannattaa olla valmiina puoli tuntia ennen leirin sovittua alkamisajankohtaa. Muina päivinä riittää, että olette 15 minuuttia ennen. Mikäli leirin teema vaatii järjestelyjä leiripaikalla aamuisin, miettikää yhdessä ohjaajatiiminne kesken, kuinka paljon niihin menee aikaa ja kuka niistä vastaa. Kulissien täytyy olla pystyssä leirin alkaessa.

Ohjaajien tulee ottaa iloisesti ja reippaasti lapset vastaan. Esittäytykää vanhemmille ja lapsille, olkaa esillä, kysykää lasten nimet, ottakaa lupalaput vastaan, kertokaa viikko-ohjelmasta ja vastailkaa kysymyksiin. Merkatkaa lapsilistaan paikalle saapuvat lapset ja ottakaa yhteyttä poissaolevien lasten huoltajiin. Lapsilistoihin tulee merkata peruutukset sekä päivittäin lasten läsnä- ja poissaolot ja leiriltä lähtö. Toteutuneet lapsilistat tulee toimittaa toimistolle leirin päätyttyä.

Ilmoittautuminen leireille on sitova. Vanhemmat ovat hyväksyneet ilmoituksen lähettäessään ilmoittautumis- ja peruutussäännöt. Mahdollisissa peruutustapauksissa tulee aina ottaa heti

yhteyttä Kansalliseen Lastenliittoon. Peruutustapauksissa järjestäjä perii 50 % osallistumismaksusta. Hyväksyttävällä syyllä (mm. lääkärintodistus) peruutetuista leiripaikoista ei peritä maksua. Ilmoittamatta leiriltä pois jääneiltä peritään aina täysimääräinen leirimaksu. (Kansallinen Lastenliitto 2012.)

Varmistakaa peruutustapauksissa, että tieto on myös toimistolla.

Vanhemmilta tulee kysyä lasten kuljetuksista leiripaikalle. Ohjaajien tulee olla tietoisia lasten kotiin lähdöstä, luottakaa vain vanhempien sanaan. Mikäli lapsi kulkee yksin, tulee vanhemmilta pyytää kirjallinen lausunto asiasta. Lupalapuksi riittää huoltajan kirjoittama lappu, jossa lukee lapsen nimi, lausunto siitä, että tämä lapsi saa kulkea yksin ja huoltajan allekirjoitus.

4.5 Säännöt, esittäytyminen ja tutustuminen

Ensimmäisenä päivänä on tärkeää esittäytyä lapsille ja kertoa itsestään. Tämä hälventää pelkoja ja epäluuloja sekä vahvistaa tunnetta siitä, että ohjaajat tietävät mitä tekevät. Leirin ensimmäiseen päivään on hyvä ottaa tutustumiskierros niin, että ohjaajat ja lapset kertovat itsestään. Ohjaajat voivat

avittaa lapsia, esimerkiksi kysymällä kysymyksiä iästä, harrastuksista jne.

Ohjaajien on tehtävä lapsille selväksi leiripaikan yleiset säännöt, kuten missä tavarat säilytetään, milloin ja missä syödään, mitkä tilat ovat käytössä jne. Lasten kanssa keksitään leirille yhdessä säännöt, joita kaikki sitoutuvat noudattamaan. Ohjaajat voivat antaa esimerkkejä hyvistä säännöistä, kuten ketään ei kiusata ja ohjaajia totellaan. Säännöt voidaan kirjoittaa esimerkiksi pahville ja jokainen leiriläinen allekirjoittaa ne, jonka jälkeen leirin säännöt laitetaan seinälle näkyvälle paikalle. Sääntöihin on näin helppo viitata tarvittaessa leiriviikon aikana.

Alkuun on hyvä tutustuttaa lapset toisiinsa sekä opetella nimiä. Uuden ryhmän kanssa tulee myös panostaa ryhmäytämiseen.

Kuva 6: Hyvää ryhmähenkeä päiväleirillä.

4.6 Tutustumisleikkejä

Tutustumisleikkien ideana on auttaa osallistujia rentoutumaan ja poistamaan alkujännitystä. Näiden harjoitusten avulla lapset tutustuvat toisiinsa yhteisen tekemisen kautta. Tutustumisleikeissä jokainen lapsi tulee huomioiduksi eikä yksilöiden tiedot ja taidot korostu. Näiden leikkien avulla ohjaaja pystyy myös arvioimaan ryhmän innokkuuden, aktiivisuuden ja valmiuden tuleviin harjoitteisiin. (Leskinen 2010, 21.)

Itse olen käyttänyt paljon sovelluksia lankakerä kiertää tutustumisleikistä ohjatessani lapsiryhmiä. Lankakerä kiertää leikki lyhyesti kertoen toimii seuraavasti. Ohjaaja varaa leikkiin lankakerän, joka on pituudeltaan riittävä. Lapset muodostavat piirin ja ohjaaja laittaa lankakerän kiertoon heittämällä sen jollekin lapsista. Samalla hän kertoo nimensä ja esimerkiksi lempiharrastuksensa. Lankakerän saanut henkilö ottaa kiinni langasta ja heittää sen seuraavalle, kertoen nimensä ja lempiharrastuksensa. Näin jatketaan, kunnes lankakerä on ollut jokaisella osallistujalla, jolloin piirin keskelle on muodostunut verkko. Verkkoa lähdetään purkamaan niin, että lanka heitetään takaisin sille henkilölle, jolta se on tullut. Tällöin lapset yrittävät muistaa heille

langan heittäneen henkilön nimen ja lempiharrastuksen. (Leskinen 2010, 23.)

Sovelsin lankakeräleikkiä liikuntaleireillä niin, että meillä oli lankakerän sijasta pieni pallo. Heitimme palloa toisille ja sanoimme ensin omat nimemme. Tämän jälkeen vaikeutimme leikkiä niin, että lasten tuli muistaa sen lapsen nimi, jolle he heittivät pallon.

Liikuntaleirillä toimi myös hyvin tutustumisleikki, jossa lapset saatiin liikkumaan. Lapset keksivät vuorotellen jonkun liikkeen, esimerkiksi kyykkyhyppy. Osallistujat huutavat vuorotellen asioita, joista he pitävät, esim. jäätelö, eläimet, jalkapallo, kaverit jne. Lapset toistavat liikkeen aina, jos he pitävät asiasta. Harjoitus toimii myös hyvin lämmittelynä.

4.7 Ryhmien muodostaminen

Leireillä on usein sisaruksia tai kavereita. Parileikeissä tai ryhmän muodostamisissa luonnollisesti entuudestaan tutut lapset valitsevat toisensa. Joskus on hyvä, että ohjaaja määrää ryhmän muodostumisen esimerkiksi jana-menetelmän avulla. Lapsia pyydetään asettumaan riviin esimerkiksi etunimensä ensimmäisen kirjaimen mukaan aakkosjärjestykseen ja rivi laitetaan järjestyksessä niin moneen osaan kuin on tarvetta. (Leskinen 2010, 39.)

4.8 Ryhmäyttämisleikkejä

Ryhmäytymisleikeissä tavoitteena on, että osallistujat toimivat yhdessä samaa päämäärää kohti. Meillä toimi viime kesänä hyvin sanomalehtileikki, jossa tarvittiin ryhmätyöskentelyä. Jaoimme lapset kahteen ryhmään sattumanvaraisesti niin, että molemmissa ryhmissä oli kahdeksan lasta ja heillä oli aluksi kahdeksan sanomalehteä. Heidän tuli ryhmässä päästä salin toisesta päästä toiseen päähän niin, että takimmainen antoi aina eteenpäin viimeisen sanomalehden ja näin ryhmä pääsi etenemään. Vaikeutimme leikkiä hiljalleen ja lopulta lapsilla oli vain neljä sanomalehteä.

Ryhmäytymisleikkinä toimi hyvin myös solmu, jossa ryhmä laittaa itsensä kirjaimellisesti solmuun ja solmua lähtee avaamaan kaksi vapaaehtoista. Ryhmä muodostaa käsi kädessä piirin ja he sekoittavat sen solmuun niin, että kädet pysyvät yhdessä koko ajan. Solmun selvittäjät ovat tämän ajan kauempana selkä ryhmään päin niin, etteivät he kuule tai näe solmun muodostumista. Selvittäjät kutsutaan paikalle, kun solmu on valmis. Heidän täytyy selvittää solmu kahdestaan ja solmussa olevat ryhmäläiset eivät saa auttaa heitä. Meidän leirillä tämä leikki oli niin suosittu, että teimme siitä jokapäiväisen lopetuksen leirille.

Selvittäjien rooli oli suosituin ja ohjaajien piti olla tarkkana siitä, että kaikki saivat vuorollaan avata solmun.

Kuva 7: Ryhmäyttämisleikkinä norsufutista.

4.9 Palaverit leiriviikon aikana

Ohjaajatiimin olisi hyvä pitää pikainen palaveri jokaisen leiripäivän jälkeen. Palaverissa olisi hyvä tehdä yhteenveto päivästä, käydä läpi mahdollisia ongelmatilanteita, jakaa fiiliksiä, käydä läpi seuraavan päivän ohjelmaa sekä tehdä tarvittaessa muutoksia leiriohjelmaan. Ihannetiimi toimii hyvin yhteen, rohkaisten ja tukien toisiaan, sekä antaen rakentavaa ja kannustavaa palautetta.

4.10 Työnjako

Työnjakoa on hyvä miettiä jo suunnitteluvaiheessa, mutta se elää myös leiriviikon aikana. Kaikkien ohjaajien tulee hoitaa vastuuohjaajan heille antamat tehtävät. Toivottavasti jokainen ohjaaja on oma-aloitteinen ja kantaa oman

kortensa kekkoon leirin aikana. Vastuuohjaaja on viime kädessä vastuussa siitä, että leirillä kaikki sujuu niin kuin pitääkin.

Ennen leiriä on hyvä miettiä yhdessä omia heikkouksia ja vahvuuksia ohjaajana. Tämä saattaa helpottaa työnjaossa. Joku voi olla hyvä lohduttamaan lapsia, toinen voi omata loistavan mielikuvituksen ja keksiä mahtavia tarinoita, kolmas taas saattaa olla musiikillisesti lahjakas tms. Ihanteellista olisi, että jokainen ohjaaja pääsisi tuomaan omat vahvuutensa esille sekä kehittämään omia heikkouksiaan ohjaajana.

Tärkeää on, että ohjaajat puhaltavat yhteen hiileen ja kaikilla on sääntöjen suhteen sama linja. Älkää pelätkö kääntyä muiden ohjaajien puoleen ongelmatilanteissa, vaan miettikää yhdessä ratkaisua niihin.

4.11 Ruokailu

Ruoka leireille tulee Palmialta, joka tuottaa Helsingin alueella toimitila- ja hyvinvointipalveluja (Palmia 2012). Tarjolla on joko tavallinen ruoka tai kasvisvaihtoehto. Tieto lasten ruokavalioista löytyy lapsilistoista. Palmia vastaa ruuan kuljettamisesta useaan leiripaikkaan, joten ruoka saattaa olla perillä jo kymmeneltä tai vasta

lähempänä puolta päivää. Ruokailuun tulee panostaa ja hygieenisyydestä on huolehdittava. Ohjaajien tehtävä on pitää ruoka lämpimänä ja tarjoilukelpoisena ruoka-aikaan asti. Älkää avatko ruokalaatikkoa ennen ruuan tarjoilua.

Lapset voivat ottaa leirille mukaan terveellisiä välipaloja, kuten hedelmiä. Päiväleireillä herkut ovat kiellettyjä. Mikäli käytössänne on jääkaappi, ohjatkaa lapsia säilyttämään tarpeen mukaan eväitään siellä.

Kuva 8: Ruokailua ulkona.

Ruokailun yhteydessä rauhoitetaan ja pidetään huoli, että lapset käyvät pesemässä kätet ennen ruokailua. Oman kokemukseni mukaan hyvä keino saada lapset rauhoittumaan ruokailun ajaksi on kutsua lapsia nimeltä hakemaan ruokaa sitä mukaan, kun he ovat hiljaa. Ruokailua varten lapsilla tulee olla leirillä

omat ruokailuvälineet, joiden pesemisestä he huolehtivat itse. Joukossa on aina joku, jolta on unohtunut välineet ja tätä varten jokaiselle leiripaikalle toimitetaan kertakäyttöastioita. Lapsia tulee muistuttaa ruokailuvälineiden mukaan ottamisesta jatkossa, jos ne ovat unohtuneet.

Ylijäänyttä ruokaa ei saa heittää alas vessanpytystä, vaan se tulee toimittaa biojätteeseen.

Ruuan määrää tulee tarkkailla alkuvuikosta. Annoskokoa tulee vähentää, jos lapsia jää pois leiriltä. Sitä tulee myös muuttaa, mikäli ruokaa jää jatkuvasti yli tai se loppuu kesken. Jokaiselle leiripaikalle toimitetaan ruokapaikan yhteystiedot.

4.12 Mahdolliset ongelmatilanteet

Mikäli tarinan kanssa on ongelmia tai liikuntaleirien leikit eivät innosta, muuttakaa ohjelmaa ja värittäkää tarinaa. Leireillä on melkein poikkeuksetta lapsia, joita ei kiinnosta leirin teema. Tällöin on riski, että muut lapset lähtevät mukaan samalle linjalle. Useasti nämä lapset ovat hieman liian vanhoja uppoutumaan mukaan leirin teemaan. Yksi hyväksi havaittu keino on ottaa vanhempi lapsi mukaan tarinaan, mutta silloin on oltava varma siitä, ettei hän paljasta juonta muille leiriläisille. Liikuntaleirillä

vanhemmille lapsille voi antaa erityistehtäviä, kuten esimerkiksi tuomarina tai kapteenina toimiminen tms. Mikäli leiriviikon edetessä lapset aiheuttavat jatkuvasti ongelmia ja häiritsevät muiden leiriä, on otettava yhteyttä vanhempiin ja mietittävä sitä, että voiko lapsi osallistua loppuleirille.

Kiusaamistilanteisiin on reagoitava vakavasti ja puututtava välittömästi. Lasten ja heidän vanhempiensa kanssa jutellaan asiasta. Mikäli kiusaaminen ei lopu, ohjaajilla on valtuudet poistaa lapsi leiriltä.

Kansallinen Lastenliitto ei ole vastuussa lasten rikkoutuneista tai hävinneistä tavaroista. Mikäli lapsille tulee ylitsepääsemättömiä erimielisyyksiä näistä asioista, ottakaa yhteyttä kaikkien asianosaisten lasten vanhempiin ja kysykää lupaa puhelinnumeroiden antamiseen toisten lasten vanhemmille. Näin he voivat selvittää asian loppuun keskenään.

Ongelmatilanteita selvittäessä tulee muistaa, että aina täytyy olla yhteydessä jokaisen asiaa koskevan lapsen vanhempiin. Ohjaajat eivät saa luovuttaa vanhempien puhelinnumeroita toisille vanhemmille ilman, että kysyvät lupaa siihen.

Tiedottakaa ongelmatilanteista Kansallisen Lastenliiton Helsingin

piirijärjestölle, jotta he ovat myös ajan tasalla.

4.13 Turvallisuus

Ohjaajat ovat vastuussa turvallisen ympäristön ylläpitämisestä leirin aikana. Jokaisen ohjaajan on luettava ja allekirjoitettava turvallisuusohjeistus ennen leirin alkua. Selvittääkää leiripaikan toimijoiden kanssa leiripaikkanne turvallisuusasiat ja tarkistakaa ensiapuvälineet ennen leirin alkua. Turvallisuuteen liittyvät seikat on hyvä käydä lasten kanssa läpi sääntöjen kirjaamisen yhteydessä. Ohjaajien tulee tietää koko ajan missä lapset ovat ja mitä he tekevät.

4.14 Päiväleirin arkea

Olen tehnyt teille esimerkin leiripäivän kulusta päiväleirillä. Esimerkkinä toimii keskiviikko, jolloin olette jo tutustuneet ja ryhmäytyneet.

4.14.1 Leiripäivän runko

Klo 9.00

Leiri alkaa. Ohjaajat ovat paikalla hyvissä ajoin. Olette miettineet etukäteen leiripäivän ohjelman ja tarvittavat rekvisiitat ja välineet ovat paikoillaan. Lapset saapuvat hiljalleen leiripaikalle ja vievät tavaransa sovittuun paikkaan. Yksi ohjaajista ottaa lapset vastaan ja merkkää lapsilistaan saapuvat lapset

sekä poissaolijat. Muut ohjaajat ovat lasten kanssa, lapset voivat esimerkiksi lukea, pelailla, piirtää yms. odottaessa kaikkien lasten saapumista leiripaikalle.

9.15–11.00

Lähdette heti aamusta retkelle läheiseen metsään, jossa lapsia odottaa luontopolku. Olette käyneet etukäteen katsomassa luontopolun reitin ja kiinnittämässä esimerkiksi puihin tarvittavat kysymykset/arvoitukset. Liikuntaleirillä luontopolun kysymykset/tehtävät voivat liittyä esimerkiksi eri urheilulajeihin, -välineisiin tms. Teemaleirillä luontopolun aihe liittyy teemaan. Rastit voivat olla teemaan sovellettuja tai liittyä esimerkiksi arvoituksen selvittämiseen.

Jaatte lapset pienryhmiin, joissa he lähtevät kiertämään luontopolkua. Leirin tässä vaiheessa on havaittavissa klikkien syntymistä ja te haluatte sekoittaa pakkaa. Ohjaajat valitsevat jokaiselle ryhmälle kapteenin. Ryhmäläiset asettautuvat riviin ja kapteenit menevät seisomaan heidän eteensä selkä muuhun ryhmään päin. Ryhmäläiset vaihtavat paikkojaan rivissä ja kapteenit alkavat valita vuorotellen ryhmiensä jäseniä. Ensimmäinen aloittaa esimerkiksi sanomalla toinen oikealta ja seuraava jatkaa viides vasemmalta jne. Ryhmien muodostumisen jälkeen lapset lähtevät

kiertämään luontopolkua. Ryhmän koosta ja ohjaajien lukumäärästä riippuen, ohjaajat voivat kulkea ryhmien mukana tai tarkkailla ryhmien toimintaa sivusta.

Kuva 9: Metsässä seikkailua.

11.00–12.00

Tulette takaisin leiripaikalle. Ruoka on tuotu ja alatte syödä klo 11.30. Lapset rauhoittuvat hetken ennen ruokailua esimerkiksi pelaillen lautapelejä tai jatkaen eilen kesken jääneitä askarteluja. Vähän ennen puoli kahtatoista kehotatte lapsia hakemaan ruokailuvälineet, pesemään kädet ja tulemaan rauhallisesti ruokailupaikalle. Olette miettineet valmiiksi ohjaajan, joka vastaa ruokailusta. Ohjaaja kertoo mitä ruokaa on ja pyytää vuorotellen lapsia hakemaan ruokaa. Lapset pääsevät hakemaan ruokaa sitä mukaa, kun he osaavat olla hiljaa ja paikoillaan. Ruokailun lopetettuaan lapset huuhtelevat astiansa ja vievät ne takaisin reppuihinsa. Lapset jatkavat ruokailun jälkeen lautapeli-

pelailua ja askartelua niin kauan, kunnes kaikki ovat syöneet. Ruokailusta vastaava ohjaaja pyyhkii pöydät, heittää ylimääräisen ruuan biojätteeseen ja laittaa tyhjän ruokailuastian sellaiselle paikalle, että ruokakuski saa sen otettua helposti mukaan seuraavana päivänä.

12.15–13.00

Jatkatte ruuan jälkeen rauhallisella ohjelmalla. Liikuntaleirillä tämä ohjelma voi olla esimerkiksi rentoutus tai pallohieronta pareittain. Teemaleirillä voidaan askarrella teemaan tarvittavia välineitä, kuten salapoliisin tarvitsemaa suurennuslasia tai ratkaista salaperäistä viestiä, joka on toimitettu ruokailun aikana ulko-ovelle.

13.00–14.30

Lähdette ryhmän kanssa iltapäiväksi ulos. Liikuntaleirillä pelaillette esimerkiksi jalkapalloa, mölkkyä ja heittelette frisbiitä. Mukaan kannattaa aina ottaa useampi vaihtoehto, koska osa lapsista ei kuitenkaan jaksa ainakaan koko aikaa pelata samaa peliä. Tarjotkaa lapsille monipuolista ohjelmaa niin, että kaikki osallistuvat johonkin. Osa lapsista voi pelata jalkapalloa, osa heitellä frisbeetä ja osa pelata mölkkyä.

Teemaleirillä pelejä voi muokata teemaan sopiviksi ja pelata esimerkiksi jalkapallon sijaan vangin palloa tai kirkonrotan sijaan vankilanrottaa tms. Pelin voi liittää

teemaan myös esimerkiksi niin, että joku tarinan hahmoista tulee vetämään pelin. Hahmo kertoo, että pelin jälkeen leiriläiset saavat seuraavan vihjeen tms.

14.30–15.30

Puoli kolmen jälkeen alatte lopetella leikkejä/pelejä ja siirtyä kohti leiripaikkaa, josta vanhemmat tulevat hakemaan lapset. Vanhempia odotellessa leikitte pihalla hippaa. Osa lapsista haetaan jo vähän ennen tasaa ja osa vähän jälkeen. Ohjaajat odottavat, että kaikki lapset ovat haettu ja pitävät nopean yhteenvedon päivästä ja kertaavat seuraavan päivän ohjelmaa. Tavarat viedään säilytykseen sovittuun paikkaan.

Kuva 10: Lapset pelaavat mölkyä.

5 LEIRIN LOPETUS

5.1 Palaute

Leirin lopetukseen kuuluu palautteen anto. Viimeisenä päivänä esimerkiksi ennen tai jälkeen ruokailun on hyvä hetki vetää palautteen anto- leikki. Esimerkkinä leikki, jossa kaikille lapsille annetaan kynät ja teipataan paperit selkään, taustalle laitetaan musiikki soimaan ja lapset kirjoittavat kivoja asioita toistensa lappuihin. Ohjaajat voivat olla mukana leikissä ja tarkkailla, että palautteen anto sujuu asiallisesti. Lapsia on hyvä ohjeistaa tarkasti siitä, että millaista palautetta on tarkoitus antaa. Leirin päätyttyä jokaiselle lapselle jää muistoksi lappu, johon on kirjoitettu kivoja asioita.

5.2 Lopetus

Jokaisella leirillä tulee olla selkeä lopetus. Liikuntaleireillä viikko voi huipentua esimerkiksi leiriolympialaisiin, joista jokainen saa diplomin ja mitalin leirimuistoksi.

Tarinalla tulee myös olla selkeä lopetus. Arvoitus ratkaistaan, rosvo saadaan kiinni, prinsessa pelastetaan tms. Myös teemaleireillä lapsille voi antaa lopuksi leiridiplomin, jossa todetaan lapsen selvittäneen rikoksen, taistelleen lohikäärmeitä vastaan tms. teemaan liittyvää.

Kiittäkää vanhempia ja lapsia leirille osallistumisesta sekä toivottakaa lapset tervetulleiksi uudestaan ensi kesänä.

5.3 Leiripaikka

Samassa leiripaikassa pidetään kesän aikana useampi leiri. Huolehtikaa jokaisen viikon jälkeen, että leiripaikka jää siistiksi leirin päätyttyä ja laittakaa kaikki tavarat säilöön sovittuun paikkaan.

5.4 Paperit ja tavarat

Leiriboksiin jätettävät paperit:

- toteutunut leiriohjelma,
- toteutunut lapsilista,
- lupalaput ja
- leiriboksin mukana tullut lista tavaroista, merkatkaa listaan palautettujen tavaroiden lukumäärät.

Tavarat jätetään viimeisen leirin päätyttyä leiripaikalle, josta Lastenliitto hakee ne. Mikäli tavaroita on hävinnyt tai mennyt rikki, ilmoittakaa siitä toimistolle.

6 YHTEYSTIEDOT

Toimiston osoite:

Kansakoulukuja 3 (3. krs), 00100 Helsinki

Toiminnanjohtaja:

Pirjo Tolvanen

p. 0207 488 519

sähköposti: [pirjo.tolvanen\(at\)lastenliitto.fi](mailto:pirjo.tolvanen(at)lastenliitto.fi)

Toiminnanohjaaja:

Tapio Rostedt

p. 045 137 2744

sähköposti: [tapio.rostedt\(at\)lastenliitto.fi](mailto:tapio.rostedt(at)lastenliitto.fi)

Kansallisen Lastenliiton kotisivut löytyvät osoitteesta www.lastenliitto.fi.

Lähteet:

Autio, T. & Kaski, S 2005. Ohjaamisen taito: Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Helsinki: Edita Prima Oy.

FINLEX 2000. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000/812. Viitattu 29.2.2012. <http://www.finlex.fi> > Finlex > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 2000 > 22.9.2000/812

Kansallinen lastenliitto 2012. [viitattu 20.3.2012]. Saatavissa > www.kansallinenlastenliitto.fi > Kansallinen lastenliitto ry.

Kataja, J.; Jakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ketola, T. 2002. Leirituuli: Käsikirja leiritöiminnan järjestäjille ja ohjaajille. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Leskinen, E. 2010. Ryhmä toimimaan! Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus..

Palmia 2012. [viitattu 17.4.2012]. Saatavissa > www.hel.fi > Palmia > Me olemme Palmia.

Rovio, E.; Lintunen, T. & Salmi, O. 2009. Ryhmäilmiöt liikunnassa. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura ry.